T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

ŞEYHÜLİSLAMLARA SUNULAN KASİDELER
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman

Prof.Dr. Ahmet YILMAZ

HAZIRLAYAN

Sebahat ÖZENMİŞ TUZALAN

Konya–2010

Ek- 1: Bilimsel Etik Sayfası

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
(İmza)

Ek- 2: Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

………………………. tarafından hazırlanan …………………………………….. başlıklı bu çalışma ……../……../…….. tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Başkan	İmza
Ünvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza
Ünvanı, Adı Soyadı	Üye	İmza

ÖNSÖZ

Çalışmamıza öncelikle kaside nazım şeklini sık kullanan şairlerimizin divanlarını tarayarak başladık. Ayrıca müstakil eserlerde de şeyhülislamlara yazılmış bazı kasidelerin isimlerine rasladık. Çok ayrıntılı bir çalışma yapamadık. Ancak dokuz şairin yirmi iki kasidesinin şeyhülislamlara atfedildiğini tespit ettik.Öncelikle şairin ve hakkında kaside yazılan şeyhülislamın hayatı hakkında bilgi verdik.Bunun yanında söz konusu kasidenin bazı şekil özellikleri hakkında da bilgi verdik.Kasideleri beyit beyit açıkladık.Dipnotta da kasideyi hangi kaynaktan aldığımızı belirttik ve ayrıca çalışmamızın sonuna bir de kaynakça ekledik.

Çalışmalarım sırasında bana yardımcı olan Prof. Dr Ahmet YILMAZ hocama ve sabırlarından dolayı eşim İlhan TUZALAN'a teşekkür ederim.

Sebahat ÖZENMİŞ TUZALAN

KONYA 2010

Ek- 3: Türkçe Özet Formu

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

<table>
<tr><td rowspan="3">Öğrencinin</td><td>Adı Soyadı</td><td>SEBAHAT ÖZENMİŞ TUZALAN</td><td>Numarası 054246031001</td></tr>
<tr><td>Ana Bilim / Bilim Dalı</td><td colspan="2">İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM. TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI</td></tr>
<tr><td>Danışmanı</td><td colspan="2">PROF. DR. AHMET YILMAZ</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tezin Adı</td><td colspan="2">ŞEYHÜLİSLAMLARA SUNULAN KASİDELER</td></tr>
</table>

ÖZET

Şeyhülislamlara Sunulan Kasideler
Özet

Türk kasidesi daha çok İran kaside şairlerinin etkisiyle geliştiği için, İran kasidelerinde olduğu gibi övülen kişinin özellikleri mübalağa ile ifade edilmiştir.

Kaside , şeklen gazele benzer. Bir yandan onun bize gelmezden önceki şekli, diğer yandan Divan şiirimizin geleneklere sıkı sıkıya bağlı karakteri, bir başka yandan da çağın, şairi saran içtimai, kültürel, iktisadi şart ve eğilimleri, Divan şiirimizde kasidenin bu yönüyle ön plana çıkmasına ve büyük bir çoğunlukla bu doğrultuda kullanılmasına sebep olmuştur. Şairlerimiz ya adete uymak, ya övdüğüne gerçekten inanmak, ya çeşitli bakımlardan övgüye mecbur olmak, özellikle bu yoldan geçimini sağlamak, durumunu yükseltmek, ya da bu sebeplerden bir kaçı çevresinde hemen daima kaside yazmışlardır. Bunu gayet ölçülü, seviyeli yürütenler olduğu gibi, kötüye kullananlar, bayağılaştıranlar da olmuştur. Değerli, seviyeli şairlerin elinde kaside, hem şair olma haysiyetini korumuş, hem de Osmanlı Türk kültür ve medeniyetinin bir bakıma edebiyattaki yankısı olagelmiştir.

Osmanlı tarihinde pek çok şeyhülislâm gelmiş geçmiştir. Şeyhülislâmlar “Efendi” ünvanı ile anılmaktadır. Ancak, soyunda Bey veya Paşa olanlara “Beyefendi” diye hitabedilmektedir.

Şeyhülislâmlar çok kez Türklerden seçilmiştir. Bunun da nedeni soyca Türk olmayan “devşirme”lerin bilimsel mesleklere rağbet etmeyişlerinden ileri gelir. Ancak bu karinenin de istisnaları vardır. Örneğin Molla Abdülkerim Efendi Sırp veya Hırvat ırkındandır. Molla Hüsrev’in babası Fransızdır. Kadızâde Ahmed Şemseddin Efendi bir köle torunudur.

Şeyhülislamlara yazılan kasidelerin de amacı o şeyhülislamın beğenisini kazanmak, onu sevdiği için dua etmek ve onun yakın çevresinde olmak gibi sıralanabilir.

Çalışmamız saha tarama tekniği ile oluşturulmuş bir tezdir ve bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların bir kısmı bu teze dahil edilmeye çalışılmıştır.

Ek- 4: İngilizce Özet Formu

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı		Numarası
	Ana Bilim / Bilim Dalı		
	Danışmanı		
Tezin İngilizce Adı			

SUMMARY

The Odes Presented to the Sheikh ul-Islams

Summary

Because the ‘Turkish Ode’ has improved via the effect of the Iranian ode poets, the features of the praised person have been exaggerated just as they are in those of the Iranians.

‘Ode’ is similar to ‘ghazal’ in form. On one hand, its former form before we started to use it, on the other hand, the firmly-tied-to-traditions character of our Divan Literature and on one other hand, the social,cultural and economic conditions and approaches of that era which surrounded the poets caused the ‘Ode’ to come into prominence with its this aspect in our Divan Literature and also to be used with a great majority in this direction. Our poets had always written odes immediately. They wrote them because it was customary to do so, or they really wanted to believe that they were praising the person, or they had to praise that person due to many aspects, or to earn their living especially in this way, or they wanted to obtain a higher social status. Among the ode writers, some wrote them in a really moderate style whereas some exploited and vulgarized them.As a product of precious and gifted poets, ‘Ode’ has not only preserved the dignity of being a poet but it also,in a way, has become the reflection of the Ottoman-Turkish culture and civilization in literature

There had been numerous sheikh ul-Islams in the Ottoman history. The sheikh ul-Islams were called as ‘ Efendi’. But the ones who descended from a noble family including members such as ‘ Bey’ or ‘ Paşa’ were called as ‘Beyefendi’.

The sheikh ul-Islams were mostly selected among the Turks. The reason for this was that the ‘devşirmes’,whose origin were not Turkish, did not esteem to non-scientific professions. But this trace has some exceptions as well. For instance, Molla Abdulkerim Efendi was Serbian or Croatian originated. Molla Husrev’s father was French. Kadızade Ahmed Şemseddin Efendi was a grandson of a slave.

The aims of the odes written for the sake of the sheikh ul-Islams can be considered as to receive their appreciation, to pray just because they like them and to be in the close-society of them.

Our study is a thesis formed by using the ‘field –scanning’ technique and some parts of some other studies have been included in this thesis.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

AKM	:Atatürk Kültür Merkezi
Ank.	:Ankara
b.	:Baskı, Basım
C.	:Cilt
İst.	:İstanbul
İst. Üniv.	:İstanbul Üniversitesi
mad.	:Madde, maddesi
s.	:Sayfa
sa.	:Sayı
vb.	:Ve benzeri, ve başka
vd.	:Ve devamı
Yay.	:Yayını, yayımlayan

GİRİŞ

"Kaside , Arapça "Kasd" kökündendir ; bir maksad için yazılmış şiir demektir. Ama kaside deyince , genel olarak akla övgü şiirleri , medhiyeler gelir.

İslam Edebiyatı'na Araplardan geçen bir nazım şeklidir.Kaside,İslamiyetten önce , Araplarda , bütün edebi türleri içine alırdı.Kahramanlık şiirleri , aşkşiirleri , şarap , tabiat şiirleri , ağıtlar , övgüler , yergiler hep kaside tarzında yazılırdı.

Kaside karşılığında caize denilen hediyeler alınırdır. Kasideyle zengin olan şairler de vardır (Unsuri gibi). Kaside karşılığında bir kasaba gelirini veya birkaç köyün mülkiyetini alan şairler olduğu rivayet edilmektedir. Nef'i'nin bir kasidesine karşılık olarak vezir İlyas Paşa bir at, köle, birçok kıymetli eşya ve altın vermişti. Damad İbrahim Paşa da güzel kasidelerinden dolayı Nedim'in ağzını mücevherlerle doldururmuş. Bunlar mübalağalı gibi gelmekteyse de kasidelerin karşılıksız kalmadığını göstermektedir. Kasidelerin çoğu da övgüye layık olmayan kişilere sırf caize koparmak maksadıyla yazılmışlardır. Nef'i'nin II. Osman, Şinasi'nin Reşid Paşa için yazdığı kasidelerde yaranma, onun dostluğunu kazanma fikri hakimdir.

Kaside , şeklen gazele benzer .İlk beyti musarra'dır,yani beytin iki mısra birbiriyle kafiyelidir.Diğer beyitlerin birinci mısraları serbest, ikinci mısraları ilk beyitle kafiyeli olur.Ancak kaside , gazelden çok uzun bir nazım şeklidir. En az 31 beyit (bazı yazarlar 15 beyit demektedirler),en çok 99 beyit arasında yazılır şeklinde tanımlanırsada bu , kesin bir kural değildir.Daha da uzun veya kısa olabilir .Örneğin Sünbülzade Vehbi'nin "Söz"redifli kasidesi 128 beyittir.Enderunlu Vasıf'ın divanında Sultan Mahmud için yazılmış 155 beyitlik bir kaside vardır.(Arap ve Acem şairlerinden beşyüz beyitlik kaside yazanlar olduğu da söylenir).Doğal olarak aynı kafiye ve redifle bu kadar uzun şiirler yazmak çok zordur.Özellikle şair ,kafiye bulmakta güçlük çeker.Bu yüzden şairin , arada yedi beyit bulunması şartıyla , aynı kafiyeyi aynı anlamda kullanmasına izin verilir, ama kullanmazsa daha makbul sayılır.Şairler ,kasidede olduğu gibi gazelde de belirli aralıklarla aynı kafiyeyi kullanmışlardır.

Simetrik kalıpla yazılmış ve klasik kaside (düz kaside) den. Musammat kaside adıyla ayrılan kasidelerin beyitleri ortadan bölünüp dörtlük gibi okunabildiği için mısra ortalarında da kafiye bulunur. Kaside baştan sona kadar aynı kafiye etrafında yürür. Aruzun uzun kalıplarından biriyle yazılır. Kafiye ve vezindeki değişmezlik, kasidede şiirsel değerleri elde etme ve bu konuda şahsi gücünü gösterebilme bakımından şairi oldukça zorlayan bir husus olmuştur. Bu nokta bazı şairleri aynı kelimeyi iki veya üç defa kullanma zorunda bırakmıştır. Uzun kasidelerde bu tekrarlar olağan sayılmıştır. Yalnız usta şairler aynı kelimeyi üst üste kafiye yapmamağa ve aralarında on beş yirmi beyit bulunmasına dikkat etmişlerdir.

Kasidenin ilk beytine matla' denir. İçinde tegazzül bulunan kasidelerin bu bölümünün ilk beyti de musarra beyit olduğu için ikinci bir matla beyit sayılır. Buna tecdid-i matla', zatü-l matla' (veya zatü'l-metali') denir. Kasidenin mana ve beytü'l-kasid veya şah beyit, şairin adının veya mahlasının geçtiği beyte de tac beyit (Mahlas beyti), son beytine de makta' beyit denir. Tac beyit kasidenin son yani makta beyti olabileceği gibi, ondan önceki beyitlerden biri de olabilir. Şairler isim veya mahlaslarını genellikle dua bölümünde ve kasideyi bitirmeden birkaç beyit önce söylerler. Kasideler bu şekli yapı içinde, muhtevaya dayalı bir iç düzene de sahiptirler. Bu iç düzen önceleri üç ana bölümden meydana gelmişken daha sonraları yapılan ilavelerle altı (bazılarına göre tac beyitle yedi) bölüme çıkmıştır. Bu bölümlerin sıraları ve muhtevaları şöyledir.

Nesib (teşbib) : Kasidenin ilk ana bölümlerinden biridir. Şiir ve konu bakımından da uzun ve esaslı bölümdür. İşlenen konu bazan kasideye isim olabilmektedir. Burada genellikle tabiat tasvirleri yapılır. Bazan bu bölümde Allah'a dua, onun birliğine iman edilir, Hz. Muhammed'e sevgi dile getirilir. Burada konuya göre çöl, vaha, at, deve, av, bahar, hazan, kış, yaz, saray, kasr, köşk, yalı, ramazan, bayram vb. tasvirleri yapılır; hakimane düşünceler, cömertlik, kahramanlık gibi faziletler; Şiraz, Bağdat, İstanbul gibi şehirler ve buradaki bağ ve bahçelerin güzelliği tarihi, ictimai ve estetik bir çevre içinde anlatılır. Bu ilk bölümde aşk ve sevgi konusu işlenmişse bölüme nesib, başka değişik konular işlenmişse teşbib adı verilir. Fakat genellikle bu adlar birbirine karıştırılmış ve konularına bakılmadan bu bölüme nesib veya teşbib denilmiştir. Hangi adıyla anılırsa anılsın bu ilk bölüm, şairin

ilhamına ve hayal gücüne serbestlik tanıması bakımından kasidenin şiirsel açıdan en göz alıcı, en doyurucu kısmını teşkil eder.

Tegazzül: Kasidedeki monotonluğu kırmak, üsluba canlılık kazandırmak maksadıyla şairin aşk ve eğlence duygularını dile getirdiği, gazel söylediği bölümdür. Nesibde başlayan aşk duygusunun, kasidenin biraz daha aşağısında devamıyla meydana gelmiştir. Eğer sevgili ölmüş veya bulunamayacak şekilde izi kaybolmuş ise bu mısralar mersiye edasıyla söylenir. Yalnız bu bölüm her kasidede görülmez. Bazan bunlar nesib bölümünde işlendiği gibi bazan medhiye arasında veya medhiye sonunda da olabilmektedir.

Girizgah: Şair nesib veya tegazzül bölümünün sonunda bir münasebet düşünerek asıl konuya girer. Yani sözü öveceği kişiye getirir. Bu beyti nükteli ve ustalıklı söylemeye çalışır. Genellikle bir beyitte yapılan bu giriş üst bölümle alt bölüm arasında bağlayıcı, kaynaştırıcı rol oynar.

Medhiye : Kasidenin nesib (teşbib) bölümünden sonra gelen ana bölümlerinden biridir. Kasidenin kaside olabilme özelliği buradaki övgüye bağlıdır. Maksat da denilen bu bölümde şair, devrin büyük insanının (memduh) veya kendi kabilesinin fazileti, adalet, zenginlik, cömertlik ve kahramanlığından, savaşlarından, imar çalışmalarından, eserlerinden vb. çeşitli özelliklerinden şairane bir üslupla bahseder. Büyüklerin övülmeden hoşlanmaları bazı şairleri dalkavukça övgülere de itmiştir. Kasidelerin asıl yazılış maksadı, özü bu bölümün muhtevası olduğu için medhiyeye diğer bölümlerden daha fazla beyit ayrılır.

Fahriye: Kasidenin asli bölümlerindendir. Şair burada kendisini över. Bunu da memduhu kendisinden daha iyi övecek kimse bulunamayacağını belirterek yapar. Mısralarını inciye benzetir, kasidelerinin dilden düşmediğini belirtir, diğer şairleri yarışmak için meydana çağırır, kendi şiirleriyle övünür. Kısa olan bu bölüm bazan dua bölümüyle birleştiği gibi kasidenin başında da bulunabilir (Nef'i'nin Fahriye der medh-i Sultan Osman'ı gibi).

Dua: Kasideye sonradan girmiş bölümlerdendir. İslamlıktan sonra kasidenin memduha dua ile bitirilmesi gelenek haline gelmiştir. Allah'ın övülen kişiye ikbal ve

uzun ömür vermesi dilenir, adının daima söylenmesi istenir. Bu arada böyle bir kasideyi yazmayıp nasip ettiği için şair Allah'a minnet ve şükranlarını bildirir.

Kasidelerde bu bölümlere ve sırasına uyularak yazmak zamanla kasidenin klasik bir şekil kazanmasına yol açmıştır. Bununla birlikte bu sıra dikkate alınmadan nesib (teşbib)siz, doğrudan doğruya medhiyeye başlandığı da olmuştur. Bazı şairler de kasidelerine kendilerini öven fahriye ile başlamış ve daha sonra memduhu övmüşlerdir."[1]

" Kasidelere isim verme ise üç şekilde olmaktadır:

1. Nesib bölümünde işlenen konuya göre: Kasidenin bu bölümünde bahar anlatılmışsa medhiye bölümüne bakılmaksızın kaside-i bahariyye veya daha kısa bahariyye, kış anlatılmışsa kaside-i şitaiyye, yaz anlatılmışsa kaside-i sayfiyye, sonbahar anlatılmışsa kaside-i hazaniyye ve bunun gibi kaside-i temmüziyye, kaside-i ramazaniyye, kaside-i iydiyye, kaside-i sürriyye, kaside-i muharremiyye, kaside-i hammamiyye, adları verilir.

2. Kafiye veya redifine göre: Kasidelerin bazıları kafiye olan kelimenin son harfine göre isim almıştır. Kafiye r harfiyle biterse kaside-i raiyye, l harfiyle biterse kaside-i mimiyye denir. Bazı kasidelerde redifleriyle tanınmışlardır. Ahmed Paşa'nın Fatih Sultan Mehmed'e yazdığı kasidenin redifi kerem olduğu için kaside, Kerem kasidesi; Atai ve yine Ahmed Paşa'nın Güneş kasidesi, Fuzüli'nin su redifiyle biten kasidesine de Su kasidesi denilmiştir.

3. İşledikleri konuya göre: Kasidelere gerek nesib ve gerekse medhiye bölümünde işlenen konu ve övülen kişiyle ilgili olarak da isim verilmektedir. Tanrının varlığını, birliğini anlatan kasidelere Tevhid; Tanrıya yalvarıp yakarmak ve günahların bağışlanmasını dilemek için yazılanlarına Münacat; Hz. Muhammed, dört halife ve diğer din ve tarikat büyükleri için yazılanlara Medhiye; padişahın tahta çıkışı kutlamak için yazılanlara Cülüsiyye; padişahın emriyle savaştan barışa geçilmesi üzerine yazılanlara Sulhiyye; görev değişikliği üzerine yazılanlara Azliyye; br

[1] Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi(1982),Dergah yay.C.5,s.210 vd.

memuriyete terfien tayin edilme, görevli olduğu yerden başarıyla dönme hallerinde yazılanlara Tebrikiyye; birini kötülemek için yazılanlara Hicviye; sevilen bir kişinin ayrılmasıyla yazılanlara Tevdiiyye; yeni yıl tebriki için yazılanlara Saliyye denir. Şairin kendisini övdüğü kasidelere de Fahriyye adı verilir. Şairler bazan kasidelerinde övdükleri kişiyle ilgili bir olayın, yaptırdığı bir yapının tarihini de söylerler. Bunlara da Dariyye veya tarih kasideleri denir."[2]

"Cahiliye devrinin bütün kasidelerinde çöl, kabile hayatı, ayrılık ve hüzün vardır. Şairler bu arada kendilerini de övmüşlerdir. Hz. Peygamber ve dört halife devrinde kasidecilik pek rağbet görmemiştir. Yalnız Kab b. Züheyr'in Peygamberimiz için yazdığı Baned Suad diye başlayan ve daha çok Kaside-i Bürde olarak tanınan kasidesi pek meşhurdur.

Kasidenin "medh-i ekabir" yani büyüklerin övme amacına münhasır bir şiir halini alması ve kaside yazan şairin de bu işin neredeyse resmi görevlisi durumuna gelmesi, İslam tarihinde saray ve saltanat geleneğinin başlangıcı olan Emeviler'le başlamıştır.

XIII. yüzyılda Mevlana'nın Divan-ı Kebir'den 300 kadar kaside vardır. Bunlar Mevlana'nın gerçek sevgilisi olan Tanrı için söylediği tevhid ve münacatlardır. Kasideler Farsça oldukları halde, Mevlana divan şairlerince çok okunduğu ve beğenildiği için etkileri büyük olmuştur.[3]

XV. yüzyıla gelinceya kadar Türk edebiyatında kaside de ustalık gösteren şair hemen hemen yok gibidir. Yalnız Aşık Paşa'nın Garibname'deki naatları ile Ahmedi (Öl. 1413)' nin divanındaki kasideleri bu arada anılabilir.[4]

XV. yüzyılın başında yaşayan Şeyhi (Öl. 1431) gazelde olduğu gibi Türk kasidesinin de kurucularından sayılabilir. Germiyan beylerine ve Osmanlı sultanı Çelebi Mehmed ile Sultan II. Murad'a 15 kadar kaside söylemiştir. Fatih'in küçük

---

[2] Dilçin,Cem(1999),Örneklerle,Türk Şiir Bilgisi,Ank.,Ank.Üniv.Bas. 5. b, S.122 vd.

[3] Köprülü,Fuat(1981),Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,Ank.

[4] İz,Fahir ve Kut,Günay(1985),Büyük Türk Klasikleri,Aşık Paşa,C.1,İst,s.299 vd.

oğlu Cem Sultan, Avrupa'dan kardeşi II. Bayezid'e gönderdiği hüzün dolu ünlü Kerem kasidesiyle padişahtan affını dilemişti. Yine bu yüzyılın büyük şairlerinden, Sultan Fatih'e hocalık, müsahiplik, sonra da vezirlik eden Ahmet Paşa (Öl. 1497)'nın aralarında "la'l", "güneş", "misk", "kakül-i müşgin-i dost"ve"kerem" gibi ünlü kasideleri de bulunan 40 kadar kasidesi vardır. Ahmed Paşa, devrinde gazel yanında kasidede de üstat sayılmıştır. Bir ara padişahın gazabına uğrayarak öldürülmek üzere iken söylediği "kerem" redifli kasidesi, Cem Sultan'ın "kerem" kasidesi gibi Şeyhi'ye naziredir.[5]

Türk kasidesi daha çok İran kaside şairlerinin etkisiyle geliştiği için, İran kasidelerinde olduğu gibi övülen kişinin özellikleri mübalağa ile ifade edilmiştir. XVI. y.y kasidelerinde bunun fazlaca görülmesinin bir sebebi de Osmanlı Devleti'nin her alanındaki büyüklüğü ve zenginliğidir. Kişilerin büyüklüğü, devletin ihtişamı yanında pek sönük kalacağından, şairler bunları arttırarak söylemek zorunda kalmışlardır. Bu yüzyılda Baki (Öl. 1600), özellikle kasidelerinin nesib kısımlarında çok başarılıdır. Bir bahar tasviri yaptığı zaman kasideye erişilmez bir zenginlik ve parlaklık verir; adeta canlı bir tablo çizer. Hayalleri zengindir; bir hayalden diğerine atlar. Fakat nesiblerindeki parlaklık, övgü kısmına gelince gücünü kaybeder, kurulaşır. Çünkü Baki, ancak büyüklüğüne inandığı kişileri överken bir varlık göstermiştir. Bu yüzden ömrünün sonlarında Şeyhülislamlığı elde etmek için yazdığı belli olan kasideleri, hem çok kısa, zoraki, hem de değersiz olmuşlardır. Devrin bir başka şairi Hayali Beg (Öl. 1556), defterdar İskender Çelebi ile sadrazam Maktül İbrahim Paşa'ya sunduğu kasidelerle tanınmış ve bunların aracılığıyla padişaha tanıtılmıştır. Rind yaratılışlı bir şairdir. Kasidelerindeki hayal unsurları mükemmeldir. Fakat Baki'nin dilindeki ustalık Hayali'de yoktur. Nev'i (Öl. 1598), alim bir şairdir. Divanında 15 kadar kasidesi vardır. Derbeder bir yaratılışta olması sebebiyle bulduğu çok güzel hayalleri olduğu gibi nazma geçirmiş, fakat bunların üzerlerinde durup işleyememiştir. Ruhi-i Bağdadi (Öl. 1605), kasidelerindeki akıcı üslubuyla dikkati çeker. Dilindeki açıklık ve parlaklık ile alay ve istihza kasidelerinin belli başlı özelliklerindendir. Memduhlarını över gibi göründüğü zaman bile onlarla

---

[5] Timurtaş,Faruk ve Kut,Günay(1985),İslam Ans.Şeyhi mad.C.2, İst.,s.141vd.

eğlendiği sezilir. Bu yüzyılın ve edebiyatımızın en büyük şairlerinden sayılan Fuzuli (Öl. 1556) kasidelerinin nesib kısımlarında bazen tabiatı bazan da iç dünyasında ki heyecanları konu olarak alır Bahar yahut su konularını nesib yaptığı zaman kasideye kendi aşkı ile başlar. Aşkı, belli bir güzelle değil, hayali bir sevgiliyedir. Padişahtan ve nişancı, kazaskez, beylerbeyi ve vezirlere, velilere kadar pek çok kimseye kaside sunmuştur. Kırk kadar kasidesi vardır. Bunlar içinde en tanınmışları "Saba", "olur", "hançer", "su" redifli naatları, Kanuni Sultan Süleyman'a sunduğu "gül" kasidesiyle, yine Sultan Süleyman'a sunulan ve Geldi burc-ı evliyaya padişah-ı namdar (941) tarih mısraını taşıyan Bağdad vasfındaki kasideleridir.

XVII. y.y. da Türk edebiyatının en büyük kaside şairi Nef'i (Öl. 1635) yetişmişitir. Nef'nin sert, coşkun ve heyecanlı bir yaratılışı vardır. Kasidede hayalleri o derece güçlü ve derindir ki çok kere insan mantığını şaşırtır. Fakat Nef'i, en aşırı mübalağasını bile hafifletecek bir açık kapı bırakır, böylece okuyucuyu yadırgamaz. İran şairlerinden Enveri ve Urfi'nin Arap kasidecilerinden Mütenebbi'nin Nef'i üzerinde büyük tesirleri olmuştur. İran şairlerinin hayal kudreti ve mübalağalarıyla Mütenebbi'nin belagati ve kendisini herkesten üstün görmesi, fahriyedeki ustalığı Nef'i'de de görülür. Nef'i kendisini o kadar över ki birçok kasidenin nesibi, hatta divanının ilk kasideleri olan "sözüm"redifli naatı bile bir fahriyedir. Nef'i kendisini kaside üstadı olarak kabul ettirdikten sonra, bütün kaside yazan şairler tarafından benimsenmiş, taklit edilmiştir. Divanında bütün öteki şiirlerinden fazla bir yer tutan 59 kasidesi vardır. Bunlar içinde en tanınmışları "sözüm" natı, IV. Murad'ın atları için söylediği Kaside-i rahşiyye'si, Sadrazam Murad Paşa'ya sunduğu "olur" redifli kasidesi, yine IV. Murad için söylenmiş Esdi nesim-i nev-bahar açıldı güller subh-dem mısraıyla başlayan musammat kasidesi (Kaside-i bahariye), Sultan Osman'ın Lehistan seferi için söylediği Aferin ey rüzgarın şehsüvar-ı safderi/Aşra as şimden girü tıg-ı Süreyya-gevheri matla'lı kasidesi, Sultan Ahmed mehdindeki Edirne'nin kışını anlattığı şitaiyyesi ile "üzre" redifli baharriyesidir.

Bu yüzyılda Nef'i'den sonra çok tanınmış bir başka kaside şairi de Sabri (Öl. 1645)'dir. Sabri, kasidede tamamen Nef'i'nin yolundadır. Bazı şiirlerinde ahenk bakımından Nef'i'ye yetiştiği görülür. Fakat Nef'İ'nin gür sesi yanında, hayal zenginliği, anlatımdaki kudreti Sabri'de yoktur. Düzgün ve tanınan bir sesin altında

okuyucu umutsuzluğa sürükleyen bir boşluk sezilir. Yüzyılın kaside şairleri arasında Sabri'den sonra Ali, (Öl. 1648) sayılabilir. Ali de Nef'i'nin etkisindedir ve ona olan hayranlığını açıkça söyler. Yüzyılın büyük gazel şairleri Şeyhülislam Yahya, Şeyhülislam Bahayi ve Naili, Nef'i'nin yanında kaside de bir varlık göstermemişlerdir.

Bunlara yüzyılın sonunda yetişen Nabi (Öl. 1712)'yi de eklemek gerekir. Nazım tekniğini çok mükemmel olan Nabi, her zaman ölçülü ve mantıklıdır. Kasidelerinde nasıl bir girizgahtan sonra konuya gireceği, ortaya attığı fikri nasıl işleyeceği bellidir, bir değişiklik bir yenilik göstermez.[6]

XVIII. y.y. da Nedim (Öl. 1730) gazel ve şarkıları yanında kasideleriyle de tanınmıştır. Nef'i'deki gürleyen sese karşı Nedim'de ince, zarif bir ahenk vardır. Övdüğü kişilere kendisini ince ve coşkun ruhunu vermiştir. Sultan III. Ahmed, Şehid Ali Paşa ve Damad İbrahim Paşa'ya sunduğu kasidelerde, gazel ve şarkılarında olduğu gibi, her şeyden önce bir İstanbul şairi olduğunu göstermiştir. Kaside nesiblerinde İstanbul'un türlü yerlerini, özellikle Sa'dabad ve Göksu'yu anlatmıştır. Yüzyılın büyük musıki üstadlarından Nazım (Öl. 1726) da kaside de tanınmış bir şairdir. Beş kısma ayırdığı ve büyük bir cilt tutan divanı hemen bütünüyle naatlardan meydana gelmiştir ve edebiyatımızın en fazla naat yazan şairdir. Bu yüzyılın sonunda Şeyh Galib (Öl. 1789) gazel ve mesnevideki ustalığı yanında kasidede bir varlık gösterebilmiştir. Galib kasidelerini Mevlevi büyükleriyle devrin padişahı sultan Selim ve kız kardeşi Beyhan Sultan için söylemiştir. Mevlana, Sultan Veled, Mesnevi şarihi İsmail Efendi için söylediği birkaç kasideden başka Sultan Selim'e sunduğu 50 kadar kasidesi vardır. Bunlardan büyük bir kısmı çeşitli vesilelerle bayram ve yeni yıl tebrikleri, padişahın Çırağan Sarayı'na gelişi, kendisine armağan ettiği Cevri'nin el yazısıyla bir mesnevi kitabına tesekkür için sunulmuş kasideler, kasr, humbarahane, dökümhane veya kışla gibi yeni binalar yapımına düşürülmüş tarih ve kasidelerdir. Bu kasidelerde bazan Beyhan Sultan'ın da adı anılmıştır.

[6] Büyük Türk Klasikler(1987),Nabi,C.5,İst.,s.267

Galib'in yeni bir kasr, yeni bir selsebil yaptırdığı için Beyhan Sultan'a sunduğu kasideleri de vardır.[7]

XIX. y.y. da Enderunlu Vasıf ve Enderunlu Fazıl, kasidede Nedim'in yolundan gitmişlerse de onun kasideleri yanında oldukça sönük kalmışlardır.[8]

Tanzimat'tan sonra gelişen edebiyatın bazı şairleri, diğer divan edebiyatı nazım şekillerinde olduğu gibi kasidenin de içyapısında bazı değişiklikler yapmışlardır. Bu değişikliğin en önemlisi, bölümlerin kaldırılarak sözün doğrudan övülecek kişiye getirilmesi, kişinin müşahhas varlığından çok onun getirdiği yeniliklerin, yaptığı inkılapların , fikirlerinin methiyesi yapılmıştır. Kasidenin bu geleneklik şemasını kırıp dışına çıkan ilk şair Akif Paşa (Öl. 1845) olmuştur. "Adem" ünlüdür. Şinasi, paris'e gönderilmek üzereyken "Tarz-ı atik üzere" söylediği 1849 tarihli kasidesini Nef'i'yi takliden söylediği için divan kasidesinin bütün şartlarına uygundur. Daha sonraki yıllarda Reşid Paşa için yazdığı kasidelerde (Kaside-i lamiyye 1856; Kaside-i raiyye 1857) nesib, girizgah, fahriye gibi klasik bölümleri atmış Reşid Paşa'nın şahsında yapılan işleri övmüş, basmakalıp övgü cümlelerinden uzaklaşmıştır. Bunların isim, nazım birimi ve kafiye düzenlerinden başka klasik kasideyle birleşen tarafları pek kalmamıştır. Tanzimatçıların içinde Ziya Paşa, Sultan Abdülaziz için yazdığı kasidede (1278/1861) dua bölümüne de yer vermiştir. Daha heyecanlı olan Namık Kemal'in kaside türünde birkaç eseri vardır. "Hürriyet kasidesi" olarak bilinen parçası ise, yeni kasidenin en güzel örneği sayılır.

Klasik kasideyi Tanzimat kasidesinden ayıran en belli başlık özelliği, onlardaki üsluptur. Klasik kasidede basmakalıp bir övme vardır. Kişinin özelliği olarak sayılanlar o şahsın bizatihi özellikleri değildir. Bunlar toplumun beğendiği, insanlarda aradığı, değişmez, güzel hasletlerdir. Memduhun ismi yerine başka bir isim konulsa kasidenin yapısında ve manasında bir bozulma görülmez. Tanzimat daha çok memduhun iç özelliklerini, bizatihi ona has olan değerleri tespit edilerek över. İnsana bakış açısı burada da değişir.

---

[7] Banarlı,Nihad Sami(1987),Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,C.2,İst.,s.753 vd.

[8] Ünver,İsmail(1988),Büyük Türk Klasikleri,Enderunlu Vasıf,C.8,İst.,s.107 vd.

Cumhuriyet dönemi şiirinde adı kaside olmamakla beraber muhteva bakımından kasideye benzeyen ve kişiyi çeşitli cepheleriyle ele alıp öven manzumeler yazılmıştır. Klasik kaside ölçülerinde olmasa bile övgüyü esas aldığı için bunlar kasidenin başka bir tezahürü sayılabilir. Kaside her ne kadar zamanla büyüklerin övgüsünden ibaret bir şiir durumuna getirilmiş ve büyük bir çoğunlukla bu anlamda ve bu doğrultuda kullanılmaya başlanmışsa da bunun dışında onun sadece bir nazım şekli olarak gerek Araplarda ve gerekse İranlılarda dini, ahlaki, felsefi, tasavvufi çeşitli konuları, çeşitli duygu ve düşünceleri ifade etmek üzere kullanıldığı da olmuştur. Aynı şey bizim edebiyatımızda da söz konusudur. Divan edebiyatında bir övgü şiiri olarak kasideyi pek azı dışında hemen her şairimiz denemiştir. Aslında kaside, her devirde şu veya bu yönde şu veya bu ölçüde görülebilecek olan bir övgü edebiyatının gerek muhtevası ve gerek üslubuyla kendi çağına özgü bir şeklidir.

Bir yandan onun bize gelmezden önceki şekli, diğer yandan Divan şiirimizin geleneklere sıkı sıkıya bağlı karakteri, bir başka yandan da çağın, şairi saran içtimai, kültürel, iktisadi şart ve eğilimleri, Divan şiirimizde kasidenin bu yönüyle ön plana çıkmasına ve büyük bir çoğunlukla bu doğrultuda kullanılmasına sebep olmuştur. Şairlerimiz ya adete uymak, ya övdüğüne gerçekten inanmak, ya çeşitli bakımlardan övgüye mecbur olmak, özellikle bu yoldan geçimini sağlamak, durumunu yükseltmek, ya da bu sebeplerden bir kaçı çevresinde hemen daima kaside yazmışlardır. Bunu gayet ölçülü, seviyeli yürütenler olduğu gibi, kötüye kullananlar, bayağılaştıranlar da olmuştur. Değerli, seviyeli şairlerin elinde kaside, hem şair olma haysiyetini korumuş, hem de Osmanlı Türk kültür ve medeniyetinin bir bakıma edebiyattaki yankısı olagelmiştir."[9]

---

[9] Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi(1982),Dergah yay.C.5,s.210 vd.

1.OSMANLI’DA ŞEYH’ÜL-İSLAMLIK

“Osmanlı tarihinde 129 şeyhülislâm gelmiş geçmiştir. Bu sayının dışında bâzı kaynaklarda iki şeyhülislam ismine daha rastlanmaktadır. Bunlar Molla Yegân ile Yekçeşm Hüseyin Efendiler’dir.

Osmanlı meşîhat tarihinde ilk Şeyhülislâm “İstanbul Müftüsü” ismiyle 1424-1425 tarihinde atanan Molla Şemsüddin-i Fenâr’i Efendi’dir. 498 yıl kadar süren Osmanlı Meşîhat döneminde 129 (131) şeyhülislâm gelmiş, bunlar arasında 185 tebeddül (değişme) olmuş, 54 kez de aynı kişiler yeniden göreve çağırılmışlardır.

Devletin kudretli zamanlarında “azil edilemez” (lâyen-azil) bir görev niteliğine sahip oldukları halde Kânunî’nin Şeyhülislâm Çivizâde Muhittin Efendi’yi azli ile bu azil çığırı açılmıştır.

Sultan III. Murat zamanında mükerrer görev alma âdeti başlamıştır.

Bu makamda bulunanların en önemli avantajları “öldürülememe”leridir. Osmanlı tarihinde sadece üç şeyhülislâm padişahların gazabına uğramıştır. Bunlar Âhizâde Hüseyin Efendi, Hocazâde Mes’ud Efendi ve Seyyid Feyzullah Efendi’dir. Üçü de idam edilmişlerdir. Bunlara şehit sıfatı verilmektedir. Çünkü yanlış anlayışlara kurban gittikleri düşüncesi hâkimdir.

Şeyhülislâmlar “Efendi” ünvanı ile anılmaktadır. Ancak, soyunda Bey veya Paşa olanlara “Beyefendi” diye hitabedilmektedir.

Osmanlı devrinde en uzun meşîhat süresi, Kanûnî ve Sarı Selim zamanlarının ünlü şeyhülislâmı Ebu’s-Süûd Efendi’ye aittir ve 28 yıl 11 ay kadar sürmüştür. En kısa süre ise Memikzâde Mustafa Efendi ‘nindir; 13 saat kadar devam etmiştir.

Meşîhat Makamı’na mükerrer atanmaların sayısı 90’dır. Dört şeyhülislâm dört defa veya daha fazlasıyla Meşîhat Makamı’na gelmişlerdir. Bunlar: Sun’ullah Efendi (4 kez), Cemâleddin Efendi (4 kez), Musa Kâzım Efendi (4 kez), Haydarîzâde İbrahim Efendi (4 kez) ve nihayet Mustafa Sabri Efendi (4 kez) dir.

Şeyhülislâmlık genellikle “Silsile-i merâtib”e bağlı olarak yükselinen makam idi. Bu nedenle çok kez yaşlı kimseler bu makama yükselmişlerdir. Yalnız Hoca Sadettin Efendizâde Mehmed Çelebi Efendi 33 yaşında iken olağanüstü zekâ ve dirayeti sayesinde şeyhülislâm olmuştur.

Şeyhülislâmlar çok kez Türklerden seçilmiştir. Bunun da nedeni soyca Türk olmayan "devşirme"lerin bilimsel mesleklere rağbet etmeyişlerinden ileri gelir. Ancak bu karinenin de istisnaları vardır. Örneğin Molla Abdülkerim Efendi Sırp veya Hırvat ırkındandır. Molla Hüsrev'in babası Fransızdır. Kadızâde Ahmed Şemseddin Efendi bir köle torunudur.

Şeyhülislâmlar, devletin protokolunda hiçbir formaliteye bağlı kalmamışlardır.

Şeyhülislâmlar, şeyhülislâm kelimesinden başka; a'lâm-al ulemâ, bahr ulûm şattâ, asas veya afkal al fuzalâ, sadr al-şudur, masnad-nişîn-i fetvâ, müftüy'l-enâm (müftü'l-enâm), Fahrü'l-İslâm Şemsü'l-İslâm, Nizâmü'l-İslâm, Cemâlü'l-İslâm, Hüccetü'l-İslâm gibi kelimeleri de unvan olarak kullanmışlardır. İmâm-ı Gazâlî'ye "Hüccetü'l-İslâm " denmesi bundandır.

Kanûnî Sultan Süleyman, düzenlettiği kanunların meşruiyetini sağlamak için Ebu's-süût Efendi'den fetvâ almıştır. Bunun gibi önemli kanun veya kararlarda kamu idaresinin suistimalini önlemek için şeyhülislâmlardan fetvâ alınması çok kez devletin yararına olmuştur. Ancak bu yarar şeyhülislâmın kişisel iktidarı ile mütenasiptir. Örneğin, Genç Osman zamanı şeyhülislâmı, aynı zamanda Sultan'ın kayınbabası Esad Efendi, padişahın kardeşini öldürtmek için istediği fetvâyı vermemiş olmakla dirayetini göstermiş, fakat Dürrizâde Abdullah Efendi, Padişah'ın, Atatürk ve arkadaşları hakkında istediği fetvâyı imzalamaktan çekinmemiştir.

Şeyhülislâm, merâtip silsilesinde padişah ve sadrazamdan sonra gelirdi. 1876 Esas Teşkilât Kanunu, 27. Maddesinde şeyhülislâm bizzat padişahın atayacağını âmirdir.

Tanzimat zamanında "Şeyhülislâmlık Dairesi" gelişmiş ve Süleymaniye Camii arkadasındaki eski Yeniçeri ağasının binası, bu makama tevdi edilmiş, daha sonra da "Şeyhülislâm Kapısı" veya "Bâb-ı Meş'ihat" yahut "Bâb-ı Fetvâ" isimlerini almıştır. Bu binada idarî bir mekanizma vücuda gelmiştir. Tanzimat'tan önce meşîhat dairesi yoktu. Şeyhülislâm kendi evinde görevini yürütürdü.

1920 yılına kadar çeşitli zamanlarda yapılan reformlarla bu makam olgunlaştırılmışsa da Ankara'da kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi, Osmanlı Saltanatını 1922'de ortadan kaldırınca Bâb-ı Meşîhat da tarihe karıştı. Şer'iye Vekâleti (Bakanlığı) "Diyanet İşleri Başkanlığı" kuruldu.

Şeyhülislâm resmî elbiseleri basit idi. Atanmaları sırasında padişah tarafından gönderilen elbiseye "Hil'at-i Beyzâ" ismi verilmiştir. Bu elbise çok defa beyaz kürklü kaftan ve şeritle süslenmiş sarıktan ibaretti."[10]

[10] Altınsu, Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız s.XXXIX vd

2.ŞEYHÜLİSLAMLAR HAKKINDA KASİDE YAZAN ŞAİRLER VE ESERLERİ

2.1. NABİ'NİN KASİDELERİ(1642-1712) [11]

"Osmanlı divan şairlerindendir. Asıl adı Yusuf'tur. 1642'de Urfa'da doğdu ve 1712'de İstanbul'da vefat etti. Arapça'da "yok" manasına gelen "na" ve "bi" eklerini birleştirerek "Nabi" yi kendine mahlas yaptı."[12] Daha sonra Halep'e giderek yerleşti.[13] Halep'te fevkalade güzel gazellerin yer aldıpı Türkçe divan'ını ve mesnevi türündeki Hayriye ile Hayrabad'ı yazdı. Şiirleri çok sağlam olu, atasözü ve vecize hükümüne geçmiş birçok mısraları vardır. Daha çok öğretici mahiyette, didaktik şiirler yazdı. İstanbul Türkçesini çok iyi kullandı.

Şiirde, güzeli aramaktan çok, iyiyi ve doğruyu bulmak amacıyla yazan Nabi'nin sanat anlayışı, büyük Divan şairlerinin hepsinden farklıdır. Şiirlerinde arasıra görülen aşk motifleri, sadece Divan edebiyatının gidişatı icabıdır. Yoksa Nabi bir duygu adamı olmaktan çok, fikir adamıdır.[14]

Şiirde ve nesirde birçok eser veren Nabi'nin başlıca eserleri;

Hayr-abad

Hayriye-i Nabi

Sürname

Fetih-name-i Kamaniçe[15]

---

[11] Bilkan Ali Fuat(1997), Nâbi Divânı, İst., M.E.B,s.32 vd.

[12] Rehber Ansiklopedisi(1984) C.13 s. 11

[13] Mengi,Mine(1987),Divan Şiirinde Hikemi Tarzın Büyük Temsilcisi Nabi,Ank.,AKM

[14] Büyük Türk Klasikleri(1987),Nabi,C.5,İst.s.267 vd

[15] Ahmet Kabaklı Türk Edebiyatı Ansiklopedisi(1997) C.2. Türk Edebiyatı Vakf.Yay. s. 662

2.1.1. MUHYİDDİN ARÂBİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Tam adı Ebu Bekir Muhammed Bin Ali'dir. Lakabı Mürsiyeli Muhyiddin İbn Arâ bi el-Hatemi es-Sufi el-Fakih ez-Zahiri'dir.1165'te İspanya'da doğmuştur. Dönemin sayılı alimlerinden dersler almıştır. Babası ibn Rüşd'ün dostudur.1240 yılında Şam'da vefat etmiştir.[16]

Muhyiddin Arabi' ye atfedilen bu kaside 24 beyitten oluşmaktadır. "Hz. Muhyiddin' ün " rediflidir. Aruzun "Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün" kalıbıyla yazılmıştır. Kasidenin klasik kasidede bulunan bazı bölümler bulunmayıp, son beyite kadar mehdiye, son beyit ise dua bölümüdür.

Sürmedür hâk-i deri hazret-i Muhyi-dîn'ün

Kîmiyâdur nazarı hazter-i Muhyi'd-dîn-ün

(Muhiddin'in kapısının toprağı aşıkların gözlerine sürdükleri sürme gibidir.)

Bin cihân nazarı mes ele-i râza virür reng-i edâ

Ma ni-i muhtaşarı hazret-i Muhyi'd-dîn'ün

(Bin cihan sırlı meselelere renk verir.Hz. Muhyiddin'in kısaltılmış anlamıdır.)

Şâf envâr-ı hakâyıkdur olan âşârı

Zerre yokdur kederi hazret-i Muhyi'd-dîn'ün

(Onun yüzyılı saf hakikat ışığıdır. Hz.Muhyiddin' in hiç kaderi yoktur.)

---

[16] Çakmakoğlu,M.Mustafa(2005),Muhyiddüin İbnü'l Arabi'ye Göre Dil Hakikat İlişkisi Marifetin İfadesi Sorunu ,Ank.Üniv.Yay.

Cân u dildür ten'i tahkika fütûhat u füşûş

Eser-i mu teberi hazret-i Muhyi'd-dîn'ün

(Fütuhat ve Füsus Hz. Muhyiddin'in itibarlı eserleri cana ve gönle gerçektir.)

Ne fütûhat ki feth-i der-i esrâr itmiş

Hâme-i feyz-eseri hazret-i Muhyi'd-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in eserlerinin feyzinin başı ne fetih ki fethedilmesi sır olmuştur.)

Ne Fütuhat ki efvâha halâvet virmiş

Teng teng-i şekeri hazret-i Muhyi'd-dîn'ün

(Hazreti Muhyiddin az az şekeri ne fetih ki ağızlara tatlı bir zevk vermiştir.)

Ne Füsus eyledi biz-zât Resul-i Ekrem

Anı haşş-ı güheri hazret-i Muhyi'd-dîn'ün

(Resul-ü Ekrem bizzat Hazreti Muhyiddin'in Füsus'unu has inci eyledi.)

Ne füşûş eyledi ta mîm-i şala-yı rahmet

Ni met-i mâ-hazarı hazret-i muhyi'd-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in hazır olan nimeti rahmet salasının tamamlayan Füsus'u oldu.)

Âşıkı nuhbe esrârda eyler âgâh

Naşş-ı sırru'l-kaderi hazreti Muhyi'd-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in kaderinin sırrının aşkının özellikleri eserlerinin seçkinlerinden orataya çıkar.)

Sırr-ı hesti gibi her eseri câmidür

Manî-i huşk u teri hazret-i Muhyi'd-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in anlamı ve emeği varlık sırrı gibi her bir eseri toplanmıştır.)

Rüsülün nükte-i faşş-ı hikemin şâmildür

Cevher-i ser-be-seri hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in cevherinde baştan başa resulün hikmet ve duyulan nükteleri görülür.)

Hazret-i hakk'a yâ peygamber'e yâ Hızr a çıkar

Bî-vesâ'it haberi hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hazreti Hakka Hz.Muhyiddin'in haberi vasıtasız bir şekilde ya peygamber ya da Hızır olarak ortaya çıkar.)

Eyledi mazraa-i âlemi sîr-âb-ı güher

Âsmân-ı hüneri hazret-i Muhyid-din'ün

(Hz. Muhyiddin'in hünerinin büyüklüğü alemi suya kanmış inci yaptı.)

Mazhar-ı kâmil-i ilm-i ezeli olmışdur

Kalb-i pakîzetleri hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz. Muhyiddin'in temiz kalbi ezel ilminin kemaline mazhar olmuştur.)

Hâtem-i hall-ı velâyetdür olursa ne aceb

Ehl-i irfan neferi hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in irfan ehli askeri velayetin has Hatemi olsa şirklerinin yöneticisidir.)

Pertev-i şârika-i âyet-i kur'anidür

Meş al-i reh-güzeri hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in geçtigi yolun ışığı Kur'an ayetlerinin şirklerinin yöneticisidir.)

Şad hezârânın ider vâşıl-ı ser-menzil-i kâm

Saîlik-i pey-siperi hazter-i Muhyid-dîn'ünü

(Hz.Muhyiddin'in çiğnenmiş müridleri istek menzilinin başının vuslatını bin bülbül yapar.)

Öyle ankâdur o kim çerhde olmaz sakîn

Cünbiş-i bâl ü perinazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin öyle bir ankadır ki kolunun kanadının hareketi gökyüzünde sağlam durmaz.)

İstese nur-ı nigâhından olur çâpükter

Lâ-mekâna seferi hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in bakışının nurundan mekansızlığa seferi istense olur.)

Ehl-î imânün ider çeşmine âşârı ıyân

Nûr-ı hayrü-l-beşeri hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hayırlı insan Hz.Muhyiddin'in nuru iman ehlinin gözüne nişanları gösterir.)

Ehl-î derdün dilini maşrık-ı envâr eyler

Dem-i feyz-i seheri hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in sabah feyzinin zamanı dert ehlinin gönlünü ışığın doğuşu eyler.)

Anı müstagrık-ı tevhid olan idrâk eyler

Var lisân-ı digeri hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in farklı dili var,onu imana gark olan anlar.)

Kabevâr olmada pervâne-i ervâh u melek

Ta'if-i gidr-i seri hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in başı için ruh ve meleğin pervenesi yok olmadadır.)

Girse Nâbi ele müjgânumı cârûb iderüm

Hıdmet-i hâk-i deri hazret-i Muhyid-dîn'ün

(Hz.Muhyiddin'in kapısının toprağına hizmetçi olmaya girse Nabi kirpiklerimi ele süpürge yaparım.)

2.1.2.EBUBEKİR HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Büyük ilim adamı ve doktor. Asıl adı Muhammed bin Zekeriya olup, 854 yılında Rey şehrinde doğdu. Razi mahlasıyla meşhurdur.[17] Avrupa'da Razi'den bozma olarak (Rozes) ismi ile tanınır. Çiçek ve Kızamık hastalıkları hakkında en önce araştırma yapan doktor Ebü Bekr Razi olup, bu iki hastalık hakkında yazdığı iki risale çok kıymetlidir. Avrupa'da hala muteber tutulmaktadır. Damla hastalığı ile romatizmayı birbirinden ayırdı. Kalb farktüslerine karşı harcamatı uyguıladı. Civalı merhemleri de ilk defa bulup tedavisinde kullanan odur. Razi, ayrıca psikiyatri üzerinde de çalışmıştır. Ona göre; bedenin sıhhatiyle rugun sağlığı eşittir. En büyük kitabı (El Havi)' dir. Tıb kitabı olup, 30 cilttir. Tıbbın bütün ilimlerinden bahseder. Diğer önemli eseri El-Mansuri fit-Teşrih olup 20 cilttir. Razi'nin başarılarının ve dehasının parladığı bir ilim dalı da kimyadır. 932 senesinde vefat etti.[18]

"Ebubekir Razi" hazretlerine atfedilen bu kaside 12 beyitten oluşmaktadır. "-anı Şeyh Ebu Bekrin radifli ve *"mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün mefâ 'îlün"* aruz kalıbıyla yazılmıştır. Kasidede iki bölüm bulunmaktadr. Son beyite karda mehdiye

[17] Yeni Rehber Ansiklopedisi,C.6, s.107 vd.

[18] Rehber Ansiklopedisi(1984),C.4,s.307 vd.

son bölüm ise dua bölümüdür. Çünkü şair kasidesini ithaf ettiği zatın dergahına girmeyi temenni eder.

Mübârek âsitândur Şeyh Ebû-Bekrün

İmâm-ı rastândur âsitânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in zamanı mübarek zamandır. Şeyh Ebu Bekir'in zamanın haklı imamdır.)

Ahibbânun lisânında misâl-i vird dâ'irdür

Kerâmetle mü ekked dâstânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in destanı keremle sağlamlaştırılmıştır muhabbet ehlinin dilinde, adet olan dualar gibidir.)

Olurlar hil'at-i envâr -ı rûhâniye müstagrak

Şâdakatle olanlar bendegânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in hizmetinde sadık olanlar Ruhani nurların kaftanlarına gark olurlar.)

Anâ çeşm-i hakikat-bin gerek kim eyleye idrâk

Verâ-yı çeşm-i tendür izz ü şânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Ona Anlamak için hakikat gözü gerek.Şeyh Ebu Bekir'in yüce şöhreti ten gözünün halkıdır.)

Olurlar illet ü rane ü gam u mihnetden âzâde

Olanlar dâhil-i darü'l-emânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh EbuBekir'in yardım kapısına dahil olanlar sıkıntı ve kaderden kurtulurlar.)

Ziyaretgâh-ı cinn ü ins ü ervâh ü melâ'ikdür

Mezâr-ı feyz-bahş-ı câvidânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in feyizli mezarı ruh, melek,cin ve insanların ziyaret yeridir.)

Nazîri şark u garb-ı kevnde nâ-yâbdur el-hak

Mu allâ tekye-i Cennet-nişânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in Cennet sembolünün yüce dayanağıdır, hak için doğuda ve batıda benzeri yoktur.)

Nizâm-ı ravza-i firdevs-i şimâsi getürmişdür

Temâşâ gül-i bag-ı cinânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in simasının cennetinin nizamı cennet bağının gülünü izlemektir.)

Nukûş-ı perr ü bâl-i kudsiyânun gösterür aksin

Ruhâm-ı sâha-i âyinesânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in aynasının sahası kutsiyanın kol ve kanadının nakşının yansımasını gösteriri.)

Kıbâb-ı zer-alem beyninde serv-i hisâbından

Bülend olmış semâvâta zebânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in dili altın işaretli beyninin damarından hesapsız boyu göğe yükselmiştir.)

Şebân-rûz olmada imdâd ihsân-ı ilâhi'den

Ekâbirle aşâgir sîr-i h anı Şeyh Ebû-Bekrün

(Şeyh Ebu Bekir'in doygunluğu faziletleriyle ilahi ihsanıyla bir gün olmadadır)

Aceb mi nâbiyâ feyzinden itmezse bizi mahrûm

Çün olduk tekyesinde mihmânı Şeyh Ebû-Bekrün

(Nabi bizi feyzinden mahrum etmese şaşılır mı , çünkü dergahında Şeyh Ebu Bekir'in misafiri olduk)

2.1.3.ABDÜ'L-KÂDİR GEYLÂNİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Muhyiddin, Gassü'l Azam, Sultan'ı Evliya, Kutb-i Rabbanı, Kutbun Acem gibi adlarla anılmaktadır. Babası Ebu Salih Musa bin Abdullah, annesi Fatma binti Ebu Abdullah Ümmül Hayr'dır 1077'de İran'ın Geylan şehrinde doğmuştur. 1166'da Bağdat'ta vefat etti. Kabri Bağdatta'dır.[19]

Öğrenimini Bağdat medreselerinde yaptı. Sonra Hanifi mezhebine girdi. Daha sonra her şeyi bırakarak inzivaya çekildi. Çöllerde kendi kendine dolaştı. Bu sırada devrin ünlü şeyhlerinden Ahmet Debbas ile tanıştı.

Elli yaşındayken başladığı vaizliğiyle İslam ülkelerinde yayıldı. Ayrıca fedua,

---

[19] El-Cili Abdülkerim(çev.Tolun, Abdülaziz Mecdi)(1998), İstanbul, İz Yay., s.32-33

tefsir, hadis ve fıkıh alanlarında tanındı. Vaizliğindeki başarısı bir takım Yahudi ve hristiyanın Müslüman olmasını sağladı. Kurduğu tarikat, oğulları ve oluşturulan vakıflar sayesinde varlığını korudu. Ancak bu tarikatın merkezi XIII'yy da Moğollar, XVI ve XVIII yy larda da sofular tarafından ortadan kaldırıldı. Osmanlıların Bağdat'lı olması üzerinde eskisinden daha görkemli bir şekilde canlandırıldı.[20]

Abdü'l-kâdir Geylâni hazretlerine atfedilen bu kaside 9 beyitten oluşmuştur. "(-i) Şeyh"rediflidir. Aruzun *"Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün"* kalıbıyla yazılmıştır. Son beyite kadar olan kısın mehdiye son beyit ise dua bölümüdür.

Ser-i bâmında sipihrün çalınur nevbet-i Şeyh
Çehre güncîde degül dâ'ire'i devlet-i Şeyh
(Gökyüzünün tepesinde şeyhlik davulu çalınır, göğe sıkıştırılmış değil şeyhin devletinin dairesidir.)

Fahrdur gerdenine cümle-i ehlu'llâhun
Kadem-i meymenet-enduhte-i izzet-i Şeyh
(Bütün velilerin talihinde övgüdür izzetli şeyhin kazancı.)

Şeyh ibnü'l-Arabî yazdı fütûhâtında
Mushaf içre hüve'l-kadir imiş âyet-i Şeyh
(Şeyhin ayeti mushafta varmış Şeyh ibnü'l Arabi fütuhatında yazdı.)

Nâmını eylediler tesmiye Abdü'l-kâdir
Eyledi zîr-i tasarruf felegi hazret-i Şeyh
(Namını Abdü'l-Kadir diye koydular Hazreti Şeyh göğü aşağıda bıraktı.)

[20] Avcı,Seyit, Sufilerin Hadis Anlayışı, (Bursevi Örneği)(2004), Konya, Ensar Yay.s.145-154

Hâl-i mevtinde dahı hâl-i hayâtında gibi
İder imdâd-ı taşarruf eser-i himmet-i Şeyh
(Mezarında bile hayatta gibi, şeyhim yardımının eserleri imdâda yetişir.)

İstigâse idicek lâ-büd irer imdâda
Kümmelîn içre budur şöhret-i hassiyyet-i Şeyh
(Yardım isteyince ayrılıksız yardım eder, kamillerin içinde şeyhin şöhretli haysiyeti budur.)

Cem'-i kutbiyyet ü ferdiyyet ü gavşiyyet ile
Se sütûn üzre turur bârgeh-i rif'at-ı Şeyh
(Mürşidlik, teklik ve gavsiyetile Şeyhin yükseklik makamı beş sütun üzerinde durur.)

Yâd-ı ismiyle bulur mûy-ı beden taze hayât
Benzemez âhare şân u şeref u şevket-i Şeyh
(İsmini hatırlamakla beden tüyü taze hayat bulur, Şeyhin şevketi, şerefi ve şöhreti çeliğe benzemez.)

Dünyevî uhrevî âmâlüñ olur cümle tamâm
Nâbiyâ yek nazar eylerse eger hazret-i Şeyh
(Dünyalık ve ahretlik dileklerinin hepsi tamam olur, eğer Hazret-i Şeyh bir kere
baksa Nâbî.)

2.1.4. KÖPRÜLÜ-ZÂDE ES'AD BEY HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Osmanlı devrinin 26. şeyhülislamıdır.1570 tarihinde İstanbul'da doğdu. Büyük kardeşi 24. seyhülislam Mehmet Efendi'dir.18 yaşında Haseki payesine ulşatı.Tüm fetvâ süresi 8 yıl 6 ay kadardır.22 Mayıs 1625 perşembe günü öldü.Kendisi aynı zamanda şairdi.Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerinden oluşan

divanı vardır.Fezâil-i Cum'a Tahmis-u Kaside-i Bür'e,Bül-i Handan, Gülistan tercümesi,Tercüme-i Şemâil,Fezâil-i Hamidiye adlı eserleri vardır.[21]

Köprülü-zâde Es'ad Bey' e atfedilen bu kaside 26 beyitten oluşmaktadır. "-eddür"rediflidir ve aruzun *"Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün"*kalıbıyla yazılmıştır. Kasidenin ilk dokuz beyiti nesip bölümüdür. Kasidenin onuncu beyiti girizgah bölümüdür ve mehdiye bölümüne geçiş unsuru olmştur."*İderse şede* …"diye başlayan mısra ise mehdiye bölümünün başlangıç beyitine aittir. Kasidenin son üç neyiti ise dua bölümüdür.

Elif ki encümen-i harfde ser-ameddür
Per-i Hüma-yı sa'adet serindeki meddür
(Elif ki harf yıldızlarının başıdır. Saadet kuşunun kanadının başındaki uzunluktur.)

Ne denlü şard-nişin-i huruf olursa yin
Hurüf-ı diğer ile fif'ati mümehhedür
(Ne kadar başa oturan harf olsa da yine diğer harflerle yüceliği yaygındır.)

'İbaret ü kelimat-ı kıtab-ı 'alemde
Ne denlü var ise terkib aşlı müfreddür
(Alem kitabın kelime ve ibretinde ne denli düzen varsa aslı tektir.)

Sutur-ı nüsha-i taşrif-i 'alemün seyr it
'anaşırı da ruba'i vü hem mücerreddür
(Alemin yapılmış örneklerinin yazılarını ve dört unsuru seyret hepsi mücerrettir.)

Bu dershane-i 'alemde zümre-i insan
Bakılsa her biri bir nüsha-i mücelleddür
(Bu alem dersanesinde insanlara bakılsa her biri bir cilt kitaptır.)

---

[21] Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız s.58

Ne denlü mazi-i ef'ali maşdar-ı şun'un
Köhenlenürse de müstakbeli mücededdür
(Sun 'un masdarının geçmiş fiilleri ne denli köhenlenirse de geleceği geçmiştir.)

Hemişe Zeyd n'ola galib olsa 'Amr üzre
Ki Zeyd mertebe-i ref 'ile mü'eyyeddür
(Zeyd Amr'a galip olsa ne olcak ki Zeyd yüksek mertebededir.)

'Aceb ki salim iken 'aşk harf-i ' illetden
Heva-yı 'illet-i 'aşık anunla müşeddedür
(Aşkı hastalığından eminse de aşığın heves hastalığının onunla şiddetlenişine şaşılır mı?)

Hurüf u nokta-i ebrü vü hale eyle nazar
Mecaz ders-i hakikiye çünki ebceddür
(Kaş ve ben noktasına ve harfine hakiki anlamla bak; çünkü ebcettir.)

Cemalin eyledi te'kid zülfi cananun
Ki galiba kelime lam ile mü'ekkeddür
(Yüzün cananın saçını sağlamladı ki galiba kelime lam ile sağlamlaştırıldı.)

İderse şedde n'ola şane şüretinde zuhur
Ki ray-ı turrası ol mehveşün müşeddeddür
(Senin resminde şedde tarak olsa ne olur ki o ''ay gibi''nin alnının sancağı şiddetlidir.)

Hulus o afete lazım ki'aşka badidür
Haber kelamda çün mübtedaya müsneddür
(Aşka sebep haber kelamlı yeniye isnat ettigi için o afete korunmak lazımdır.)

Bu ıstılah-ı 'ulüm üzre şi'r-i taze-zemin
Ki-libas ile bir mah-rüy-ı gül-haddür
(Bu İlim terimi üzerine yeni şiirdir ki yeni elbisesiyle gül yanaklı ve ay yüzlüdür.)

Zemin-i köhne-i bağ-ı hayal-i Nabiden
Hediyye-i nazar-ı pak-i Mir Es'addur
(Nabi'nin hayalinin bağının eski avcısıdır ki temiz bakışlı hediye Mir Es'addır.)

Cenab-ı ir-i mükerrem ferid-i devran kim
Vücüd-ı paki gül-i eb u ceddür
(Keremli yüce mir,devrin avcısıdır ki temiz vücudu baba ve atamızın gül bahçesinin gülüdür.)

O mir-i ma'rifet-endüz u daniş-ara kim
Hışali ayine-i şüret-i eb u ceddür
(O marifetli ve bilgili Mir ki suret aynasının görünüşü baba ve atadır.)

İşitdüm eyleyüp evkatını ma'arife şarf
Hemişe meşgale-i nazm ile mukayyeddür
(Vaktini marifetle sarf edip,nazım meşguliyetini her zaman koruduğunu duydum.)

Zemin-i şi'rde itmiş tahallüş-i hicri
Ki rüz-ı vaşl şeb-i hecr ile müşeyyeddür
(Şiir zemininde hicretin mahlasını yapmış ki vuslat günü hicret gecesiyle sağlamlaştırılmıştır.)

Müdam na't-ı şerife tevaggul üzre imiş
Ki na'te şarf-ı nefes devlet-i muhalladdür
(Sürekli na't-ı şerifle uğraşırmış ki na't yazmak sürekli bir devlettir.)

'Acebmi oldı ise zir-i desti mülk-i kemal
Kalem-misal fünün-ı hünerde zül'l-yeddür
(Eli olgunluk mülkü olduysa şaşılır mı?Kalem gibi fen hünerinde insandır.)

Eya emir-i güzin ol emir-i 'ilm ü hüner
Ki 'ilm cümle-i asardan mü'ebbeddür
(Ey emir-i güzin o ilim ve hüner emirisin ki ilim bütün eserlerden sonsuzdur.)

Olur mı herkese hüsn-i tabi'at erzani
Tabi'at ayine-i ruh-ı feyz-i sermeddür
(Tabiatının ğüzelliği herkese layık görülür mü?Onun huyu ebedi feyzin ruh aynasıdır.)

Heman ele kalem al çüş-ı feyzi seyr eyle
Kıyas itme ki mecra-yı feyz mesneddür
(Hemen ele kalem al feyzi seyret kıyaslama ki feyzin kaynağı dayanaktır.)

Huda mu'ammer ide hanedan-ı 'izzetde
O nesl-i paki ki biri birinden erşeddür
(Tanrı kıymet ailesinde yaşatsın o temiz nesli ki biri birinden daha doğrudur.)

Hemişe ola fürüzan çerag-ı ikbali
O dudman-ı 'azimün ki cüdı bi-haddür
(İkbalinin mumu parlak olsun o azmin ocağı ve hadsiz cömertliktir.)

İlahi eyle mu'ammer serir-i devletde
Ki halka 'afiyeti münteha-yı maksaddur
(İlahi! Devletin başında bulundur ki sağlığı sonsuz amaçtır.)

2.1.5.MEVLÂNÂ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

1207 senesinde Belh şehrinde doğdu. Asıl adı Muhammeddir. Mevlana sıfatı din büyüğü ve insanlık efendisi anlamına gelen bir lakaptır. Rumi ise Anadolu anlamında ona verilen bir sıfattır.[22] Ayrıca Molla Hünkar, Hüdavendigar, Sultan-ül aşikin gibi lakaplarla da anılmıştır. Soyundan gelenlere çelebi denmektedir. Mevlana Niabur'da bulunduğu sırada Feridü'ddin-i Atar Mevlana'da ki yüksek kabiliyeti görüp "Bu çocukta bir Nur-i ilahi var" diyerek Esrarname'nin veya Mantıkut Tayr'ın bir nüshasını kendisine hediye etti.[23]Mevlana hazretlerine atfedilen bu kaside 23 beyitten oluşmaktadır. *"-ân-ı Mevlânâ"* rediflidir ve aruzun "*Mefâ 'ilün Fe 'ilâtün Mefâ 'ilün Fe 'ilün"* kalıbıyla yazılmıştır. Kasidenin son iki beyitine kadar olan kısmı mehdiye diğer iki beyit ise dua kısmıdır ki burada şairimiz Nâbî himmet beklemektedir.

Virür neşât-ı mü'ebbed mekân-ı Mevlânâ

İder cebînî münîr âstân-ı Mevlânâ

(Mevlanın mekanı ebedi neşe veriri,Mevlana'nın eşiği alçağı nurlandırır)

Libâs-ı hatve giyer ebruvânı şevkinden

Olınca nâsiye-sâ âşıkân-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın aşıkları alnını yere sürünce kaşları şevkinden adım elbisesi giyer.)

[22] Şahinoğlu,Nazif(1986),Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,Mevlana Celaleddin mad.Dergah Yay.,C.6,İst.,s.298 vd.

[23] Köprülü,Fuat(1981),Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,Ank.

Revâc-ı kühl-i cevâhir mi kor nazarlarda

Şafâ-yı hak-i cevâhir-feşân-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın cevher saçan toprağının sefası bakışlarda kıymet cevheri mi koyar.)

Bulur mı bülbül-i bîgâne ruhsat-ı feryâd

Naîm-i kurbdedür gülsitân-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın gülbahçesi yakın cennettedir,yabancı bülbül feryada izin bulur mu?)

Hezâr mertebe berter huzûr-ı izzetde

Bizüm tasavvurumuzda nişân-ı Mevlânâ

(*Mevlana'nın nişanı bizim tasavvurumuzdan izzet huzurunda bülbül* mertebesinde *yüksektir.)*

Anun makâmına olmaz resâ tuyûr-ı hıred

Kenâr-ı arşdadur âşiyân-ı Mevlânâ

(Onun makamına akıl kuşu yetişmez, Mevlana'nın yeri arşın kenarıdır.)

Degül bu izzet ü şân-ı cihâniyâna şebîh

Huzûr-ı Hak'da olan izz ü şân-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın Hakk'ın huzurundaki izzet ve şöhreti bu dünyanın izzet ve şöhretine benzemez .)

Bu devre benzemez ayîn devr-i dîgerdür

Semâ-ı vahdet-i devr-i zamân-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın zamanının tekli seması bu devre benzemez, başka devirdir.)

Sülâle-i şeref-i hânvâde-i şıddîk

Vücûd-ı pâk-i kerâmet-feşan-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın keramet saçan temiz vücudu, sıddık soyunun şerefli sülalesidir.)

Halife-zâde vü şeh-zâde vü Nebî-zâde

Se rütbedür şeref-i dûdmân-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın ailesinin rütbesinin şerefi; Peygamber,şehzade ve halife soyudur.)

N’ola cevâhir ile olsa Mesnevî memlû

Kilîd-i genc-i hikemdür zebân-ı Mevlânâ

(Mevlana’nın dili hikmet anahtarının kilididir, Mesnevi cevherle dolsa ne olur?)

Ne Mesnevi dürer_i şahvar_ı mahzen_i feyz

Ne Mesnevî çemen-i bî-hazân-ı Mevlânâ

(Ne Mesnevi ki feyiz hazinesinin inci tanesidir ve ne mesnevi ki Mevlana’nın hazansız bahçesidir.)

Ne Mesnevî ki şifâ-hâne-i hidâyetde

Keşîde ni met-i bî-imtihân-ı Mevlânâ

(Ne Mesnevi ki hidayet şifahanesinde, Mevlana’nın korkmadan çekilmiş nimetidir.)

Ne Mesnevî ki olur mısra’eyn-i ebyâtı

Güşâde bâb-ı muâllâ-nişân-ı Mevlânâ

(Ne Mesnevi ki beyitlerinin mısraları Mevlana’nın işaretinin kapısının kilidi olur.)

Gören kitâb-ı hikem-senc-i Fîh-i mâ-Fîh'in

Bilür ki hakk-ı beyândur beyân-ı Mevlânâ

(Fih-i ma Fih'in kitabının hikmetlerine göre Mevlana'nın beyanının hakkın beyanı olduğunu bilir.)

Urûca seb-tıbâk-ı sipihr-i manâya

Sütûr-ı safhasıdur nerdübân-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın merdiveninin yükselmesi mânâ semasının yedi katına örtü makamıdır.)

Virince eşheb-i manâya cilve-i tahkîk

Hudâ bilür kim olur hem-inân-ı Mevlânâ

(Anlama hakikatın cilvelerini verince Allah bilir ve Mevlana'ya inanır.)

Meger halîfe vü aktâb fehm ide ancak

Zebân-ı tâze-i cândur lisân-ı Mevlâna

(Mevlana'nın dili dile taze candur meğer bunu ancak halife ve efendiler bilir.)

Reh-i vücûda başaldan kadem bu idi ümmîd

K'olam cebîn-zede-i âsitân-ı Mevlânâ

(Vücut yoluna basıldığından beri ümit Mevlana'nın hemdemi olmaktır.)

Hudâya şükr naşîp oldı bülbül-i nigehe

Gül-i müşâhede-i bûstân-ı Mevlânâ

(Allah'a şükür bülbülün bakışına Mevlana'nın bostanının gülünü görmek nasip oldu.)

Hoşâ sütûde reh-âverd-i reh-ber-i Tevfik

Ziyâret-i harem-i arşsân-ı Mevlânâ

(Mevlana'nın yüksekliğinin hareminin ziyareti övülmeye değer bir yoldur.)

Ümîdi şimdi budur Nâbî-i siyeh-kârun

K'anunçün eyleyeler dûstân-ı Mevlânâ

(Nabi eğer onun için destan eylerlerse ancak şimdi ümit budur.)

Kenâr-ı defter-i dilde bu gûne nâmını kayd

Kemîne hâk-i der-i hânedân-ı Mevlânâ

(Gönül defterimin kenarına bu adını yazmak Mevlana'nın hanedanının kapısının toprağında aciz kalır.)

2.2.NAİLİ'NİN KASİDELERİ (?-1666)[24]

Türk şairi İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. Ancak ölüm tarihi 1666'dır.Asıl adı Pirizade Mustafa'dır.Pirizade diye anılması ise, babası Maden Kalemi katiplerinden biri Halife sebebiyledir.[25]

Şiirlerinde Naili mahlasını kullandığından Naili diye tanınmış, on dokuzuncu asırda manastırlı Salih'inde Naili mahlası ile şöhret kazanmasından sonra, ondan ayırmak için son zamanlarda Naili Kadim diye anılmıştır.[26]

Kaside, naat, mersiye, şarkı ve gazel gibi bütün divan şiiri türlerini deneyen, Naili başta Şeyh Galib olmak üzere birçok divan şairini etkiledi.Kasidelerin birçoğunda geçim sıkıntısı çektiğini, kendisini bu durumdan kurtaracak bir korucuyu aradığını dile getirdi. Zincirleme tamlamalar kurarak renkli, ince hayaller canlandıran, okurda derin çağrışımlar yaratan sebk-i hindi akımının temsilcilerindendir.

Devrinin padişahları 4. Murad ve 4. Mehmed'le, sadrazamlardan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya kasideler yazdı ve 1661 senesine kadar Maden Kalemindeki Ser Halifelik görevinden aldığı maaşla sade bir hayat sürdü.

Naili Türk Edebiyatının yeni bir döneme girdiği, İran'da yeni gelişen ve hint üslubu denen şiir anlayışının benimsenmeye başladığı bir çağda yaşadı.Şiiri bir ' güzel söyleyiş sanatı ' olarak anlar.Asıl ustalığı yepyeni manzumlara yer verdiği, yoğun anlatımlı, öz şiir niteliği taşıyan gazellerindedir.Naili'nin bilinen tek eseri, sağlığında tertip ettiği Divan'ıdır.

Naili Divanı bir defa Bulak Matbaasında 1837'de basılmıştır.Divan'ında ; 2 münacaat, 6 na't, 3 mersiye, kasideler, 388 genel, müseddes, terkib ve terci-i bendler., 6 tarih, muhtelif kıt'a ve rubailerle 12 şarkı vardır.

İstanbul'a dönmesinden bir yıl sonra vefat eden Naili, Fındıklı'daki Sünbül Efendi Dergahı Haziresine defnedildi.[27]

---

[24] İpekten, Haluk(1990),Nâ'ilî Divânı, Ank., Akçağ Yayınları

[25] İpekten,Haluk(1986),Na'ili, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler,KTB Yay.,Ank.

[26] Büyük Türk Klasikleri(1987) ,Naili,C.5,İst.s.202 vd.

[27] İpekten,Haluk(1991),Na'ili Hayatı,Sanatı ve Eserleri,Ank.,Akçağ Yay.

2.2.1.YAHYA EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Osmanlı devrinin 27. seyhülislamıdır.21.şeyhülislam Bayram-zâde Zekeriyâ Efendi'nin ve Rukiye Hanım'ın oğludur.3 kez şeyhülislamlığa getirilmiştir.Yahyâ Efendi görevde iken 1644 tarihinde vefat etti.Toplam meşihat süresi 18 yıl 2 ay 24 gündür.Nef'i be Bâki'nin tesirindedir.4.Murad, 2.Selim, 3.Mehmed, 1.Mustafa, 2.Osman, Deli İbrahim zamanında yaşamıştır.Nigaristan Tercümesi, Divan, Kaside-i Bürde Tahmisi, Mecmua-ı Fetâvâ, Fetâvây-ı Zekeriyâ Efendi isimli eserleri vardır.[28]Kasidemiz 15 beyitten oluşmaktadır. "(-a) gül"rediflidir ve aruzun *"Mef û lü Fâ i lâ tü Me fâ î lü Fâ ilün"*kalıbıyla yazılmıştır.kasidemizin ilk altı beyiti gül tasviri olduğu için nesip bölümüdür ve yedinci beyit ise girizgahtır.sekizinci beyitten itibaren mehdiye ve son iki beyit ise dua bölümüdür.

Çâk etdi câmesin atılıp cûybâra gül
Benzer ki yandı âteş-i âh-ı hezâra gül
(Gül ırmağa atılıp elbisesini yırttı. Bu şekilde gül bülbülün ahının ateşinde yanmışa benzer)

Birbirine mukârin edip ittihâd-i hüsn
Verdi güle bahâr letâfet bahâra gül
(Letafet güzellik birliğini birbirine ikrap edip güle bahar, bahara gül verdi.)

Hûn oldu bağrı reşg-i izârınla âkıbet
Düşdü çemende hançer-i sertîz-i hâra gül

(Yanağının kıskançlığıyla sonunda bağrı kan oldu ve gül dikenin keskin hançerine düştü.)

[28] Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.b.),Ankara,Ayyıldız s.60 v.d.

Bir al perde çekdi arakrîz-i şerm olup
Gülberg-i âfitâb-ı ruhundan izâra gül
(Gül, utancından terleyip ruhunun güneşinin gül yaprağından yanağına bir kırmızı perde çekti.)

Gülzârı feyz-i nâmiye encümen-nazîr edip
Döndü nihâl ile şecer-i şu'le-bâra gül
(Gül adının feyzine gülbahçesini benzer bir topluluk yapıp fidanla ışık saçan ağaca döndü.)

Attâr gibi aldı nefes andelîbden
Verdi çemende tablaların rûzgâra gül
(Gül, atar gibi bülbülden nefes aldı, çemendede nasakarubu rğzgara verdi.)

Artırdı nâz u nahveti gülşende gûyiyâ
Yüz sürdü hâk-i pây-ı hudâvendigâra gül
(Gül, gülbahçesinde nazı ve kibiri artırdı. Güya hükümdarın ayağının toprağına yaz sürdü.)

Yahyâ Efendi hazreti kim mihr-i şefkati
Hârâya feyz-i gevher eder hârzâra gül
(Yahya Efendi hazreti ki şefkatimin güneşi taşlığa cevherim feyzini, dikenliğe gül verdi.)

Bezminde dâverâ ki edeb gülsitânıdır
Çok gonce zîr-i perdeden eyler nezâre gül
(Meclisinde ey hükümdar ki edep gül bahçesidir çok gonca perdenin telinden güle bakar.)

Mihre tasaddur eyledi vaz'-ı cebîn ile
Bezminde cây-ı hâdim-i hidmet-güzâra gül
(Gül, koyduğu kanunlarla meclisinde hizmet yapan hizmetçilerin yerine güneşe oturdu.)

Düşdükçe hâk-i pâyine bîtab-ı reşg olur
Rûy-ı niyâz-ı Nâ'ilî-i şermsâra gül
(Utangaç Naili'nin tunçtan sözleri, ayağının toprağına düştükçe gül, kıskançlıktan yorgun düşer)

Hemderd olup o bîdile geldikçe ser-be-pîş
Bîdâd-ı hârdan kapına i'tizâra gül
(Dikenin zılmünden kapının önüne özür dilemeye geldikçe o korkağa (kalpsize) gül derttaş olur.)

Âzâr-ı zahm-ı hâr ile pürhûn iken dili
Bulmaz recâ-yı merhem için nutka çâre gül
(Gül dikenin bahanelerinin zulmü ile gönlü kan içinde iken derman ümidi manzum sözlerine çare bulmaz.)

Nakkâş-ı kârgâh-ı kader kasr-ı bâğda
Yazdıkça nev-be-nev safahât-ı bahâra gül
(Kader fabrikasının nakkası [Allah-ü Teala] bağ sarayında baharın safhalarına yeni şeyler yazdıkça.)

Her dem bâhar-ı ömrün ola reşg-i Çârbâğ
Ol vakte dek ki mihri ola bu bâğ-ı çâra gül
(Gül her zaman ömrün baharı çarbağı[29] kıskanmak olsun ve o vakte kadar bu dört bağın güneşi ola.)

---

[29] Çarbağ: Eskiden padişahların üzerine oturdukları dört katlı şilte.

2.2.2. YAHYA EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDENİN EKİ

Kaside 8 beyitten oluşur ve "-ârâ sadef"redifli olup aruzun *"Fe i lâ tün (Fâ i lâ tün) fe i lâ tün fe i lâ tün fe i lün"*kalıbıyla yazılmıştır.Sadef burada şairin kendisi olup bu ekin 7 beyiti fahriye son beyit ise dua bölümüdür.

Dil-i mecrûholalı ol dür-i şehvâra sadef
Reşg eder ekşime dür çeşm-i dürer-bâra sadef
(*Yaralı gönül o en kaliteli inciye inci kabuğu olalı, inci aşkımı, sadef de en büyük inciyi saçan gözümü kıskanır.)*

Ka'r-ı deryâ değil eylermi yerin taht-ı serâ
Gevherin bulsa nihân etmeğe bir çâre sadef
(Sadef cevherini gizlemek için bir yer bulsa yerini denizin dibi değil, saray tahtı yapardı.)

Müsta'îd olduğu zâtında olan safvetdir
Erre-i sîne-hırâş-ı kef-i âzâra sadef
(Kendi zatındaki temizliğe meyli vardır. Sadef zer köpüğünün gönle eziyen verici bıçkısıdır.)

Mihr-veş olmasa kân-ı güher-i isti'dâd
Mübtelâ olmazidi sine-i efgâra sadef
(Güneş kabiliye-l elmasının kaynağı olmasa, sadef yaralı sineye mübtela olmazdı)

Ceyb ü dâmânınıpür-gevher eder Nâ'iliyâ
İstinâd etse kef-i hâce-i ibrâra sadef
(Sadef yeminin en yücesinin köpüğüne dayansa, Naili elbisesini ve yırtmacını cevherle doldururdu.)

Ebr-i nisân-i atâ hazret-i Şeyhülislâm
Ki tutar gevherini nutkuna îsâra sadef
(Hazreti şeyhulislam bahşişinin nisan bulutunu atsa sadef de cevherini söz ikramı olarak tutar.)

Dâğ-ı hûrşîdidi her dürri olaydı mensûb
Tab'-ı pâki gibi bir kulzüm-i zehhâra sadef
(Temizliğinin parlaklığı gibi çiçek ormanından nasiplenseydi, her tanesi güneşin yanığı idi.)

Tâ-be mahşer ola endîşesi erbâb-ı dilin
Silk-i nazmında olan gevher-i güftâra sadef
(Nazmının ipinde olan söz cevherine sadef olmak mahşere kadar gönül erbabının endişesi olsun)

2.3.NEF'İNİN KASİDELERİ(1570-1635) [30]

Şair'in asıl adı Ömer'dir[31].1570 yılı dolaylarında doğduğu sanılmaktadır. [32]Babası, Kırım Hanlarının hizmetinde bulunmuştur. Nef-î, iyi bir tahsil görmüş, Arapça, Farsçayı öğrenmiştir. Daha genç yaşta iken büyük istidadı dikkat çekmiş ve Kırım Hanlarının tavsiyesi ile Kuyucu Murat Paşa İstanbul'a göndermşitir.

Nef-î sarayda memurlukta bulundu. Ara sıra hicvileri dolayısıyla azledildi. Bir seferide Edirne'ye sürüldü. Bayram paşa hakkında yazdığı bir hicivi müteakip, 1632'de İstanbul'da boğdurularak öldürüldü. Son memuriyeti, Cizye denilen vergi muhasebeciliğidir.Nef-î'nin asıl sanatkarlığı, kasidelerinde ve bu kasidelerin tasvir bölümlerinde görülür.Kasidelerinde, yaşanılan alemden çok, yaşanmak istenen zengin, güzel, iyi bir alemin hayali vardır.

Nef-î'nin Türkçe Divan, Farsça Divan, Siham-ı Kaza ve Tuhfet'ül Uşşak isimli eserleri vardır.[33]

Gençlik yıllarında Gelibolulu Ali ile dost olduğu, giderek Nef-î'nin mahlasını da onun verdiği biliniyor.

I.Ahmet'in tahta çıkışından (1603) sonra İstanbul'a geldi. Padişaha, dönemin ileri gelenlerine sunduğu kasidelerle göze girdi, önce maden mukataacısı, sonra maden katibi oldu. IV. Murat döneminde (1623-1640) ününün doruğuna ulaştı. Kaynaklarda Siham-ı Kaza adlı yaptını okuyan padişahın çevreye düşen bir yıldırım üzerine onu görevden uzaklaştırdığı (1630), bir daha hiciv yazmayacağına söz verdirdiği bilinir.

Nef-î'nin şiirinde göze çarpan özellik intişamlı bir ahenktir. Şair bu ahengi sağlamak amacıyla Türk, Arap ve Fars dillerinin bitimsiz kelime kaynaklarından

---

[30] Akkuş, Metin(1993), Nef'i Divânı, Ank. Akçağ Yay.,s.210 vd.

[31] Rehber Ansiklopedisi Cild 13 Fasikül-l 1984 basım 68-69. sayfa

[32] Mengi,Mine(1997),Eski Türk Edebiyatı Tarihi,Ankara, Akçağ s.183

[33] Özkırımlı,Atilla(1987),Türk Edebiyatı Ansiklopedisi ,sa.3, s.903-904

faydalanmıştır. Bu yüzden, Nef-î'nin Kesidelerindeki üslup, Divan şiirindeki en ağdalı üsluplardan biridir. Öteki şairler gibi rindane ve aşıkane yazdığı gazelleri ile kasidelerinin nesip bölümlerinde biraz daha sade alabilmiştir.[34]

2.3.1. MEHMET EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Osmanlı devrinin 24. şeyhülislamıdır.1568 yılı 27 Şubat günü Bursa'da doğdu. Gençliğini babası Yıldırım Beyazıd Medresesinde müderris bulunduğu sırada Bursa'da geçirdi.Şeyhülislam iken 2Temmuz 1615'te İstanbul'da baş gösteren veba salgın hastalığına yakalanarak öldü.Mehmed Efendi Arapça,Farsça ve Türkçe dillerini bilir ve bu dillerden şiirler yazardı.Son fetvâsını yazınca padişah kendisine 60.000 akçe zeameti olan Kalkandelen Has'ını bağışladı.Tüm fetva süresi 8 yıl 6 ay 1 gündür.Sultan 3. Mehmed ve 1. Ahmed zamanlarında seyhülislamlık yapmıştır.Divan, Müntehibat-ı Eş'ar'a dair "Letâifü'l – Kemâl "isminde bir mecmuası, Füsülü'l-Arâifi Şârü'l-Mülük ve el Vüzerâ isimli bir diğer eseri vardır.[35] Mehmed efendiye atfedilen bu kasidelerin ilki 54 beyitten oluşmuş ve "-arı" rediflidir. Aruzun "*Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün"*kalıbıyla yazılmıştır. Kasidenin ilk 15 beyiti bahar tasvirinden oluşan nesip bölümüdür. 16. Beyit ise girizgah ve 17. beyitten 51. beyite kadar olan kısın mehdiye ve son 3 beyit ise dua bölümüdür.

Bahâr erdi yine bâğ döşendi nat'i jengârî

Yine sultân-i gül etdi müşerref taht-i gülzârı

(Bahar erişti (geldi), yine bahçeye alaca örtü döşendi.Yine gül sultanı gülbahçesi tahtını şereflendirdi.)

---

[34] Kabaklı, Ahmet(1997) ,Türk Edebiyatı ,C.2 Türk Edebiyatı Vakfı Yay. ,s. 652vd.

[35] Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız s.54 v.d.

Yine bâd-i sabâ üftân ü hizân erdi gülzâra

Dem-i Îsî-veş ihyâ eyledi ezhâr ü eşcârı

(Yine bahar rüzgârı, düşe kalka, gülbahçesine erişti; Hz. İsâ'nın nefesi gibi çiçeklei ve ağaçları diriltti.)

Letâfetden zemîn ferş-i münakkaş oldu aksiyle

Murassa' sâyebân edince çarh ebr-i güher-bârı

(*Çarh, inci saçan bulutu, elmas kakmalı bir gölgelik haline getirince, yer yüzü onun aksi ile o kadar güzelleşti ki, nakışlı bir döşeğe benzedi.)*

Erişdi pertev-i feyz-i bahâr âyine-i çarha

Aceb mi şimdi olsa jeng-i ebr-i tîreden ârî

(*Çarh aynasına, bahar feyzinin aydınlığı ulaştı; şimdi çarh, karanlık bulut pasından tertemiz (âri) olsa şaşmamalıdır.)*

Değildir lâle yer yer zâhir oldu andan âteşler

Zamâne tutdu çarh-i âftâba tîğ-i kühsârı

([Bu görünen] gelincik değildir.;Zamane dağ sırtlarını [dağ kılıcını] güneş çarhına tuttu,ondan yer yer ateşler saçtı.)

Dönüp girdâb-i bahr-i hûna her gül lâlezâr içre

Dolaştırmakda keştî-i karâr-i bülbül-i zârı

(Lâle bahçesi içinde her gül, kan denizi girdabına döndü.İnleyen bülbülün huzur ve rahat döndürüp gemisini dolaştırmaktadır.)

Nesîm ol denlü nâzik tarheder âb üzre emvâcı

Ki levh-i sîme üstâd edemez öyle kalemkârî

(Hafif esen rüzgâr, su üzerine dalgaları o kadar ince bir zelve yayar ve tanzim eder ki, değme üstad gümüş levha üzerine böyle kalemkârlık yapamaz.)

Sanur tamga-yi zerrîndir gören bir mâî hârâda

Miyân-i âba düşmüş aks-i hurşîd-i pür-envârı

(Suya akseden pırıl pırıl güneşi gören, onu,mavi ipekli bir kumaş üstünde altındamga zanneder.)

Yer etdi bûy-i gül şöyle dil-i pür-hûn-i bülbülde

Ki oldu cismi reşk-i nâfe-i âhû-yi Tatarî

(Gül kokusu bülbülün kanlı gönlünde öyle yerleşti ki bülbülün cismi, Tataristan âhûsunun göbeğini hasede düşürecek bir hale geldi (çünkü misk, âhûnun göbeğinden çıkarılır.)

Açıldıkça görünür mühr-i alı husrev-i aşkın

Berât-i şevk-i bülbüldür değildir gonca tumarı

([Bu görünen] gonca tamarı değildir. Bülbülün şevk berâtıdır ki; açıldıkça onda aşk padişahının kırmızı mührü görünür.)

Çerâğın hüsnünü inkâr edenler rûz-i rûşende

Semenzâr içre görsünler fürûğ-i şem'-i gülnârı

(Aydınlık bir günde (güneş meydanda iken)bir mumun güzelliğini inkâr edenler,beyaz gülbahçesi içinde nar çiçeği mumunun parıltısını görsünler.)

Döner gülmîh-i sîme câ-be-câ zerrîn-siper üzre

Döküldükçe gül-i zerd üstüne bâdâmın ezhârı

(Sarı gül üzerine badem çiçekleri döküldükçe, altın kalkan üzerinde yer yer gümüş çiviye benzer.)

Konup çeng edicek bülbül Nihâl-i gülbün-i sebzi

Gümüş telden dizer ebr-i bahârî ana evtârı

(Bülbül yeşil gül fidanına konup onu çeng[saz âleti] yapınca, bahar bulutu, gümüş telden ona kirişler dizer.)

Görün dûd-i derûnun halka bülbül-i zârın

Havâdan öğrenir murgân-i gülşen ili edvârı

(İnleyen bülbülün gönlünden yükselen halka halka dumanı görüp gülbahçesindeki kuşlar, musikî ilmini havadan öğrenir.)

Habâb ü kef değil mestâna reftâr etmeden cûyun

Düşüp başından olmuşdur perîşân tâc ü destârı

([Bu görüne] su kabarcıkları ve köpük değildir. Sarhoş gibi iki yana salına salına giden ırmağın başından tacı ve sarığı düşüp perişan olmuştur.)

Değil şebnem zebân-i sûsen etdi âb ile peydâ

Şu denlü kıldı vasf-i dâver-i Pâkize-kirdârı

([Bu görünen] şebnem değildir.İşi gücü temiz olan büyük hâkimi o kadar methetti ki, susamın dilinde kabarcıklar peyda oldu[dili uçuklad]).

Ser-efrâz-i zamâne mesned-ârâ-yi hudâvendî

Hüner-mend-i yegâne çihre-pirâ-yi nigû-kârî

(Zamanın yüksek ve şerefli (serefrâz) insanı, efendilik mesnedinin zineti, hünerli ve hayır ve hasenat sahibi olmak niteliğini en mükemmel surette temsil eden biricik insan;)

Sütûde kehf-i ümmet iftihâr-i şer'-i Peygamber

Güzîde fahr-i millet mahz-i lütf-i Hazret-i Bârî

(Milletin öğülmüş sığınağı, Peygamber (İslâmiyet) şeriatının iftiharı; milletin seçkin kıvancı, Allah'ın saf lütfu;)

Ser-i erbâb-i fazl üstâd-i kül allâme-i âlem

Serîr-i ilm ü irfânın şehenşâh-i cihândârı

(Fazilet sahiplerinin başı, her şeyde üstad,dünyanın fazlasıyle ilim ve kültür taşıyan adamı (âllâmesi) ; ilim ve kültür tahtının cihan tutucu şahlar şahı)

Cenaâb-i müftî-i âlem ki ahkâm-i fazîlette

Benân-i fikri âsân hal eder her emr-i düşvârı

(Dünyanın Müftüsü Cenapları[1] ki, fazilet hükümlerinde, fikir parmağı, her güç işi kolaylıkla çözer.)

Suhan kâlâ-yi fâhirdir ne bilsin her denî kadrin

Bu cinsin hâce-i hüsn-i kabûlündür harîdârı

(Şiir kıymetli bir kumaştır.Her alçak onun kadrini nereden bilsin?Bu cins kumaşın müşterisi, ancak senin iyi karşılamandır. [hüsn-i kabûlünün zengin tâciridir])

Hüner dünyâ değer bir gevher-i pür-kadr ü

Zamân-i devletindir bu metâ'in rûz-i bâzârı

(Hüner[marifet, sana] dünya değer kıymetli bir incidir. Bu malın sürüm günü, senin devletinin zamanıdır.)

Nola şimdengerü şevk ile âheng-i du'â kılsam

Du'âdır söz karârın bulsa âyin_i senâkârî

(Bundan sonra şevk ile duâya azmetsem yerinde olur.Çünlü övgünün, kasideciliğin usul veâdâbı, söz kararını bulunca, duâya başlamaktır.)

Nitekim şâh-i gül gülşende izhâr eyleye şevket

Çeke sünbül önünce tuğ ola sûsen silâhdârı

(Gül bahçesinde, gül fidanı (dalı) şevket izhar edip (diken çıkarıp) bülbül önünde tuğ çektiği ve susam silâhtarı olduğu müddetçe)

Bula bâğ-i murâdın gülbün-i ikbâl ile revnak

Ola câh u surûr ü emn ü râhat çâr dîvârı

(Muradının bahçesi, baht açıklığı (ikbâl) gül fidanı ile güzelleşsin.O bahçenin dört duvarı:mevki, sevinç, güvenlik ve rahat olsun.)

2.3.2. MEHMET EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE [36]

Şeyhülislam Mehmed Efendi'ye atfedilen bu kasid 77 beyitten oluşmaktadır. "-âm"rediflidir ve aruzun "*Feilatün Feilatün Feilatün Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır.

[36] Bkz.Altınsu, Abdülkadir a.g.e.

İlk 8 beyit nesip, 9. beyit girizgah ve 10. beyitten 44. beyite kadar fahriye ve son 3 beyit ise dua blümüdür.

Meşreb-i ehl-i mahabbetden alan lezzet-i kâm
Hûn-ı dil nûş eder olmazsa şarâb-ı gül-fâm
(Muhabbet ehlinin meşrebinden muradını alan ölü gönül, gül rengi şarap olmazsa içki içer.)

Gül gibi oldu husûsâ ola câm-ı pür-mey
Aklı başında olan ârif eder mi ârâm
(İçki dolu kadeh gül gibi oldu, aklı başında olan arif hiç durur mu?)

Başka bir âlemi var bezm-i meyin kim anda
Görünür rind-i cihân-dîde-i huşyâr amüdâm
(Onda [içki] meclisinin başka bir alemi var ki onda cihan rindlerinin gözleri ayakta görünür.)

Mâye-i feyz-i hayât-ı ebedî neşve-i mey
Menşe-i hikmet-i devr-i ezelî gerdiş-i câm
(Sonsuz hayatının feyzinin mayası içkinin neşesidir, geçmiş devirlerin hikmetinin kaynağı camın dolaşmasıdır.)

Bâdedir zevkini idrâk edene Âb-ı hayât
Mu'terifdir buna Hızr ile Sikender de tamâm
(Zevkini anlayana sonsuzluk suyu içkidir, Hızır ve İskender de bunu kabul etmiştir.)

Ola ben istediğim bâde-i pür-feyz ammâ
Ki neşâtı getirir câne cinândan peygam
(Ben istediğim feyz dolu içki kadehi olayım ama onun neşesi cana cennetten haber getirir.)

Nice mey tâb-ı fürûğ-ı ruh-ı mâh-ı Nehşeb
Nice mey pertev-i envâr-ı dil-i ârif-i câm
(Nice kadeh Nehşebin ay gibi ruhunun aydınlığıdır. Nice kadeh arif bardağının gönlünün ışıklarıdır.)

Nice mey dest-i Mesîhâda çeker sâgarını
Kalem alsa ele sûret-ger-i deyr-i ifhâm
(Düşünce yerinin ressamı eline kalem olsa, nice ablu kadeh kadehini Mesih [Hz.İsa] elinde çeker.)

Nice mey râyiha-i rûh-fezâsından eder
Kudsiyân-ı felek-i âlem-i cân ıtr-ı meşâm
(Nice kadeh çoğaltan ruhunun kokusundan olur. Can aleminin feleğinin kutsallığı güzel kouku alışıdır.)

O mey-i encümen-efrûz-ı celî-şa'şa'a kim
Verse hurşîd-i cihân-tâba eğer tâbını dâm
(O cihan parlatan güneşe parlaklığını verse görünen gösterişli meclis parıltısı meydir.)

Hiddet-i bârika-i pertev-ipür-nûrundan
Düşe tâ çâh-ı amîk-ı ademe zulmet-i şâm
(Nur dolu parlaklığının büyüklüğünün hiddetinden yokluk derinliğinin kuyusuna akşam zulmeti düşsün.)

Çenber-i dâ'ire-i meclisi çarh-ı işret
Devr-i bezmi tarab-âgâz u meserret-encâm
(Eğlence meclisinin dairesinin etrafı toplantı devrinin sevinç başlatan ve sevinç veren yeridir.)

Keyfi bir mertebecünbiş-dih-i istiğnâ kim
Meselâ etmekiçün def'-i gumûm u âlâm
(Keyfi ki gam büyüklük mertebesinin 10 büyük cümbüş yeridir.)

İçse bir cür'asını berhemen-i sad sâle
Bir olur seng-i mezâr ile yanında asnâm
(Bir yudumunu içse yüz sene yanında putlar[sevgililer] mezar taşı ile aynı olur.)

Çekse bir mest-i ser-ehdâz-ı mey-i nâ-kâmı
Cür'a-i câmını vermez Cem-i devrâna selâm
(Zevk almayanın kadehinin baştaki mestini bir çekse devranın cemine selam ve kadehinden bir yudum vermez.)

Getir ey sâki-i ferhunde-likâ bu meyden
Cânı var ise desin sûfî-i dil-mürde harâm
(Ey ferhunde yüzlü bu meydan getir. Eğer canı varsa gönlü ölmüş sevgili haram desin.)

Mest olup râzımı keşf eyleyeyim görsünler
Ne imiş nükte-i ser-beste-i sırr-ı İlhâm
(Kendimden geçip sırrımı söyleyeyim görsünler, ilhamın sırrının ilk bestesinin nüktesi ne imiş görsünler.)

Dürc-i dilden çıkarıp nice girân-mâye Güher
Vereyim silk-i dür-i bahr-ı ma'ânîye nizâm
(Gönül kutusundan nice pahası ağır inci çıkarayım, mana denizinin incisinin ipine dizeyim.)

Edeyim mehdine âgâz o kerîmü'ş-şânın
Ki ne gördüne görür mislini çeşm-i eyyâm
(Keremiyle meşhur olanın mehdine başlayayım ki onun benzerini zamanın gözü ne gördü ne görür.)

O güzîde halef-i dûde-i âdem ki eder
Cevher-i pâkine ecrâm u anâsır ikrâm
(O, insan soyunun nadir nir halefidir ki temiz cevherine sonsuz cisimler ve elemanlar ikram eder.)

O felek-mesned-i meh-tal'at u kudsî-fıtrat
O cihân-dâver-i deryâ-kerem ü ebr-i in'âm
(O, güzellik ayının gökyüzü ve kutsal fitratlı, o vermekte deniz gibi olan cihan hükümdarı ve nimet bulutudur.)

Bahşiş-âmûz-ı himem havsala-sûz-ı hısset
Kîse-perdâz-ı kerem kâfile-sâlâr-ı kirâm
(Gayretim bahşişimi bilen tamahkar, anlayışlı kerem kesesini düzenleyen kerem kafile salan.)

Müşterî-re'y ü utârid-kalemü mihr-âsâr
Arş-temkîn ü kazâ-temşiyet ü çarh-ahkâm
(Görmeye istekli, utarit kalemli ve güneş izli gök mekan, kazayı yürüten, kader hükümleri.)

Mültecâ-yı vüzerâ Sadr-ı kibâr-ı ulemâ
Kâmkâr-ı fuzalâ fahr-ı mevâlî-i ızâm
(Sığınılacak yerlerin, ulema sınıfının kibarının başı, faziletlilerin mutlusu, büyük alimlerin şereflisi.)

Hâdî-i vâdî-i dîn bedreka-i râh-ı yakîn
Peyrev-i müctehidîn hazret-i Şeyhülislâm
(Din vadisinin hidayet edeni, sağlam yolun kılavuzu, ayet ve hadislerden hükümler çıkaran hazreti Şeyhulislam.)

Sadr-ı Cem-pâye ki cemmâze-keşân-ı eflâk
Eylemiş kâ'id-i ikbâline teslîm-i zimâm
(Cem rütbesinin başı ki gökleri çekerek hızlı giden korumayı, talihinin merkezine teslim eylemiş.)

Âstîn-i keremi kîse-i erzâk-ı cihân
Âsitân-ı haremi kıble-i hâcât-ı enâm
(Kereminin kolu cihan ersakının köşesi hareminin eşiği yaratılmışların ihtiyaçlarının kıblesi.)

Lutf-ı tab'ı şeref-i akl-ı mücerred gibi hâss
Feyz-i desti kerem-i ebr-i bahârî gibi âm
(Yıl, saf aklın şerefinin parlaklığının lutfu gibi, has bahar bulutunun kereminin feyzi gibi.)

Düşse ger hâke nem-i ebr-i bahâr-ı lutfu
Kesb-i rûh eyler idi zîr-i zemînde ecsâm
(Lutfunun baharının bulutlarının yaşı eğer toprağa düşse, cisimler yerin altında tuh kazanmak isterdi.)

Ger dokunsa feleğe sadme-i dest-i kahrı
Dökülürdü yere hep cevher-i tîğ-ı Behrâm
(Eğer kahır elinin derbesi feleğe dokunsa. Behramın kılıcının cevheri hep yere döküldürdü.)

Nükhet-i nâfe-güşâ-yı çemen-i hulkunu ger
Etseler gâliye-sâyân-ı bahâr istişmâm
(Huyunun çemeninin nükhet kokusu açanını eğer koklamaya baharın siyah, kokulu boyası yapsalar.)

Itr-sûz olmağ içün bezm-i güle dahi nesîm
Hâven-i lâlede sahk etmez idi anber-i hâm
(Kokulanmak için rüzgar gül bezmine dahi çığ kokuyu lale havanında ezmez idi.)

Serteser sâye-i adlinde uyurdu âlem
Sıyt-ı iclâli kosa çeşm-i kevâkibde menâm
(Saygı ve büyüklüğü yıldızların gözünde rüyaya koysa, alem baştan başa adaletinin gölgesinde uyurdu.)

Re'yi bir mertebe rûşen ki yazarken vasfın
Şem'a gâlib görünür şu'le-i nevk-i aklâm
(Görüşü öyle bir parlak ki özelliklerini yazarken kalemlerimin (sivri) ucunun ışığu mumla galip görünür.)

Hadd-i imkânı n'ola etse tecâvüz hükmü
Şöyle kılmış feleği hikmet-i Hakk emrine râm
(İmkanın sınırı hükmü aşsa ne olur, feleği Hakkın hikmetinin emrine şöyle itaat ettirmiş.)

Fark olunmazdı tulû-ı vü gurûbu mihrin
Şâmı subh et dese bir demde sabâhı ahşâm
(Güneşin doğuşu ve batışı bir anda geceyi sabah, sabahı akşam etsede fark etmezdi.)

Serverâ dâdgerâ dâver-i vâlâ-güherâ
Ey hudâvend-i felek-sadr ü melâ'ik-huddâm
(Ey adaletli yüksek cevherli baş hükümdar; ey büyük dünyanın en melek hizmetçilerinin hükümdarı.)

Gelmeye âleme bir sencileyin zât-ı latîf
Olsa ger hâmil-i ervâh-ı mücerred erhâm
(Eğer tek akrabanın canını taşıyan olsa aleme senin gibi bir latif şahsiyet daha gelmez.)

Devr-i cûdunda görür hâlini bahr ü kânın
Ağlayıp ana saçar eşk-i firâvânı gamâm
(Deniz ve maden kuyusu kaynağı halini cömertlik devrinde görür, ağlayıp firavun yaşını bulut saçar.)

Bulsa ger nâmiye-feyz-i kef-i ihsânın olur
Direm-i râyic-i bî-sikke bahâr-ı bâdâm
(Eğer ihsanının köpüğünün adının feyzini ipek kurdunun baharı bulsa, parasız birazı revaçta olur.)

Verdi mi'mâr-ı kazâ hend ese-i tedbîrin
Tâk-ı pür-zelzele-i devlete bir istihkâm
(Kader mimarı [Allah] geometriyi saltanatlarla dolu devletin kubbesine tedbir olarak verdi.)

Ki felekler yıkılıp olsa cihân zîr ü zeber
Olur erkân-ı binâsında anın yine devâm
(Ki gökler yıkılıp alt üst olsa onun binasının esasları yine devam eder.)

Tutsa dünyâyı n'ola şöhret-i lutf u keremin
Etmede mekrümetin âleme îsâr-ı merâm
(Kereminin ve lutfunun şöhreti dünyayı tutsa ne olur, keremin aleme merak ikram etmede.)

Vasf-ı zâtında husûsâ ede bezl-i makdür
Bir benim gibi suhan-senc-i pesendîde-kelâm
(Bir benim gibi sözü beğenilmiş, hesaplı konuşan kişi zatının vasfında özellikle elden geldiği kadar saçar.)

Nâmını nazm-ı bülendimle çıkardım feleğe
Ede tâ hâzin-i esrâr-ı kazâ nakş-ı hıtâm
(Adını büyük şiirimle göklere çıkardım, ta kaza sırrının bekçisi dizgin nakşetsin.)

Giderek arşa çıkarmada olur arşa değil
Ederim gâyet-i imkâna varınca ikdâm
(Giderek arşa çıkarmada. Arşa çıktıgımda değil imkan artınca ilerlerim)

Minnet Allâha ki vermiş o kadar isti'dâd
Nazm içün eylemezin tab'ıma zûr u ibrâm
(Allaha şükür ki o kadar kabiliyet vermiş, şiir için parlaklığıma yalan ve zorlama katmam.)

Eylesem her ne zaman fikre azîmet erişir
Gûşuma zemzeme-i zeng-i berîd-i ilhâm
(Her ne zaman düşünsem, kulağıma ilhamın zenci postacısının ezgili sözü yetişmeye başlar.)

Nâvek-i fikrim eder tîr-i kazâ gibi güzer
Olsa pûlâd-ı Dımışkîden eğer heft-ecrâm
(Yedi cisim eğer çelik tezhipten olsa, fikrimin oku kader oku gibi geçer.)

Zûr-ı endîşe vü âsâr-ı hayâlimdir eden
N'eydügin nükte-şinâsân-ı zamâne i'lâm
(Zamanın nükte anlayanının neylediğini bildiren asılsız endişem ve hayalimin eserleridir.)

Kuvvet-i kâhire-i fikr-i Kemâl ü Husrev
San'at-ı nâdire-i nazm-ı Nizâmî ve Nizâm
(Kelam ve Hüsrev fikrini kahreden Nizami ve Nizamın nazmının nedir sanatıdır.)

Nef-i tîg-zebânım ki zemânımda benim
Saf-şikâf-ı şu'arâ-yı suhan-ârâ-yı benâm
(Zamanında tanınmış, düzgün söz söyleyen şairleri yaran yaralayıcı söz söyleyen kılıcın faydasıyım.)

Tîg-i ser-tîz-i zebânım o kadar keskindir
Ki dü-nîm olur anı ansa dil-i Rüstem ü Sâm
(Yaralayıcı kılıcımın ucu o kadar keskindir ki Rüstem ve Sam'ın gönlü onu ansa iki parça olur.)

Şu'le-işem'-i hayâlim o kadar rûşendir
Ki görünür dil-i ma'nâdaki râz-ı güm-nâm
(Hayalimin mumunun aydınlığı o kadar parlaktır ki mana gönlündeki adı sarı yok olmuş söz görünür.)

Cilve-i şâhid-i nazmım o kadar nâzikdir
Ki komaz hâtır-ı endîşede sabr u ârâm
(Şiirimin görünme tecellisi o kadar naziktir ki endişe düşüncesinde sabır ve iz bırakmaz.)

Sanki gencîne-i tab'ımda nihân idi ezel
Genc-i esrâr-ı hudâvend-i âlîm ü allâm
(Sanki ilmin ve alim hükümdarın esrarının gençliği parmaklığımın hazinesinde gizliydi.)

Gâvuş-i tîşe-i endîşe edip şimdi ıyân
Oldu her gevheri ârâyiş-i silk-i eyyâm
(Endişe baltasının dalgıcı şimdi göründü ve cevheri günlerin ipinin süsü oldu.)

Sâmî'a gevher-i mazmûnum ile nâzende
Nâtıka lezzet-i güftârım ile şîrîn-kâm
(Kulak nazmımın cevheriyle nazikleşti konuşma sözlerimin lezzetiyle şirinleşti.)

Sâfdır âb-ı revân gibi o denli nazmım
Ki yazarken kalem-i çâpük ü zîbend-hırâm
(Şiirim yazarken süslü kalemin yürümez gibi olan nazmım yürüyen su gibi saftır.)

Olmasa seyr ü sebât anları temyîze sebeb
Aks-i hâmeyle sütûru edemez fark evhâm
(Seyretme ve gayret anlarının açıklama sebebi olmasa bu evhamlar, yük hayvanlarının yansımasıyla fark edemezler.)

Beytimin her biri bir büt-gededir kim yaraşır
Olsa seng-i dil-i hûbândan ana ferş-i ruhâm
(Beytimin her biri put gibidir ki ona iyilik gönlünün taşından mermer döşemesi olsa yakışır.)

Yâ sarây-ı şeh-i ma'nâdır olursa lâyık
Merdüm-i çeşm-i melâ'ikden ana Hindû-yı bâm
(Eğer layık olursa meleklerin gözbebeği olan göğün satürnü ona ma'na şahının sarayıdır.)

Şimdi seccâde-i ma'nâda benim mürşid-i küll
Hırka-pûşân-ı beyân benden alır feyz-i kelâm
(Şimdi ma'na seccadesinde her şeyin mürşidi benim. Sözün hırkası sözümün feyzini benden alır.)

Ederin kuvvet-i kudsiyye-i efkârım ile
Cünd-i ervâh-ı ricâl-i suhanı istihdâm
(Fikirlerimin kutsallığının kuvveti ile ölçülü konuşan erkek ordusunu hizmete kabul ederim.)

Hâfız u İbn-i Yemînim gazel ü kıt'ada ger
Söylesem belki rübâ'îde olurdum Hayyâm
(Gazelsiz kıtada hafiz ve ibn-i yeminim-Belki rübai söylesem hayam olurdum.)

Urfî-i Rûm idüğüm cümle ederler teslîm
Görseler ger bu kasîdem büleğâ-yı A'câm
(Acemlerin güzel anlatanları bu kasidemi görseler Anadolu'nun Urfi'si olduğumu hepsi de kabul ederdi.)

Şâ'ir-i nâdire-gûyum ne desem hisse çıkar
Düşmen ü dosta bî-tevriye vü bî-ihâm
(Düşmana ve dosta tevriye ve iham yapmadan Nadir söz söyleyen bir şairim ne desem hisse çıkar.)

Verir dosta bir harf ile tevkî-i kabûl
Ederim düşmeni bir nokta ile şöhre-i âm
(Bir harfle dosta buyruğu kabul ettiririm, düşmanı da bir noktayla senelerce anldırırım.)

O letâfet mi var eş'âr-ı safâ-bahşımda
Ki keder vere anadahl-i hasûd-ı hodkâm
(Şiirlerimin safa verişinde o letafet var ki ona keder haset ve bencillik duyar.)

Dahl eden de sözüme bârî bir üstâd olsa
Söyledikce beni ma'kûl ile kılsa ilzâm
(Sözüme karışan da keşke üstad olsa ve beni uygun bir şekilde sustursa.)

Nev-heves bir müteşâ'ir ki dahi bin yıl eğer
Fikr-i şi'r etse görünüryine endîşesi hâm
(Yeni hevesli kendini şair sanan biri ki bin yıl şiirle uğraşsa da korkusuyla ham görünür.)

Ne bilir zevk-i suhan n’eydüğin olursa Mesîh
Tıfl-ı nev-resteee-i nâ-şüste-leb-i şîr-âşâm
(*Güzel söyleyenin zevki Mesih’e ne olduğunu nasıl bilsin, küçük yeni hevesli ve dudağı yıkanmamış içici aslan.)*

Eb ü ceddiyle tefâhür eden ebced-h’ânın
Ehl olan redd ü kabûlüne verir mi ahkâm
(*Babası ve ortasıyla övünen ebcedçi, reddi ve kabulüne ehil olsa eğer hüküm verir mi?)*

Kûh-ı Kaf olsa gelir nokta-i fâ denli hafif
Merd-i Rûyîn-tene tıfl-ı müteharrik-endâm
(*Hareketli küçük boyi Kafdağı olsa bile tunçtan mert tenime fe’nin noktası gibi hafif kalır.)*

Erdi söz gâyete şimdengeri lâfı koyalım
Edelim sıdk ile âgâz-ı du’â-yı encâm
(*Artık söz sana geldi şimdi lafi bitirelim nurlu ve samimi bir dua edelim.)*

Tâ ki sâkî-i felek sâgar-ı sîmîn-mehi
Geh tehî gâhî pür edip kıla devrini tamâm
(*Ta ki feleğim sakisi ay gibi gümüş kadehi kah boşaltı, kah doldurup devrini tamamlayana kadar.)*

Düşmeye câm-ı mey-i devlet elinden bir dem
Bezm-i ikbâli müretteb dura tâ rûz-ı kıyâm
(*Hiçbir an devlet kadehi elinden düşmesin. Şansın kıyamet gününe kadar düzgün olsun.)*

2.3.3. MEHMET EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE[37]

Mehmed Efendi'ye atfedilen bu 3. kaside "-m" sesiyle resdiflenmiştir ve 57 beyittir. Aruzun "*Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır. İlk 3 beyit nesip , 4. beyit girizgah ve 5. beyitle 53. beyit mehdiye ve son 4 beyit de dua beyitleridir.

Habbezâ ıyd-ı ferah-bahş-ı hümâyûn-makdem
Ki dil-i âlemi bir câm ile kıldı hurrem
(Ne güzel, kutlu gelişim ferah veren bayramı ki alemin gönlünü bir kadehle şenlendirdi.)

Nice ıyd evvel-i cem'iyyet-i şâdî vü sürûr
Nice ıyd âhir-i hengâme-i endûh ü elem
(Sevinç ve memnunluk topluluğunun öncesinin nice bayramı oldu. Gam ve keder gürültüsünün sonunun nice bayramı oldu.)

Nice ıyd âyîne-i rû-yı cihân-tâb-ıneşât
Nice ıyd âfet-i cân-gâh-ı dil tîre-i gam
(Cihan gücünün parlaklığının aynasının nice bayramı oldu. Bulanık hüznün yer bulduğu gönlün afetinin nice bayramı oldu.)

Müjde-i yümn-i kudûmiyle safâ peyderpey
Feyz-i teşrîf-i visâliyle ferah dem-ber-dem
(Uzak yoldan gelişinin bereketinin müjdesiyle yavaş yavaş safa buldum vuslatının gelişinin feyziyle daima ferahladım.)

Eser-i feyzi tarâvet-dih-i gülzâr-ı cihân
Pertev-i lutfu bisât-efken-i bezm-i âlem
(Cihanının gülbahçesine tazelik veren eserlerinin feyzidir. Lutfunun ışığı, alem meclisinde yere atılan kilimdir.)

[37] Bkz.Altınsu a.g.e.

Sanki bir dilber-i Ferruh-ruh ü meh-tal'atdir
Gecesi ana siyeh-kâkül ü müşgîn-perçem
(Sanki bir uğurlu gönül bağlayan ve güneş yüzlüdür. Gecesi ona siyah kakül ve mis kokulu perçemdir.)

Ya şeh-i zer-alem-i mülk-i tarabdır kim anın
Çetr-i atlas çeker üstüne sipihr-i a'zam
(Büyük yıldız, sanki sevinç mülkünün aleminin başıymış gibi ona çetr-i atlas çeker.)
Ey hoş ol şehr-imükerrem ki ola hemyâre
Böyle bir ıyd-ı hümâyûn ile kadri Ekrem
(Ey keremli şehir hoş ol ki böyle kutlu bayram ile bolca bağışlayan bize yar olsun.)

Ya'ni şevvâl-i safâ-bahş-ı cihân kim yaraşır
Ana ta'zîm içün eylerse felek kaddini ham
(Yani cihanın safa veren şevvali ki ona gökler saygı için boynunu olgunlaşmamış eylese yaraşır.)

O meh-i mu'teber-eyyâm-ı mübârek-dem kim
Reşk eder bir demine devr-i Mesîh-i Meryem
(O mübarek zamanların saygın günlerinin güneşidir ki onun bir anını İsa ve Meryem kıskanır.)

Gurresi fâtiha-i gerdiş-i câm-ı Cemşîd
Selhı târîh-i şikest-i hum-ı meyhâne-i Cem
(Beyazlığı Cemşid'in kadehinin dönen fatihası, derisi Cem'in meyhanesinin şarap küpünün divane tarihidir.)

Misl ü mânendi bulunmazdı o mâhiyyet ile
Olmasa bunculayın şehr-i latîfe tev'em
(O asılla bunun gibi latif bir şehre eş olmasaydıi benzeri ve eşi bulunmazdı.)

Şehr-i hoş-âb u hevâ ya'nî Stanbul kim eğer
Tarhını görse behişti unuturdu Âdem
(İnci, elmas ve arzu şehri yani İstanbul ki eğer Adem buraya atandığını görse cenneti unuturdu.)

Ma den-i hüsn ü bahâ mesken-i erbâb-ı düvel

Kân-ı pür-gevher ü gencîne dînâr u direm

(*Güzellik ve kıymet madeni,dünya erbabının meskeni,dinar ve direm hazinesi,cevher kaynağı)*

Bulmuş anınla zamân feyz-i şerefden behre

Eylemişrûy-ı zemîni bu gülistân-ı İrem

(*Onunla zaman şeref feyzinden hisse bulmuş.Bunun tunçtan yeri irem gülbahçesi eylemiş)*

Hâsılı ikisi de kadr ü şerefle mümtâz

Fark eğer var ise Allâhu Te'âlâ a'lem

(Nasılsa ikiside kadir ve şerefle seçkin.eğer fark varsa Allahü Teala işaretidir)

Sebeb-i kadri anın ıyd-ı mübârek-fıtrat

Şeref-i bahtı bunun dâver-i ferhunde şiyem

(*Onun kıymetinin sebebi mübarek fıtratının bayramıdır. Bahtının şerefi ise*

mübarek huyların hükümdar olmasıdır)

Şem'-i meh pertev-i bezm-i harem-i d'in ü düvel

Mâh-ı hurşîd-i füruğ-ı felek-cûd u himem

(*Güneş mumu din ve devletlerin haram meclisinin başkanı,cömertlik ve gayret feleğinin ışığnın güneşinin ayı)*

Kişver-i câha cihân-dâver-i gerdûn-mesned

Mülk-i lutfa şeh-i meh-çaker-i seyyâre-haşem

(*İtibar iklimine dönen makamın devreden cihanı ,lütüf mülküne seyreden hizmetçilerin güneş kulunun şahıdır)*

Hâmi-i şer'-i beni hüccet-i ehl-i sünnet

Kıble-i mülk ü milel Ka'be-i erkân-ı ümem

(Benlik kurallarının hamlığı ,ehli sünnetin islamıdır.Millet ve mülkün kıblesi ,milletlerin kabesidir)

Müftî-i devr-i zamân mâhasal-i kevn ü mekân

Sûret-i cevher-i cân ma'ni-i lafz-ı âlem

(*Zamanın müftüsü,kainatın ürünüsün.Can cevherinin resmi,alemin sözlerinin anlamıdır)*

O şeh-i tahtgeh-i memleket-i dâniş kim

Mülk-i ma'nâda Süleymânlık eder bi-hâtem

(O *ilim memleketinin tahtının şahıdır ki anlam mülkünde mühürsüz Süleymanlık eder)*

Vâdî-i fikri fitûhât-ı kemâle meslek

Dergeh-i fazlı füyûzât-ı ulûma maskem

(*Kemali fehetmiş fikir vadisinin meslek edinmiştir.Faziletinin dergahı ilimler feyzine yemin etmiştir)*

Gerd-i hâk-ı kademi rûşenî-i ceşm-i emel

Feyz-i ihsân-ı kefi zindegî cân-ı kerem

(Ayağının tozu toprağı; arzu gözünün parlaklığıdır.Köpüğünün verdiklerinin feyzi,bağışlama canının canlılığıdır

Âsaf-ı ma'deleti hâris-i mülk-i insâf

Kahramân-ı gazabı saf-şiken-i hayl-i sitem

(Adaletinin Asaf'ı (Süleyman peygamberin veziri) insaf mülkünün hırsıdır.Gazabının kahramanı sitem çokluğunun bükümlü saflığıdır

Hıtta-i fazlına iklîm-i adâlet mülhak

Kişver-i himmetine mülk-i mürivvet mulzamm

(*Faziletinin diyarına adalet iklimi sonradan katılmış yardımının iklimine mürüvvet malı ektir)*

Akl-ı evvel gibi ef'âli metânetde mesel

Subh-ı sânî gibi akvâli sadâkatda alem

(*Eski akıl gibi işleri dayanıklılıkta örnektir.İkinci sabah gibi sözleri sadakatin işaretidir)*

Adli ger isteşe ıslâh-ı mazrr'at-ı cihân

Nûş-dârû-yı şifâ-sâz ola nîş-i erkam

(*Adaleti isterse eğer cihanın zararlarını ıslah eder.Erkamın iğnesi şifalı içilen ilaç olsun)*

Lutfu göterse ger emvâce rüsûm-ı bezli

Kesret-i dürr ü güherden kem ola sâhil-i yem

(*Eğer bol bol vermenin merasimi dalgaya lütfünü gösterirse,* inci ve cevherin *çokluğu deniz sahilinde yok olur*

Dâverâ nâm-verâ dâd penâhâ sarâ

esütûde-halef-i sıdk-ı İmâm-ı A'zam

(*Ey hükümdar, ey halkın en ünlüsü, ey adalet sığınağı,ey yüce,ey yüce,ey imam-ı Azam'ın sadık ve övülmüş halefi)*

Sensin ol kim dil-i dânâna olur bir demde

Nice bin müşkil-i pür-nükte ma'ânî mülhem

(*Bilir gönülde bir anda nice bin giz dolu müşkülü ilham edilmiş anlam veren sensin)*

Olsa eflake zamîrin göz ucuyla nâzır

Görünürdü dil-i Îsâdaki râz-ı mübhem

(*Varlığın gökyüzüne göz ucuyla görünse, İsa'nın gönlündeki anlaşılmazlığın sırrı görünürdü)*

Şem'-i fânûs-ı habâb eylese hıfzın şereri

Bâd-ı sarsarda güzâr etse ana vermez elem

(*Mealinin kıvılcımları hava kabarcıklarını mum yapsa,şiddetli rüzgar da geçse ona acı vermez)*

Olsa ger tab'-ı nebâhtâta mürebbi gazâbın

Gübre-i bîd ola bâzû-şiken-i şîr-i ücem

(*Gazabın bitkilere eğer öğrtemen olsa, söğüt kedisi sık ağaçlıkların güç kıran aslanı olur)*

Derd-i hırmanatabîb olsa revâdır kalemin

Hokka-i Çinî devât ana mürekkep merhem

(*Kalemin ümitsiz dertlere derman olsa yaraşır.Çin hokkası ona dolmakalem ve mürekkep de merhemdir)*

Şâhid-i memlekete çeşm-i siyehdir o devât

Nâvek-i gamze-i dil-dûzudur anın o kalem

(*Memleket şahidine siyah gözdür,o kalem onun gönül dikeninin gamzesinin ok yapıcısıdır)*

Ne kalem bir büt-i ra'nâ ki hırâmân olsa

Zîr-i pâyında kılar zülf-i siyâhın derhem

(*Öyle kalem ki yürüse güzel bir puttur.Ayağının altında siyah zülfünü karıştırır*)

O sehî-kâmet-i pür-şîve ki reftar etmez

Etmeyince dür-i güftârı nisâr-ı makdem

(*O şive dolu düz boy ki sözlerinin incisini dönerek saçmayınca yürümez)*

Ey Ömer-adl ü Alî-ilm ü Aristo-hikmet

Ve'y Hızır-dâniş ü Ahmed-reiş ü Îsâ-dem

(*Ey Ömer adaletli,Ali ilimli ve Aristo hikmetli ve ey Hızır bilgili,Ahmet yürüyüşlü isa zamanı)*

Necm-i baht-ı felek-ârâna yemîn ü sevgend

Kuvvet-i tâli'ü ikbâline sevgend ü kasem

(*felek süsleyen bahtın yıldızına yemin olsun,talih ve şansının kuvvetine yemin olsun)*

Ki bu ma'nâ idi hâtırda medâr-ı fikrim

Eylemişdi bu medâr üzre karâr endîşem

(*Ki hatırımda fikrimin sebebi bu mana idi endişem bu sebepte karar kılmıştı)*

Yâ verem mehdin ile mülk-i vücûdarevnak

Yâ tutam gayretile râh-ı beyâbân-ı adem

(*Ya seni medhederek vucut mülküne renk vereyim,ya gayretle yokluk çölünün yolunu tutam)*

Demidir eyler isem da'vî-i isbât-ı hüner

Sıdk-ı da'vama eder şimdi şahadet âlem

(*Hüner ispat etmeye çalışırsam zamanıdır.Davamın sadakatına şimdi alem şahitlik eder)*

Zer-i nev-sikke kadar rağbeti var sözlerimin

Nâm-ı pâkin edeli nâsıye-i nazma rakam

(*Temiz adın yüreksiz nazma numara vereli,sözlerim yeni sikke tohumu kadar rağbet görüyor)*

Kapladı mehdin ile Rûmu sevâd-ı nazmım

Hinde azm etse n'ola reşk ile yârân-ı Acem

(*Acem düşkünü kıskançlıkla hindi istese ne olur ,karanlık nazmın senin medhin ile Anadoluyu kapladı)*

Rütbe-i nazmımı inkâr edemez kimse meğer

Kendi mikdârını bilmez bir-iki lâ-yefhem

(*Kendi miktarını bilmeyen bir iki düşüncesiz nazmın derecesini tayin edemez)*

Kadrim ammâ ki bilip münkir olan ehl-i hased

Her ne derse ko desin çekmezsin aslâ ana gam

(*Kadrimi bilip de inkar eden haset,ne derse boşver desin ona asla üzülmezsin)*

Tab'-ı keç-fikr-i hasûd u suhan-ı nâzik ü şûh

Dîde-i pür-havel ü gamze-i pür-nâz ü sitem

(*Çarpık tabiatlı hased fikir,nazik ve hoş ağız,haşmet dolu göz,naz ve sitem dolu gamze)*

Tutalım olmuş anın dahi edâsı rengîn

Reng-i yâkûta berâber mi olur reng-i bakam

(*Farzedelim ki onun edası seninki gibi olmuş,hiç bakanı rengi ile yakut bir olur* mu)?

Kuvvet-i tab'îde ger vârise teslîm edelim

Ola mı Hayder-i Kerrâra mukâbil Rüstem

(*Tabiatının kuvvetine varsa verelim ama hiç Rüstem ile Hayder-i Kerrari aynı olur mu ?)*

Benem ol şâ’ir-i hoş-nükte ki her lafzımda

Nefy-i gam müzmer ü isbât-ı meserret müdgam

(O hoş nukleli,her sözünde gamı uzaklaştıran ve peşpeşe sevinç isabet eden şair benim)

Nefehât-ı suhanım gülşen-i efkâra nesîm

Reşehât-ı kalemim bâğ-ı hayâle şebnem

(*Sözün sufisi,fikirlerin gülbahçesinde rüzgarım.Kalemimin dili hayat bağına şebnemdir)*

Eder ebkâr-ı ma’ânîyi perî-veş da’vet

Basdığınca kalemim dâ’ire-i nazma kadem

(*Kalemim şiir yazmaya başladığında,peri gibi olan evvelce söylenmemiş anlamlara davet eder)*

Erdi söz gâyete Nefî nice bir lâf ü güzâf

Lâfı ko durma du’â kıl ki odur şimdi ehemm

(*Söz fazla oldu Nef’i boş sözü bırak durma şimdi.Dua et önemli olan odur)*

Nitekim ıyd erişip ede cihânı teşrîf

Nitekim ola cihân ıyd ile şâd u hurrem

(*Bayram erişip cihanı şereflendirdi,cihan da bayram ile mutlu ve sevinçli oldu)*

Bula zâtıyla şeref mesned-i Sadr-ı devlet

Neşve-i devlet ile gönlü ferah-nâk ola hem

(Devletin başının rütbesi şahsıyla şeref bulsun .Hem de devlet neşesiyle gönlü ferahlasın)

Şâhid-i bahtına ikbâl ü sa'âdet meftûn

Harem-i devletine lutf ü mürüvvet mahrem

(*Güzel bahtına şans ve mutluluk düşkün,devletinin haremine lutuf ve iyilik mahremindir)*

2.3.4. MEHMET EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

"Kasidemiz 61 beyitten oluşmuştur ve "-ân rediflidir. Aruzun "*Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün"* kalıbıyla yazılmıştır. Kaside mehdiye bölümüyle başlar ama aslına ilk beyit hem mehdiye hem de dua içerikli bir beyittir. Medhiye bölümleri arasında şair Nef'i nin kendini övdüğü

"Tab'-ı Nef'î bülbül-i gûyâdır ol gülşende kim

Gonca-veş dem-bestedir anda dehân-ı şâ'

(Nef'i'nin tabiatı o gülbahçesinde;şairlerin ağzını gonca gibi gönül süsleyen ,ötenbir bülbüldür)"

Beyiti bulunur. Son 4 beyit ise dua bölümüdür.

Bârekallâh ey behişt-âbâd u ey reşk-i cinân

Sânekallâh ey serây-ı dilgüşâ vü dilsitân

(Allah artırsın ,ey cennetçoşkusu ve ey kıskanılmış cennet,Allah övsün ey kalbe ferahlık veren saray ve gönül mekanı)

Südde-i Bâbile pâyende esâs-ı kâ'inât

Tarh-ı matbû'ıyla nâzende zemîn ü âsmân

(Kainatın esasları Babil'in kapısında durur,ve yer gök basılmış eserini bırakmasıyla hoştur)

Görmemiştir çarh-ı çârümla behişti seyr eden

Böyle bir rûşen-makâm u böyle bir hurrem-mekân

(Dört felekle cenneti seyreden böyle aydınlık makam ve böyle neşeli mekan görmemiştir)

Dergeh-i devlet-penâhı mültecâ-yı hâs u âm

Hâk-i pâk-i âsitânı bûse-cây-ı ins ü cân

(Devlet korumasının dergahı uzaklaştırma ve yılın sığınan,temiz yıldızların toprağı,insan ve cin yerinin öpücüğü)

Turra-i tâk u revâkı hem-ser-i zâtü'l-bürûc

Sâye-i sakf-ı bülendi h'âb-gâh-ı ahterân

(Çardağının kemerinin işareti yıldız şahsiyetlerin başıdır.Yüksekliginin gölgesi yıldızların mekanıdır)

Pîş-i dergâhında ber-pâ saf nişînân-ı felek

Zîr-i eyvânında pervâz etmede kerrûbiyân

(Oturan gök,dergahının önünde ayakları üzerinde durur,yıldızlar evinin bahçesinde uçar)

Resm-i gülmîh-ı deri gül-bang-ı murg-ı bâmıdır

Gülşen-i dehre veren berk ü nevây-ı câvidân

(Kapısının pulunun resmi gülden çatı kuşunun sesidir.Sonsuzluk bahçesine yaprak ve sonsuz koruma verendir)

Günc-i halvet-hânesinde ilm ü irfân münzevî

Kûşe-i bâmında ikbâl ü sa'âdet pâsıbân

(Gizli hazinesinde ilim ve irfan inzivadadır.Çatının köşesinde şans ve mutluluk gece bahçesidir)

Rast kılsa kaddini ermez yine kasrına çarh

Ede tertîb anâsırdan meğer kim nerdübân

(Kader,dört unsurdan merdiven yapıp boyunu rast getirse bile sarayına ermez)

Misk-i ezfer yerine korlardı anı nâfeye

Ger sabâ hâk-i derin ileteyidi Çîne armağan

(Eğer sabah rüzgarı toprağını Çin'e hediye etseydi,onu tene güzel koku yerine koyarlardı)

İrtifâ’ın almağa olmuş mühendis çarh ana

Mihri usturlâb edip kılmış şu’â’ın rîsmân

(Gökyüzü yüksekliğini almak için ona mühendis olmuş.Güneşi usturlab edip (uzanan)ışığı halat yapmış

Çûp-ı zerrîn ile eyler her seher ızhâr-ı şevk

Olmağa der-hân-ı dergâhı şeh-i hâver-sitân

(Doğunun şahı ve dergahın başı olmak için,altından sopa ile her sabah şevkini açığa çıkarır)

Muntazır her gece çarh-ı pür-kevâkible kamer

Yakmağa sahnında bir şem’-i murassa’ şem’dân

(Yıldızlar ve ayla dolu gökyüzü,her gece kıymetli taşlarla döşenmiş şamdanın mumunu yakmak için hazırdır)

Zîr-ı tâkında fürûzân şem’-i kâfûrî değil

Oldu zer-peykân ile sehm-i sa’âdet der-kemân

(Kemerinin altında parlayan süzülmüş berrak mum değil saadet korkusu altın ok ile ok oldu)

Kubbesinde levha-i sîmîn ile gülmîh-ı
Müşterîdir kim felekde mâh ile etmiş kırân
(Kubbesinde gümüş levha ile,altın pul müşteridir ki gökyüzünde ay ile yakınlaşmıştır)

Her ruhâm-ı ferşi bir âyîne-i âlem-nümâ
Her gezen ferrâşı bir İskender-i gîtî-sitân

(Her döşemenin mermeri bir alem gösteren aynadır.Her gezen terraşı (kabeyi süpüren kişi)bir dünya İskenderi'dir)

Zerre-nûr-ı şemsesi pîrâye-i hurşîd ü mâh
Rîze-seng-i mermeri sermâye-i deryâ vü kân

(Güneşin nurunun zerresi ,ay ve güneşin süsüdür.Mermerinin taşının kırıntısı deniz ve maden ağacının sermayesidir)

Katre-âb-ı havzı reşk-i cûybâr-ı selsebîl
Muşt-ı hâk-i rehgüzârı sürme-i hûr-ı cinân

(Havuzunun su damlası tatlı su ırmaklarının kıskançlığıdır.Geçidinin toprağının yığını cennet kızlarının sürmesidir)

Mevlevîdir san o şadırvân-ı sergerdânı kim
Hem döner hem eşkini eyler safâsından revân

(O sersemlik şadırvanını Mevlevi'dir sanki hem döner hem sayfasından gözyaşını akıtır)

Zer-külâhıyla yahud bir dilber-i rakkâsdır
Bir ayag üzre semâ' etmekde dâmen-der-meyân

(Yada altın külahıyla dans eden bir dansçıdır.Bir ayağının üzerinde eteğinin ortasında sema etmekte)

Haste-i derd ü gama âb u hevâsı sâz-kâr
Mübtelâ-yı kahr-ı dehre dergehi kehfü'l-emân

(Gam ve dert hastasına hevesi uygundur.Dünya kahrının müptelasına dergahı eminlik mağarasıdır)

Çekmeğe meyl-i şirâb ile felekler çeşmine
Dûdı kuhl-ıruşenâdır dûdgâhı sürme-dân
(Göklerin gözüne kıvılcım arzusu çekmek için dumanı sürme,duman yeri de sürmeliktir)

Berk urur revzenlerinde âb-gîne câmlar
Gösterir dünyâda cennet olduğun günden ıyân
(Şimşek çakar,pencelerinde billur camlar dnyada cennet olduğunu günden belli eder)

Bir safâ var câm-ı billûrunda kim âyîne-veş
Kim bakarsa görünür gönlündeki râz-ı nihân
(Billur camında ayna gibi bir safa var.Kim bakarsa gönlündeki gizli sır görünür)

Bir mülûku gül-sitândır nüsha-i gülzârı kim
Câ-be-câ mühr-i Süleymân resmidir ana nişân
(Bir mülkü gülbahçesinin örnegi olan gül mekanıdır ki ona işaret yer yer Süleyman resmidir)

Ka'be-i İslâmdır dersem acep mi shabinin
Şeyhülislâm eylemiş lutf-ı Hudâ-yı müste'ân
(Şeyhülislam yardım isteyenlerin Huda'sının lutfunu eylemiş,''Sahibin İslam'ın kabesidir.''desem şaşılır mı?)

Ol hudâvend-i hudâvendân-ı fazl u câh kim
İlm ü irfânıyla olmuşizz ü devlet tev'emân
(O faziletin ve itibarın hükümdarının rabbidir ki ilim ve irfanıyla devlet ve izzet ikiz olmuştur)

Avn-i millet fahr-ı ümmet müsteşâr-ı saltanat
Âlem-i himmetcihân-ı mekrümet cân-ı cihân
(Milletin yardımcısı,ümmetin şerefi,saltanatın müsteşarı,gayret alemi,keremin cihanı,cihanın canısın)

Merkez-i pergâr-ı dâniş kutb-ı gerdûn-ıhüner
Mâlik-i mülk-i fazâ'il müftî-devr-i zamân
(Bilgi pergelinin merkezi,hüner dünyasının kulbu,fazilet mülkünün sahibi,zaman devrinin müftüsüsün)

Fitne-bend-i dehr-i dûn müşkil-güşâ-yı rûzgâr
Çâre-sâz-ı dîn ü devlet feylesof-ı kârdân
(Alçak dünyanın fitne yuları müşgül açan rüzgarıdır.Din ve devletin çare bulanı işten anlayan filozofsun)

Âsumân-ı mülke re'yi âftâb-ı bî-zevâl
Gülsitân-ı dehre lutfu nevbahâr-ı bî-hazân
(Mülk ün semasına görüşü sonu olmayan bir güneştir.Zamanın gülbahçesine lutufta bulunması hazanı olmayan ilkbaharıdır)

Bânû-yı halvet-serây-ı fikrine şeb perdedâr
Nev-arûs-ı halce-i re'yine subh âyînedân
(Gece,fikrimin yalnızlık sarayının kadınına perdecidir.Sabah görüşüne yeni gelin odasına aynadır)

Meh stabl-ı râ'iz-i bahtındasatl-ı nukre-kûb
Çarh bezm-i sâkî-i cûdunda câm-ı zer-nişâns
(Ay,bahtının kızgınlığında sabit gümüş vuran taştır;kader,cömertlik dağıtanın meclisinde altın işaretli camdır)

Câme-i ikbâline devlet tırâz-ı âstîn

Hâne-i iclâline himmet revâk-ı âsitân

(Şansına devlet,sırma işlemeli esvap koludur.Büyüklük hanene yardım etmek uğursuzluk ve örtülülüktür)

Nokta-i kilki izâr-ı şâhid-i ma'nâya hâl

Cevher-i rûh-ı kelâmı kâleb-i irfâna cân

(Kalem noktası,mananın derinliğine bir tercümandır.Sözlerinin ruhunun cevheri irfanının kalıbına candır)

Her pulu bir dağ-ı âteş-nâk olur mâhilerin

Ger nesîm-i lutfu külhandan yana olsa vezân

(Eğer lutfunun rüzgarı külhandan yana esse,balıkların her pulu ateşli bir yanık olur)

Dâverâ dâniş-verâ sadrâ efâzıl-perverâ

Ey cihân-sâlâr-ı iklîm-i me'ânî vü beyân

(Ey hükümdar,alimler başı en baş,bilginleri besleyen,ey mana ikliminin ve anlatmanın cihan tutanı)

Sensin ol dârende-i yarlıg-ı ahkâm-ı kader

Hâmen olmuşdur rumûz-ı âsmâna tercemân

(Kader hükümlerinin suçlarının saklayanı sensin. Başın göklerin işaretine tercüman olmuştur)

Şöyle pür-emn oldu devrânında dünyâ kim senin

Cây-ı fitne kûşe-i ebrû-yı dilberdir hemân

(Dünya senin devranında güvenli oldu.Fitne yeri hemen gönül bağlayanlarının kaşlarının köşesidir)

Gonce-veş açılmadık devrindebir dil kalmadı

Nev bahâr-ı devletin dünyâyı etdi gülsîtan

(Devrinde tomurcuk gibi açılmadık gönül kalmadı.Devletinin ilkbaharı dünyayı gülbahçesi yaptı)

Tâb-ı hûrşîd-i sitem sûzân ederdi âlemi
Ger sehâb-ı adl ü dâdın olmasaydı sâyebân
(Eger adaletinin ve adiliğinin bulutu gölgelik olmasaydı,sitem güneşinin parlaklığı alemi yakardı)

Halk-ı âlem ser-te-ser bîmâr-ı derd-i ihtiyâc
Dehr bir dârü'ş-şifâ lutfun tabîb-i mihribân
(Dünya halkının ihtiyaçlarının ve derdinin baştan başa imar edenisin . Bin yıldır lutfun güneş yüzlü hekim ve bir şifa evidir)

Çeşme-i âb-ı hayât-ı feyzdur tab'ın n'ola
Kilk-i halkârî olursa ana zerrîn-nâvdân
(İnce tel işlemesinin kalemi ona altın oluk olursa,senin tabiatın feyzin sözlük suyunun çeşmesidir)

Şânına nisbetefâzıl müstehıkkân-ı zekât
Devlet-i fazl ile sen sahib-nisâb-ı kâmrân
(Zekat hak ederek bilginler şanına bağlıdır.Fazilet devletiyle sen devan eden *gerçeğin sahibisin)*

Hâtıra esnâ-yı evsâfında feyz-i şekkilde
Lâyıh oldu âşıkâna bir gazelde nâ-gehân
(Vasıflarının yüksekliği aklımızda,şekillerin feyzinde.Ansızın bir gazelde aşıklara layık oldu)

Olmasa Mecnûn-ı aşkı ol mehin ger âsmân
Nesr-i tâ'ir eylemezdi bâşı üzre âşiyân
(Eğer gök o güneşin aşkına Mecnun olmasa,kuşlar başının üzerinde aşıklara layık oldu)

Dîdelerdir zâhir ü bâtın cemâlin seyrine
Dilde zahm-ı nevk-i tîrın tende dâğ-ı hûn-feşân
(Gönülde kirpiğinin ucu,tende kan saçan yanık;yüzünün seyreden görünen ve görünmeyen gözleridir)

Dikti na'l-i sîneme çeşmin sinân-ı gamzesin
Nîzesinihalkadan gûyâ geçirdi Khramân
(Gözün sinemin aşağısına gamze mızrağını dikti,güya kahraman mızrağını halkadan geçirdi)

Hâne-i ağyâr u uşşâka tenezzül eylemez
Bir Hümâdır ol peri ammâ Hümâ-yı lâ-mekân
(Mekansız bir Hümâ kuşu olan o peri yabancı ve aşıkların evlerine tenezzül etmeyen bir hükümdardır)

Tab'-ı Nef'î bülbül-i gûyâdır ol gülşende kim
Gonca-veş dem-bestedir anda dehân-ı şâ'
(Nef'i'nin tabiatı o gülbahçesinde;şairlerin ağzını gonca gibi gönül süsleyen ,öten bir bülbüldür)

Tâb-ı gamdan şu'le-i sûzân olur ağzımda dil
Olmasam medhinle ger sûsen gibi ratbü'l-lisân
(Eğer susam gibi,medhinle yumuşamasam;gönül gam tabiatından ağzımda yangının ışığı olur)

Başladıkça vasfına başlar hücûma vâridât
Şöyle kim tâkat getirmez anı takrîre zebân
(Vasıflarına başladıkça hatıralar hücuma başlar,şöyle ki dill onu tekrar etmeye güç yetiremez)

Yer bulunmaz gâh olur mihmân-serây-ı sînede
Ol kadar uğrar ma'ânî kişverinden kârbân
(Yer bulunmaz,kah gönülde anlam memleketinin kervanlarının uğradığı misafir sarayı olur)

Erişirdi gûşuma âvâz-ı tahsîn-i melek
Medhine ger âsitânında varıp açsam dehân
(Eğer mehdine varıp semanda ağız açsam,melek güzelliğinin çığlılğı kulağıma erişirdi)

Arsa-i pehnâ-yı ma'nâyı kılar pür-zelzele
Şehsüvâr-ı tab'ım etserahş-ı fikri zîr-i rân
(Tabiatımın binicisi(iradem)fikirlerimin gösterişini düşünürse anlamın geniş alanını sallar)

Vâdî-i medhinde cevlânetdiğiyçün yaraşır
Atlas-ı çarh olsa rahş-ı tab'ıma bergüstvân
(Dünyanın atlası tabiatımın gösterisine sırmalı örtü olsa,medhinin vadisinde gezdiği için yakışır)

Arsa-i medh ü sanânın haddi yok pâyânı yok
Peyk-i endîşe acep mi olsa bîtâb ü tüvân
(Medhetme ve övme arsasının sınırı ve bitişiği yok,endişe habercisi güçsüz ve takatsiz kalsa şaşılır mı?)

Edelim sıdk u niyâz ile du'â şimdengeri
Tâ ki makbûl olduğunda kalmaya reyb ü gümân
(Bundan sonra sadakat ve yalvarmayla,kabul olduğuna şüphe kalmayana kadar dua edelim)

Nitekim ola esâs-ı kasr-ı gerdûn pâyidâr
Zîver-i eyvân ola ana nücûm u kehkeşân
(*Nitekim dünya sarayının esası sürsün.Samanyolu yıldızı ona salon süsü olsun)*

Olsun erkânı müretteb ol sa'âdet-hânenin
Kopmasın bir taşı ger kopsa yerinden ferkadân
(O saadetli yerin düzeni yerli yerinde olsun.Ferkandân bile yerinden kopsa onun bir taşı yerinden kopmasın)

Devlet ü ömr ile ber-hûrdâr edip hak sâhibin
Haşre dek ma'mûr u âbâdân ola ol hâned
(O hane sahibi,hak sahibini devleti ve ömrü ile mutlu kılıp haşr zamanına kadar mutlu ve şen olsun)

2.3.5. MEHMET EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Mehmed Efendi'ye atfedilen 5. Kaside"-el" rediflir ve 51 beyitten oluşmuştur. "*Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır.20 beyite kadar olan kısımnesip ve 20. beyit ise girizgahtır. 47. Beyite kadar olan kısım mehdiye ve son 5 beyit dua bölümüdür.

Girih-i gonca-i maksûdumu çarh etmedi hall
Pençe-i mihr-i cihân-tâbı meğer oldu eşell
(Kader maksadımın tomurcuğunun düğümünü çözmedi. Parlak cihanın güneşinin pençesi meğer çolak oldu.)

Esmedi bâd-ı himem doğmadı hurşîd-i kerem
Kaldı pejmürde vü efsürde gülistân-ı emel
(Gayret rüzgarları esmedi, kerem güneşi doğmadı. Emel gülbahçesi yırtık ve donmuş kaldı.)

Rûzigâr etdi hebâ berk-i hevâ vü hevesi
Gülbün-i gülşen-i ikbâle dahi ermeden el
(Elimiz gülbahçesinin gül köküne [fidanına] dahi ermeden; rüzgar, istek ve arzu yaprağını başa saldı.)

Âleme câm-ı safâ sunduğu dem bana felek
Bir kadeh sunmadı kim vermeye bin dürlü kesel
(Felek aleme safa kadehi sunduğu zaman bin türlü uyuşukluk verecek bir kadeh sunmadı.)

El safâ câmınıaldıkca ele reşk ile ben
Hûn-ı dil nûş ederim bâde-i gülgûna bedel
(El safa kadehimi aldıkça ele ben gül yanaklı içkiye bedel olan gönül kanını içerim.)

Dilde bünyâd-ı serâ-yı gam u gussa muhkem
Kalmadı kâh-ı safâdan meğer âsâr-ı talel
(Gönülde gam ve tasa sarayının esası sağlamdır. Safa kagından meğer talel eserleri kalmadı.)

Benim ol zâr u perâkende-dil ü tab'u dimâğ
Ki felek eyledi ahvâlimi bir bir muhtell
(Üzüntülü ve acılı gönül, ta biat ve akıl benim ki felek hamli bir bir ihlal etti.)

Hâtırım şâhsüvârın gama cev-angeh
Meşrebim turfa-gazâlân-ı belâya münhel
(Hafızamın sürücüsü [sahibi] gama arpa vaktidir. Meşrebim bela gözünün meyvesine münhel.)

Katre-i eşkim ile rûy-ı zemîn tâze vü ter
Dûde-i âhım felege perde-i müşgîn-i hacel
(Gözümün damlası ile tunç zemin taze ve ıslaktır. Ahımın dumanı gmkyüzüne mis kokulu utanma perdesidir.)

Görmesin deyü gözüm rûy-ı arûs-ı bahtı
Çeker âhım felege perde-i müşgîn-i hacel

(Gözümün, bahtın tunçtan gelinini görmesin diye ahım göğe mis kokulu utanma perdesi çeker.)

Ermesin menzil-i maksûda deyü peyk-i heves
Serteser eşkim eder arsa-i dünyâyı daha

(Hevesimin habercisi, maksadımın varış yerine ermesin diye baştan başa gözüm dünya arsasını aldatır.)

Kevkeb-i tâli'imin yok bana hüsn-i nazarı
Hışm ile şöyle bakar kim ederızhâr-ı hıvel

(Talihimin yıldızının bana güzel bakışı yok, sertçe şöyle bakar ki yerdeğiştirmeyi açığa çıkarır.)

Ka'r-ı târîk-çeh-i gamda ben yâ göremez
Dîde-i baht- siyeh-kârıma yâ indi sebel

(Ya gamın yıldız kuyusunun dibinde beni görmez ya da siyah bahtımın gözüne perde indi.)

Bilemem ben de sitâremde nedir bu kevkeb
Reşk ederler ana te'sîrdemirrîh u zunal

(Ben de bu yıldızlarımın arasında bu yıldız nedir bilmem. Mars ve Zuhal yıldızı onu kıskanırlar.)

Nice yıl aksine dönse yine çarh-ı gerdân
Olmaya rişte-i dilden girih-i gam münhall

(Nice yıl dönen dünya tersine dönse, gönül ipinden gam düğünü çözülmez.)

Bu belâ ile ki tâkat komamışdır dilde
Bu felâketle ki âlemde benim darb-ı mesel

(Bu bela ile gönülde tokat koymamıştır. Bu felaketle aleme anlatılmış mana gönülde görünür.)

Yine hâtırda tesellî bulunur bakdıkca
Görünür dilde bu ma'nâ-yı latîf ü mücmel
(Baktıkça yine hatırda teselli bulunur, bu latif ve özlü sözle anlatılmış mana gönülde görünür.)

Nice bir kevkeb-i baht ile bu bahs ü gavgâ
Nice bir tâli'-i bed-ahd ile bîhûde cedel
(Ne bir baht yıldızı ile tartışma ve dövüşme, ne bir vefasız ile baş kavga.)

Dâğ-ı hırmân ile sînem pür olursa yeridir
Tîğ-ı bîdâd çekip gam beni öldürse mahal
(Ümitsizlik yanığı ile sinem dolsa yeridir. Gam, zulüm kılıcı çekip beni öldürse yeridir.)

Niçün ol fâzıl-ı devrâna varup arz etmem
K'ide bir lutf ile bin müşkilimi ol dem hall
(Niçin zorluğumu o devrin fazılına söylemem ki işimi kolaylaştırsın.)

Ol ki ahkâm-ı kaderden ne olursa zâhir
Nakşı mir'ât-ı zamîrinde görünür evvel
(O ki kaderin hükümlerinden ne görünürse öncelikle şahsının aynasının nakışında görünür.)

Ol ki etvâr-ı felekden ne görürse münker
Döndürür aksine ol an komaz anı mühmel
(O ki göğün hareketlerinden inkar edilmiş ne görürse, o an onu ihmal edilmiş koymaz tersine döndürür.)

Müftî-i maşrık u mağrib ki kavî olmadadır
İctihâdiyle anın şer'-i nebiyy-i Mürsel
(Doğu ve batının müftüsü ki onun çalışmasıyla peygamberin şeraiti güçlü olmadadır.)

Muktedâ-yı ulemâ server-i hayl-i fudalâ
Mültecâ-yı vüzerâ dâver-i dîn fahr-i milel
(Uyulan alim, çok erdemli kimselerin başı, vezirlerin sığınağı, dinin başı aslı milletlerin övüncüdür.)

Hâkim-i mahkeme-pîrâ-yı şerî'at ki bulur
Her dem emriyle meyân-ı hak u bâtıl faysal
(Şeriat süsleyici mahkemenin hakimi ki emriyle hak ve yalanın aslı her zaman hüküm bulur.)

Nevbahâr-ı çemen-i bâğ-ı adâlet kolamaz
Devr-i adlinde güşâde gül-i bostân-ı hiyel
Adalet bağının çemeninin ilkbaharı, oyunlar bostanının gülü. Adaletinin devrinde…)

İ'tidâl istese ger adli umûr-ı dehre
Veremez bâd-ı hazân revnak-ı gülzâra halel
(Eğer adaleti dehrin ürünlerine ölçü isterse,hazan rüzgarı gülbahçesinin renklerine boşluk veremez)

Hükmü bir mertebe cârî ki eğer emr etse
Şöyle râm etmiş ana âlemi Hallâk-ı Ezel
(Eğer emretse hükmü bir mertebe yürür,Ezel yaratıcısı ona alemi böyle itaat etmiş)

Çıka deryâ ser-i kuhsâra hılâf-ı mu'tâd
Ser-fürû eyleye gavvâs gibi bahre cebel
(Deniz,dağın başına çıksa alışılmış bir haldir.Dağ,dalgıç gibi baş aşağı olsa)

Serverâ nâmverâ fâzıl-ı ferhunde-dilâ
Ey hudâvend-ifuhûl-i ulemâ-yı kümmel

(Ey baş hükümdar,ünlü,ey mesut gönlün fazılı.Ey kamiller ulemasının akıllarının başı!)

Sensin ol fâzıl-i bî-misl ü mu'âdil ki felek
Görmemişdir dahi devr edeli senden efdal

(O benzersiz ve adaletli olan sensin ki dünya döndüğünden beri senden üstün görmemiştir)

Mantıkın yine beyân etmeğe kâdirdir anı
Gitse mahv olsa eğer kâide-i nahv ü ilel

(Yol ve hastalıkların kuralları mahvolsa,mantığının gücü onları anlatmaya yeter)

Kadrin ol mertebe kim mas'ad-ı i'lâ-yı melek
Tâ'ir-i devletine mehbit-i dûn u esfe

(Kadrin öyle bir yer ki melek yüksekliğinin merdiveni,devletinin uçuşuna en sefil ve inecek yerdir)

Lutfun ol mertebe kim kârgeh-i âlemde
Komadı illet ü esbâba yeriyle medhal

(Lutfun alemin mekanında öyle mertebe ki,hastalık ve sebeple yer koymadı)

Yitirirdi yolunu subha çıkınca hûrşîd
Yakmasa bedraka –i re'y-i münîrin meş'al

(Lamba nurlandıran Allah yolunun ışığını yakmasa;güneş sabaha çıkınca yolunu yitirirdi)

Dûd-ı âh eyler idi âyîne-i çarhı siyâh
Pertev-i ma'deletin urmasa ana saykal

(Adaletin ona cila için vurmasa,ah dumanı kader aynasını karartırdı)

Haşre dek hâmemi mehdinde ederdim cârî
Sedd-i reh olmasa ger nükte-i mâ kall ü dell
(Sözsüz ve güzel ahlaksız nükte yoluma engel olmasa haşr zamanına kadar başımı mehdinle yürütürdüm.)

Benim ol Nef'î-i efgende ki şimdi etdim
Hâk-i dergâhına yüz sürmeği aksâ-yı emel
(O biçare Nef'i benim ki dergâhının toprağına yüz sürmeyi şimdi uzak bir emel yaptım)

Nice takrîr edeyim hâlimi sultânıma kim
Gam-ı mâzîyi komaz dilde gam-ı müstakbel
(Halimi sultanıma nasıl anlatayım ki gelecekteki gamım gönülde geçmiş gamları koymaz)

Çekmezin sâgar-ı bezm-i kereminden elimi
Bir ayak suna meğer sâkî-i sahbâ-yı ecel
(Kerem meclisinin kadehinden elimi çekmem,ecel kadehinin sâkîsi bir kadeh sunsa)

Kullarınla oturup hidmetin etsek derler
Celesû hayre celîsin amilû hayre amel
(Kullarına oturup hizmetin etsek derler,hayırla oturup hayır işlerler)

Yazılan sînede ihlâs-ı ubûdiyyetdir
Dâğlar noktaları şerhalarımdır cedvel
(Gönülde yazılan ibadetlerin ihlasıdır,dağların noktaları dilimlenmiş cetveldir)

Yaraşır sem'-i şerîfinde dür-i güftârım
Nitekim gûşe-i gûş-ı güle dürdâne-i tall
(Sözlerimin incisi şerefli kulağına yaraşır,nitekim gülün kulağının köşesine çiğin inci tanesi olması gibi)

Lafz-ı rengîn musaffâ vü edâ-yı nermim
Giydirir şâhid-i ma'nâya libâs-ı muhmel
(Renkli sözlerin süzülmüş ve yumuşak edalı,manaya tüylü ve saçaklı elbise giydirir.)

Her ne gevher ki çıkarsam sadef-i dilden eder
Bikr-i fikr-i şu'arâ gûy-ı girîbân-ı hulel
(Fikirlerin toplantısının el değmemişliği,elbiselerin yakasının söyleyenidir;sedef gönülden her ne cevher çıkarsam eder)

Lîk hur-ı mühre kadar kıymetini bilmezler
Bir bölük bî-hıred ü mâsadak-ı "belhüm edall"
(Lakin bir bölük akılsızlar,dalaletle ileri oluşları tasdik edilenler.Mührün güneşine kadar kıymetini bilmezler)

Demidir sıdk u safâ ile du'â eyleyelim
Tâ kabûl ede anı hazret-i Hakk azze ve cell
(Sadakat ve sevinçle dua etme zamanıdır,yüce ve izzet sahibi Hazreti Allah onu kabul edene kadar dua edelim)

Nitekim her ser-i sâl erişe rûz-ı nevrûz
Cilvegâhın ede hurşîd-i felek burc-ı hamel
(Nitekim her yıl başında nevruz günü erişsin.Göğün güneşini dergahın Hamel burcu etsin)

Gece gündüz nitekim ola tedahülde müdâm
Eşheb-i rûz ede edhem-i şâmı ercel
(Gece gündüz nitekim geride devam eden olsun,günün beyazı akşamın kara atını ercel atı yapsın)

Râ'iz-i bahtını olup rahş-ı murâd üzre süvâr
Eşheb ü edhem-i rûz ü şeb ola ana kütel
(Bahtının öfkesini murad atımın binicisi yapıp,gece ve gündüzün kır atı ve kara atı ona kütel olsun)

Hayme-i kadrini gerdûn gibi Hakk ede bülend
Ola zımnında hepencüm gibi erbâb-ı düvel
(Kadrinin çadırını dünya gibi,Hakk yükseltsin.Maksadın hep yıldız gibi dünya erbabı olsun)

2.3.6.ES'AD EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Osmanlı devrinin 26. şeyhülislamıdır.1570 tarihinde İstanbul'da doğdu.Büyük kardeşi 24. seyhülislam Mehmet Efendi'dir.18 yaşında Haseki payesine ulşatı.Tüm fetvâ süresi 8 yıl 6 ay kadardır.22 Mayıs 1625 perşembe günü öldü.Kendisi aynı zamanda şairdi.Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerinden oluşan divanı vardır.Fezâil-i Cum'a Tahmis-u Kaside-i Bür'e,Bül-i Handan, Gülistan tercümesi,Tercüme-i Şemâil,Fezâil-i Hamidiye adlı eserleri vardır.[38]

Es'ad Efendi'ye atfedilen bu kaside 46 beyitten oluşmuştur. Aruzun *"Feilatün Feilatün Feilatün Feilün"* kalıbıyla yazılmış olup "-îd" rediflidir.ilk 6 beyiti nesip ve 7 . beyiti ise girizgahtır.8. beyitten itibaren mehdiye bölümü başlar ve son 3 beyite kadar devam eder. Son 3 beyit ise dua bölümüdür.

Hamdülilâh yine insâfa gelip çarh-ı anîd
Eyledibahtım ile ahd-ı vifâkı tecdîd
(Hamdolsun yine inatçı dünya insafa gelip,kaderimle uyum sözünü yeniledi)

---

[38] Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız s.58

Ne acep döndü murâd üzre yine olmuş iken
Böyle bir devr-i muvâfık feleğe emr-i ba'îd
(Böyle bir erişme devri feleğe uzak emir olmuşken istekte bulunması ne şaşılcak şey!)

Ol kadar döndü murâdımca ki her bir demde
Etdi sad-sâle telâfî-i gam-ı ahd-imedîd
(Sanırım o kadar döndü ki her bir anda yüz sene uzun sözünün gamını telafi etti)

Başladı hem yine bir devre ki gitdikce eder
Eseri kâ'ide-i ahd-i vifâkı temhîd
(Öyle bir dönmeye başladı ki gittikçe eseri dostun sözünün merkezini düzeltir)

Habbezâ devr-i dilârâ-yı cihân-pîrâ kim
Verdi eyyâma serâser eseri revnak-ı ıyd
(Ne hoş cihan süsleyici gönül devri günlerce baştan başa bayram rengi verdi)

Buldu ziynet ruh-ı dilber gibi rûy-ı eyyâm
Oldu rûşen dil-i hûrşîd gibi çeşm-i ümmîd
(Günlerin tuncu dilberin ruhu gibi bir süs buldu,ümit gözü güneşin gönlü gibi mutlu oldu)

Levhaşallâh zihî cilve-i hüsn-i tâli'
Bârekallâh zihî kevkebe-i baht-ı sa'îd
(Şu talihin güzelliğinin cilvesine Allah vehşet vermesin. Şu ahiretme çalışanın kaderinin yıldızını Allah mübarek etsin)

Böyle bir mevsim-i ferhunde-eser kim âlem
Bulur endîşe-i feyziyle neşât-ı câvîd
(Böyle bir mutlu eser mevsimi ki alem feyzinin endişesiyle sonsuz neşe bulur)

Niçün ol feyz-i safâ-güsteri ehl-i dâniş
Eylemez tab'ına sermâye-i mazmûn-ı müfîd
(O safa yayanın feyzini neden ifade eden mazmın sermayesini aynasına bilgi ehli eyleyemez?)

Bir safâ buldu bu takrîb ile tab'ım gûyâ
Oldu bezm-itarab-ı ma'niye câm-ı Cemşîd
(Gönlüm bu yaklaştırma ile mutlu oldu gûyâ manâ sevincinin meclisine cemşidin kadehi oldu)

Yine düştü ser-i endîşeme sevdâ-yısuhan
Yinekopdu dil ü cândan söze bir şevk-i cedîd
(Güzel söz söyelyenin sevdası yine aklıma düştü.Gönül ve candan söze yine kullanılmamış bir şevk koptu)
Bî-tereddüd taleb-i feyz içün oldum fi'ı-hâl
Evliyâ-yı suhane sıdk-ı irâdetle mürîd
(Tereddütsüz feyzini talep etmek için sözün evliyasına sadık bir iradeyle murid hali içinde oldum)

Kuvvet-i câzibe-i sıdkımı gör bir yerden
Oldu âsâr-ı teveccühleri tab'ımda bedîd
(Sadakatımın cazibesinin kuvvetini bir yerden gör.Teveccühlerinin eserleri gönlümde görünür oldu)

Her ne müşkül işi düşdüyse reh-i ma'nâda
Kıldı endîşemi tevfîk-i İlâhî te'yîd
(Manâ yolunda her ne zor işi olduysa ilahi elçi endişemi korkuttu)

Eyledi sun'-ı meded-kârî-i feyyâz-ı ezel
Hâmemi kufl-ı der-i genc-i ma'ânîye kilîd
(Ezel feyizlerinin yardımının tesiri başımı anlam hazinesin kapısının sürgüsüne kilit yaptı)

Hâsılı terbiyet-i feyz ile oldu nazmım
Müsta'idd-i şeref-i medh-i hudâvend-i ferîd
(Sonuçta nazmım feyzinın terbiyeleri ile Allah,ın övgüsünün şerefine erdi)

Bu Hanîfe-şiyem olşeyh-i efâzıl ki olur
Bû Alî medrese-i hikmet ü fazlında mu'îd
(Bu Hanife huylar o faziletli seyh ki bu Alî fazilet ve hikmet medresesinde memur olur)

Mürşid-i savma'a-i halvetiyân-ı ma'nâ
Dâniş-âmûz-ı dil-i akl-ı kül-i üstâd-ı reşîd
(Manânın ibadetini yaşattığımız yerin kılavuzu,doğru yol gösteren üstadın aklının gönlünün bilgi öğretenisin)

Hâkim-imahkeme-i şer'-i şerîf-i nebevî
Mazhar-ı sırr-ı kemâl-i kerem-i Rabb-i mecîd
(Peygamber şerifinin şeriat mahkemesinin hakimi,şeref sahibi Allah'ın kereminin kemalinin sırrının çıkışı)

Kişver-i ma'delete dâver-i Mehdî-sîret
Âlem-i câha cihânbân-ı Mesîhâ-tecrîd
(Adalet ülkesine Mhdi siretli hükümdarsın,itibar alemine el etek çekmiş isa'nın cihancısısın)

Müftî-i devr-i zamân Es'ad Efendi ki felek
Eder imzâsını pîşânî-i mihre tesvîd
(*Zamanın müftüsü Es'ad Efendidir ki dünya imzasını güneşin alnını karartarak atar)*

Mesned-ârâ-yı fazîlet ki sunulmuş eline
Kilk-i fetvâ-yı şerî'at be-tarîki't-te'bîd
(Faziletin sırrı ki eline ibadetlerin yolu ve şeriat fetvasının kalemi sunulmuş)

Nâfizü'l-hükm-i şer'îat ki urur dest-i kazâ
Sûret-i hüccet-i ahkâmına mühr-i te'kîd
(Şeriat hükmünün nüfuzu ki kader ,hükümlerinin senedinin resmine sağlamlaştırma mührü vurur)

Nükte-perdâz-ı ma'ânî ki beyân-ı kalemi
Hall eder müşkil-i râz-ı feleği bî-ta'kîd
(Manânın nükte düzenleyen ki kaleminin anlattığı feleğin müşkil sırrını ta'kidsiz halleder)

Dili genc-i güher-i ma'rifet-i Rabbânî
Sözü miftâh-ı der-i mahzen-i sırr-ı tevhîd
(Dili,Rabbani marifetin inci hazinesi,sözü birlik sırrının hazinesinin kapısının anahtarıdır)

Nâmesi nüsha-i mecmû'a-i esrâr-ı ezel
Hâmesi lûle-i ser-çeşme-i feyz-i câvîd
(Mektubu,geçmiş sırların mecmuasının kopyası;başı,sonsuz feyiz çeşmelerinin borusudur)

Görünür hâl-i siyeh gibi rûh-ı dilberde
Düşse ger âyîne-i re'yine aks-i hûrşîd
(Gönül alan güzelin ruhu siyah ben gibi görünür.O eğer re'yinin aynasına güneş yansısa,)

Atsa endîşesi ger çarha kemend-i re'yin
Gündüz olur gecede kâhkeşân gibi bedîd
(Eğer endişesi kadere re'yin kemendini atsa,gündüz gecede Samanyolu gibi görünür)

Hükmü er istese tebdîl-i nihâd-ı ezdâd
Aks olur reng-i duhân-ı siyeh ü nûr-ı sefîd
(Karşı olanların huyu değişiklik hükmetse,siyah duman rengi ve sefid nuru yansır)

Adli ger nehy-i fesâd etse umûm üzre olur
Gerden-i fitnede zencîr-i cezâ habl-i verîd
(Adaleti eğer fesadı kaldırsa halkın üzerinde fitne boynunda ceza zinciri kan damarı olur)

Etse hâsiyyet-i temkîni sirâyet âba
Mevc olur rehgüzer-i sarsara bir sedd-i sedîd
(Temkininin faydası suya geçse,dalga rüzgarının geçidine doğru bir set olur)

Bulsa ger hiddet-i azminden eser-i tab'-ı hevâ
Bâd-ı perr-i megesi sedd edemez kûh-ı hadîd
(Eğer heves tabiatının eseri azminin hiddetinden bulsa;demir dağ,sinegin kanadının rüzgarını engelleyemez)

Alsa ger sâye-i dest-i kereminden behre
Pençe-i mihr-i zer-efşâna döner dest-i ümîd
(Eğer kereminin gölgesinden uzaktan da olsa alsa ümidim, altınla süslenmiş güneş pençesine döner.)

Olsa ger nâmiyede kuvvet-i kahr u gazabı
Çâk ederdi dil-i pûlâdı ser-i hançer-i bîd
(Namında eğer kahrının ve gazabının kuvveti olsa,puladının gönlünü bid hançerinin parçalardı.)

Dâniş-efrûz hıdîvâ suhan-ârâ sadrâ
Ey hüner mend-i yegâne hüner-endûz-ı vahîd
(Ey bilim aydınlaran elçi,güzel konuşan başkan;ey tek hünerli,ey tek hüner kazanan)

Benim ol şâ'ir-i hak-gûy u cerî kim edemez
Tab'ıma nâdire-sencân-ı müzevvir taklîd
(O hak söyleyen şair benim ki ara bozucu tek ölçen parlaklığımı taklit edemez)

Nâvek-endâz-ı hayâlim ki benim havfimden
İki tîrkeş götürür gamze-i çeşm-i nâhîd
(Hayalimin okçusu ki benim korkumdan,yeni yetmenin gözünün bakışı iki okçu götürür)

Husrev-i kişver-i nazmım ki debîrân-ı hayâl
Eder elkâbımı her dilde bu gûne tesvîd
(Nazmın ülkesinin şahıyım ki hayal katipleri lakabımı her dilde bu yola karartırlar)

Alem-efrûz-ı beyân Enverî-i devr-i zamân
Suhan-ârâ-yı cihân muhteri'-i tarz-ı cedîd
(Sözün alem aydınlatanı zamanın Enverisin.Cihanın güzel söz söyleyeni,eski tarzları yenileyenisin)

Hâmem ol ebr-i güher-pâş-ı suhandir kim eder
Sadef-i sâmi'a-i âlemi pür-mürvârîd
(Başım o söz ustasının inci bulutudur ki,alemin işitmesinin sedefini inci doldurur)

Nazmım ol silk-i güherdir kim olur hemvâre
Halka tahmîn-i bahâsı sebeb-i güft ü şinîd
(Nazmım o inci ipidir ki her zaman halka değerini tahmin etmek işitme ve söyleme sebebi olur)

Ukde-i reşk ü hased yok dil-i bî-bâkimde
Olmasa nazm-ı selîsimdeacep mi ta'kîd
(Fani gönlümde kıskançlık düğümü ve hased yok,akıcı nazmımda düğümlenme olmaa şaşılır mı?)

Söz tamâm oldu ko lâf-ı suhanı ey Nef'î
Gam-ı reşk ile helâk oldu yeter hasm-ı anîd
(Ey Nef'i söz tamamlandı bitir lafı,kıskançlık üzüntüsüyle helak oldu inatçı düşman yeter)

El açıp sıdk u niyâz ile du'âya demidir
Eyle deryûze-i bâb-ı kerem-i Rabb-i mecîd
(El açıp sadakat ve yalvarmayla dua zamanıdır,şerefli Rabbin kereminin kapısının dilenciliğini yap)

Tâ ki insâfa gelip gâhî sipihr-i gaddâr
Ede ehl-i dil ü tab' ile vifâkı tecdîd
(Zalim yıldız insafa gelinceye kadar,gönül ehli ve parlaklığı düşüncede uygunluk etsin)

Sadr-ı fetvâda mü'ebbed ola hem gitdikçe
Devlet ü rif'at ü iclâlin Hakk ede mezîd
(Fetvanın başında sonsuz olsun,devleti,yüceliği ve ikramını Hak sonsuz yapsın)

2.4.NEŞATİ'NİN KASİDELERİ (? -1666)[39]

Gençliğinde Ağazade Mehmed Dededen nasıb olarak Mevlevi tarikatına girdi. Bu dönemde eski divan şairleri, arap ve iran edebiyatını inceledi. Özellikle Mevlana'nın eserlerini okudu. Edirne Muradiye Mevlevi hanesi şeyhliğine getirildi (1670). Ölümüne kadar bu görevde kalarak, Edirne'den ayrılmadı. Bazı kaynaklar onun Hamzaviye yoluna girdiğini, bu tarikatta önemli bir yeri olduğunu bildirir.[40]

Neşati'nin şiirinde ahenk, hayal zenginliği, duyuş inceliği, kavramlar arasında geniş hayallere dayanan bağlantılar önemli bir yer tutar. Gazellerinde sık sık kullandığı tasavvuf kavramları bile hayallerle süslü bir anlam zenginliği taşır. Anlatımın zenginliği; aşkı, rindane söyleyişi, tsavvufu, dünyaya karşı kayıtsız ve alçak gönüllü bir devişlik havası yansıtan şiirlerine yer yer canlı bir tablo görünüşü kazandırır. Türk şiirine getirdiği en önemli yeniliklerden biri, o çağda insan da başlayan ve Hint üslubu denen "Sebki Hindi" akımını benimsemesidir.1666 tarihinde ölmüştür.[41]

2.4.1 BAHAİ EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Osmanlı devrinin 32. seyhülislamıdır.Rumeli Kazaskeri Abdü'l-Aziz Efendi'nin oğludur.Mizacı asabi yaradılışta olduğundan o sıralarda Halep Beylerbeyi bulunan Ahmet Paşa ile geçinemedi.Toplam meşihat 3 yıl 2 ay ve 2 gündür.4.Mehmet zamanında görevde kalmıştır.Hukuk bilgisinden ziyade şairliği ile ünlü olup kaynaklarda eserine rastlanmıştır.Şeyhülislam iken boğmaca hastalığından ölmüştür.[42]

Bahai Efendiye atfedilen bu kaside 38 beyitten oluşmuştur ve "-anı" rediflidir. Aruzun "*Me fâ'î lün Me fâ'î lün Me fâ'î lün Me fâ'î lün"* kalıbıyla yazılmıştır.

---

[39] KAPLAN Mahmut,(1996), Neşâtî Divânı, İzmir, Akademi Yay.,s.42 vd.

[40]Büyük Türk Klasikleri(1987),Neşati, C.5, İst., s.222 vd.

[41] Banarlı,Nihat Sami (1971),Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İst. ,s.666

[42] Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız s.73

Kasidenin 29. Beyitine kadar olan kısmı mehdiyedir ve 29. Beyitten itibaren fahriye bölümü aşlar. Son üç beyit ise dua beyitidir.

Ta‘ala'llah zihī mektub-ı pür-esrār-ı pinhānī

Ki her ta‘bir-i pākinde nihān şad zevk-i rūhānī

(Allah yükseltsin gizli esrarla dolu , her ifadesinde ruhunun zevkinin yüzü gizli olduğu mektup ne has .)

Nikāt-ı hattı kim sermaye-i ‘akl-ı Aristo’dur

Ne mümkin olmamak derkinde diller deng ü hayrānı

(Hattının incelikleri Aristonun aklının sermayesidir anlayışlı gönüller için dengi ve hayranı olmamak ne mümkün.)

O deñlü pür-tahayyül her sütur-ı hükte-āmizi

Çeker zincīr-i fikre fart-ı hayretle dil ü cānı

(O kadar hayal dolu her perdesi incelikli gönlü ve canı aşırı bir hayretle düşünceler zincirine çeker.)

Letāfetle müzeyyen ol kadar her nokta-i pāki

Ferāmūş itmemek mümkin mi ‘āşık hāl-ı cānānı

(Her temiz noktası o kadar letafetle süslü ki cananın halinin aşkını unutmak istemek mümkün mü?)

Fürūġ-ı hüsn-i hattı behcet-efzā-yı rūh-ı şādī

Edā-yı dil-keşi hālet-fürūz-ı z̲evk-i vicdāni

(Hayatının güzelliğinin ışığı sevinçli gönlümün sevincini arttırandır ,gönül düşkününün edası vicdanın zevkinin parlatıcısıdır.)

Ma‘ānisinde var bir neş‘e kim fart-ıletāfetden

Unutdursa ‘aceb mi Hızra z̲evk-i ab-ı hayvānı

(Letafetinin fazlalığından duruşunda bir neşe var,Hızır'a hayat suyunun zevkini unuttursa şaşılır mı?)

Nedür ol ma‘nī-i pākize ol zengin edālarla

Şikest itse ‘aceb mi kiymet-i la‘l-i Bedehşānı

(O temiz ifadesiyle o zengin edalarla kıymetli Bedehşan yakutunu kırsa şaşılırmı, nedir?)

Zihī mektūb-ı ferhunde-edā kim ser-be-ser olmış

Safā-yı nükte-i mihr ü mahabbet zīb ü ‘unvānı

(Ne hoş edası kutlunun mektubu baştan başa ay ve güneşin inceliklerinin safası olmuş, bunlarla adı süskun.)

Ne nükte nükte-i pejmürde-i cān-bahş-ı rūh-efzā

Ne müjde müjde-i teşrif u sun‘ -ı lutf-ı Yezdanī

(Ne incelik, ruhu arttıran, can sunan yırtık bir nüktedir. Ne müjde, ne müjde ki Allah'a ait lutfun eseri ve teşrifidir.)

Yegāne şeh-süvar-ı ‘arşagāh-ı kişver-i dāniş

Ki esb-i tab‘ –ı pāküñ almada gitdükce meydānı

(İlim arasının tek binicisisin, temiz huyunun atı gittikçe meydanı almada.)

Kerem-perdaz-ı yekta kām-bahş-ı ser-be-ser dünyā

Hidiv-i ‘âlem-ārā mesned-efrūz-ı cihān-bānī

(Tek cömert olan, dünyaya baştan başa isteklerini bağışlayan alemi süsleyen saray, cihanın kurucu makamını şarlatan)

Sipihr-i‘ilm ü fazluñ āftāb-ı māh-didārı

Serir-i milk-i nazmuñ Husrev-i Cemşid- ünvānı

(İlmin seması, erdemin parlak ay yüzlüsü mülkün tahtı olan nazmın Hüsrev ve Cemşidi)

Ser-i erbab-ı dil ya‘nī Bahāyī-i suhan-perver

Ki oldur şimdi icrā eyleyen āyīn-i ‘irfānı

(Gönül erbabının başı yani ki şimdi irfan törenini yapan sözü seven Bahai odur.)

O Mahdūm-ı melek hilkat ki ẕāt-ı feyz-bahsında

Hayāt-ı tāze bulmakda hemīşe ‘âlem-i fāni

(O melek yaratılışlının hizmetçisinin feyiz veren zatın da fani alemd[ünya] daima taze hayat bulmakta.)

Sipehsālār-ı ma‘nī kişver-ārā-yı ma‘ārif kim

Revādur dergeh-i tab‘ında olsa bende Hakānī

(Mania askerinin en büyüğü marifetin padişahı ki huyunun dergahında Hakani bende olsa revadır.)

Hayāl-i pāk ile tarz-i suhanda Enveri-lehce

Kef-i zer-pāş ile resm-i sehāda Hātem-i sāni

(Temiz hayal ile söz tarzında Enveri lehçe, zerre dağıtan köpüğü ile akılda[beyin resminde] 2. Hatemdir.)

Cemāl-i şāhid-i mazmūnı kim hayret-dih-i candur

Ne mümkin olmamak dil-beste-i zülf-i perīşānı

(Mazmununun şahidinin yüzü hayret veren candır[hayretle dolar]erişan saçına bağlanm pamak ne mümkün?)

Nesīm-i Hulki kim revnak-rübā-yı nafe-i Çindür

İder te‘sir-i feyzi pür-safā bāg-i dil ü cānı

(Huyunun rüzgarı parlaklık olan çin saçıdır ,feyzinin tesiri gönül ve can bağına safa verir.)

Zihi meşreb-şināsī merhabā hātır-nevāzī kim

Bir ednā lutf ile meftūnı eyler ‘akl-ı insānı

(Ne hoş halden anlayan merhaba gönül okşayıcı ki az bir lutf ile insanın aklını vurur.)

Ger olsa pertev-endāz āfitāb-ı lutfı sahrāya

İder her sergini reşk-āver-i yākut-ı rümmanī

(Eğer güneşin ışığı deniz aynasına çarpıp geri dönse denizin dibini baştan başa elmas madeni yapardı.)

Ger olsa berk-i mihri lücce-i deryāya ‘aks-efken

Ser-a-ser ma‘der-i elmās iderdi ka‘r-ı deryāyı

(Cihana insaflı hükümdar gök yakuşun başı, ey her yüzüyle Rabbin iltifatına yakışan.)

Cihān-dāver hidivā ser-firāz-ı āsmān-kadrā

Eyā her vech ile şāyeste-i eltāf-ı Rabbāni

(Gelişinin safasıyla oldu gönül birazcık şen ki hicranlı günlerinin gamını anlatmaya bir çare yok.)

Safā-yı makdamüñle oldı dil bir mertebe hurrem

Ki yok takrire bir çāre gam-ı eyyām-ı hicrānı

(Eğer ışık veren lutfun çöle güzel yüz lutfetse nar çiçeğinin kızıllığının her taşını kıskandırır.)

Kalem destümde raks-āver zebānum şevk ile gūyā

Dilüm hod olmada pür güftü-gūy-ı zevk-i rūhānī

(Kalem elinde dans eden gönlüm güya hevesiyle ruhunun zevkinin çok kötü papağınına gönlüm zırh olmada.)

Açıldı gonçe-i hatır biraz da bülbül-i tab'um

'Aceb mi Gülşen-i medhüñde eylerse gazel-hānī

(Açıldı hatırımın goncası, biraz da yaradılışımın bülbülüsün. Mehdinin gülbahçesinde gazel okursa şaşılır mı?)

Hücūm-ı gamze bī-tāb eylemişken cān-ı nālānı

Yine tahrik-i naz itmekde turmaz çeşm-i feşşānı

(Yan bakışının hücumu inleyen canımı yorgun eylemişken durmadan ağlayan gözümü yine nazdan tahrik etmekte.)

Nedür ol nev-demide hattile la'l-ı revan-perver

Ne mümkin olmamak biñ cān ile dil mest ü hayrānı

(O yeni yetişmiş hatla yürümeyi seven dilsizin bin can ile mest ü hayranı olmamak ne mümkün?)

O zülf-i ham-be-ham kim dāmgāh-ı fitnedür dā'im

Çeker zancīre gāhī māhı geh mihr-i dırahşānı

(O saçları yeni sevgili ki daima fitrenin tuzak yeridir, kah ayı, kah güneşi zincirine çeker.)

Ol iki ebruvān hod bir kemān-ı 'işvedür gūyā

Ki āb-ı nāz ile her tīrinüñ ser-tiz peykānı

(O kendisi iki renkli, güyaki okunun ucu nazi olan bir işve kemanıdır.)

N'ola reşk eylese âlem Neşāti tab'uma dā'im

Edā-yı nāzüküm virmekde dād-ı nazm-ı Selmānı

(Ey Neşati (ya da neşeli) tabiatımı, huyumu herkes kıskansa ne olur, nazik edam Selman'ın şiirine ihsan vermekte.)

Benem ol ālem-arā şā'ir-i Örfi-tabi'at kim

Hayālüm olmada revnak-rübā-yı nazm-ı Hākānī

(Örfi tabiatlı şair, alemi süsleyen benim, parlaklık kapan Hakani nazmıda hayalimdir.)

Benüm kim her sözüm bir cam-ı pür-sahba-yı ma'nādur

N'ola mest itse rūh-ı pāk-ı Nef'i-yi suhan-dānı

(Ben her sözü şarap dolu mana kadehi olanım, güzel söz söyleyen temiz huylu Nef'Îyi mest etsem ne olur?)

Kasīdem ‘işve-ger bir dil-rübā-yı pāk-tal‘atdur

Ki tir-i nāzına can atmada üstād-ı Kāşāni

(Kasidem temiz yüzlü, işveli bir gönül alanıdır. Ki üstad Kaşani nazının okuna can atmaktadır.)

Zamīr-i pāküm ol āyine-i sāf u mücellādur

Nümāyan cümle anda āsmānun rāz-ı pinhāni

(Temiz kişiliğim saf ve parlak aynadır, semanın gizli sırları hep onda görünür.)

Kelāmum ser-be-ser sad nükte-i‘cāz ile memlū

Dilüm pür-vāridāt-ı kudsiyān-ı ‘arş-ı Rahmāni

(Dilimin rahmanın arşının meleklerinin içime doğan varlığıyla sözüm baştan başa yüz şaşırtıcı nükte ile dolu.)

Tamām oldı kasīdem n'ola aheng-i du‘ā itsem

Sürüp dergāh-ı Hakka sıdk ile rūy-ı dil ü cānı

(Kasidem tamamladı. Hakkın dergahına gönlümün ve canımın tuncunu sadakatle sürüp ne olur uygun bir dua etsem.)

Hemişe tā ki peyk-i zer-külehle nāme-i rūzı

Felek irsāl idüp dünyāya dil-şād eyleye anı

(Daima Felek günün mektubunu haber getirip götürenle göndersin de dünyaya, onu şâd eylesin.

Sa‘ādetle idüp her gün müşerref sadr-ı fetvāyı

Ola her kārda lutf-ı Hudā dā’im nigeh bānı

(Fetvanın başını saadetle her gün şereflendirip her kazançta Allah’ın lutfu daima gözcüsü olsun.)

2.4.2.BAHAİ EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

“-âz” redifli olan bu kaside 25 beyitten oluşmakadır. Aruzun “*Fe’ilâ tün Fe’i lâ tün Fe’i lâ tün Fe’i lün”* kalıbıyla yazımlıştır. İlk üç beyiti nesip ve 4-5. beyitleri girizgahtır. Şiirin son 3 beyiti dua ve 6. beyitten itibaren mehdiye bölümüdür.

hamdüli’llâh ki yine çarh-ı denî vü kec-bâz

Eyledi bahtum ile itdügi va’di incâz

(Allah’a şükür olsun ki yine alçak ve hileci dünya kaderim ile vadini yerine getirdi.)

Oldı ol denlü müsâ’id yine tâli’ki felek

Olmada zahm-ı ciger-sûz-ı dile merhem-sâz

(Talih o kadar müsait oldu ki kader yakaran gönlün acısına merhem olmakta.)

Bârek’allâh zihî devr-i safâ-güster kim

Felek itmekde telâfi-i cefâya âgâz

(Allah artırsın bu safa yayan devir kim felek cefanın telafisini etmeye başlamakta.)

Levhaşa'llah zihî kevkebe-i tâli' kim

Der-i şad genc-i temennâ-yı muhâl olmada bâz

(Allah vahşet vermesin şu gökteki talih yıldızı kim yüz imkansız istek hazinesi açılmada.)

Gitdi ol dem ki füzûn eyler idi derd-i seri

Gelse gûş-ı dile bir rûh-fezâ nagme-i sâz

(Gitti o zaman başımdaki derdi fazlalaştırdı. Gönlümün kulağına bir ruh artıran, şarkı söyleyen gelse.)

Geldi ol dem ki yine mihr-i cihân-tâb-ı neşât

Ola şad hâlet ile her tarafa tâb-endâz

(O zaman geldi yine neşenin cihan parlatan güneşi, her tarafa parlaklık artırıcı yüz hal olsa.)

Yine âlemde keder olmada mahv u nâ-bûd

Yine dillerde safâ olmada endûh-güdâz

(Alemde yine keder varlıksız mahvolmada, y,ne dillerde safa gam eriten olmakta.)

Bu safâ-yı dili bulmazdı felek olmasa ger

Zevk-i teşrîf-i hudâvend-i mekârim-perdâz

(Kerem düzenleyen hükümdarın teşrifiyim zevki almasa felek bu gönül safasını bulamazdı.)

Âb-ı rüy-ı ulemâ server-i hayl-i fuzalâ

Kâm-bahş-ı şu'arâ kıble-i erbâb-ı niyâz

(Fazilet zümresinin baş aliminin tuncusun. Güzel sözlerin erbabının kıblesi, şairlerin sevinç bahşedenisin.)

Suhan-ârâ-yı zamân ya'nî Bahâyî ki odur

Şimdi i'câz-ı belâgatla olan vahy-tırâz

(Zamanın güzel söz söyleyicisi yani Beha-i ki şimdi güzel konuşmasıyla vahyi anlatan odur.)

O Suhan-perver-i yektâ ki revâdur olsa

Rütbe-i nazmı hased-gerde-i sihr ü i'câz

(O tek söz sahibi ki sihir ve mucize sayılacak kadar güzel konuşması kıskanılmış nazmın rütbesi yakışır.)

O kerem-bahş-ı yegâne ki kef-i ihsânı

Dâ'ima olmada sad lutf ile ahbâb-nevâz

(O tek kerek bağışlayıcı ki verdiklerimin köpüğü daima yüz lutf ile dost okşayan olmada.)

Sâf bir mertebe âyîne-i tab'-ı pâki

Görinür rûy-be-rû olsan eger dildeki râz

(Temiz parlaklığın aynası saf bir mertebedir. Yüz yüze olsan gönlündeki naz görünür.)

Kasr-i iclâli ki bir câyıdur anun hurşîd

Yaraşur kürsi-i eflâke iderse sad nâz

(Büyük sarayı ki o güneşin yeridir. Gök kürsüsüne yüz naz etse yeridir.)

Hem-ser-i küngüre-i 'arş-ı berin kim çıkamaz

Murg-ı endişe eger eylese bin yıl pervâz

(En geniş arşsın o en tepesinin başıdır ki endişe kuşu bile bin yıl uçsa erişemez.)

Zâtı envâ-ı ma'ârifle ki ârâstedür

Yaraşur her ne kadar itse zamâne i'zâz

(Kendisi türlü marifetle süslenmiştir. Zamana ne kadar saygı gösterse yaraşır.)

Hüsn-i ahlâkına âşüfte-dil halk-ı cihân

Şâhid-i tab'ına dil-dâde 'arüsân-tırâz

(Ahlakının güzelliğiyle cihan halkının gönlü perişandır, parlak eserlerine gelin süsleri gönül vermiştir.)

Tâze ta’bîr ile mazmûn-ı sühanda yektâ

Lutf-ı endîşe ile hüsn-i edâda mümtâz

(Yeni söyleyişiyle mazmun sanatında tel, endişe lutfetmesiyle davranış güzelliğinde seçkindir.)

Serverâ sadr-ı fezâ’il güherâ pâk-dilâ

İy hidiv-i hüner-efrûz-ı ma’ârif-perdâz

(Başlıca ulu, cevher faziletinin başı temiz gönül. Ey marifet hünerini aydınlatan elçi.)

Dile bi-şübhe mukarrerdi firâkunla helâk

Olmasa kûşe-i hasretde hâyalüm dem-saz

(Eğer hasret köşesinde hayalin bize eş olmasa gönül şüphesiz aydınlığınla helak olmuştu.)

Geldi ol dem ki yine cân ile istikbâle

Murg-ı dil eyleye Gülzâr-ı bedenden pervâz

(Can ile yine o zaman geleceğe geldi, gönül kuşu gülbahçesini bedenden uçursun.)

Geldi ol dem ki yine hâhiş-i pâ-bûsunla

Gerd-i râhunda ide rûyını dil pây-endâz

(Ayağını mpme isteğiyle o zaman geldi, gönül ayağının toprağında yanağını paylaşsın.)

Söz temâm oldı Neşâtî niçe bir arz-ı hulûs

Eyle şimden girü sıdk ile du'âya âgâz

(Neşati söz tamamlandı, bir kurtarış iste. Şimdiden sonra sadakatle duaya başla.)

İtdügi cevre olup tâ ki peşîmân gâhî

Başlaya lutf ile devre felek-i şu'bede-bâz

(Ettiği çevre bazen pişman olup hokkabaz felek lutfi ile devre başlasın.)

Çetr-i ikbâli salup fark-ı cihâna sâye

Dâ'imâ sadr-ı sa'âdetde ola bende-nevâz

(Arzu gecesi her cihana gölge salıp daima saadetin başıyla okşayan bir köle olsun.)

2.5.NEV'İ NİN KASİDELERİ (? – 1599)[43]

Malkara'da doğdu, 24 Haziran 1599'da İstanbul'da öldü. Asıl adı Yahya'dır. Hocası Mehmet Efendi idi. Nev'i 1566'da öğrenimini bitirdi. İlk öğrenimini babasından aldı. İstanbul'a giderek (1550) medrese öğrenimi gördü. Baki, Hoca Sadettin ve Emri sınıf arkadaşıydı.[44] Gelibolu'da (1566). İstanbul'un birçok medreselerinde müderrislik yaptı (1572-1590). Bağdat kadılığına atandıysa da yola çıkmak üzereykeb III. Murat'ın oğlu Şehzade Mustafa'nın öğretmenliğine getirildi.

Türkçe, Farsça, Arapça birçok eserleri bulunan ve şiir kadar inşa(nesir) da güçlü olan Nev'i bilhassa gazelleriyle ün salmıştır. Şiirleri, arkadaşı Baki'nin sanatlı söyleyişi yanında oldukça yalındır.[45]

Eserleri: Divan (bilimsel basımı M. Tulum – M.A Tanyeri tarafından, 1977), Hasbihal (mesnevi, tasavvufla ilgili), Hadis-i Erbain tercümesi (manzum 40 hadis çevirisi), Füsüsü'l Hikem Tercümesi (Muhyiddin-i Arabi'den çeviri ve şarh, Keşfü'l-Hicab adını taşıyan yapıt Topkapı'dadır), Netaciü'l-Fünun ve Mehasinü'l-Mütun (düzyazı, 12 fen üzerine düzenlenmiştir), Fezailü'l-Vüzera ve Hasaiü'l-Ümara (siyasetname),Leyla ve Mecnun mesnevisi. Yapıtlarının listesi Nev'izade Atai'nin şakayılı Zeyli'ndedir. [46]

2.5.1.BOSTANZADE MEHMET EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Osmanlı devrinin 20. şeyhülislamıdır.Kanuni Sultan Süleyman zamanı Anadolu kazaskerlerinden Tireli Bostan-zâde Mustafa Efendi'nin oğludur.1535'te doğdu.Anadolu Kazaskeri büyük şair.Bâki ile çekişmesiyle ünlüdür.Sultan 3.Mehmed'in sevgisini kazanmıştır.Meşihat süresi toplam 7 yıl 9 ay 28 gündür.Şair bir müftüdür.Arapça,Farsça ve Türkçe şiirler yazmıştır.Kanuni Sultan Süleyman'a

---

[43] Tulum, Mertol ve Tanyeri, M.Ali , Nev'î Divânı, İst. Üniv.Edb. Fak. Yay.No:2160 , s.160 vd.

[44] Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, C.8, Anadolu Yay.,s.4203 vd.

[45] Türk Edebiyatı Ansiklopedisi Atilla Özkırımlı,C.3, Can Yay.,s.912-913

[46] Karahan, Abdülkadir(1988),İslam Ans., Nev'i mad.,C. 9, İst.,s.224 vd.

yazdığı mersiyesi ünlüdür.İhyâ-ı Ulüm isimli bir eseri tercüme etmiş,Mültekâ isimli esere de şerh vermiştir.[47]

Kaside 16 beyitten oluşmuştur ve "-il" rediflidir. Aruzun "*Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün"*kalıbıyla yazılmıştır.aslında şiirin tamamı medhiyedir ;ancak 12. Beyit mehdiye bölümü içinde bir dua beyitidir.

Eyâ maksad-ı kâsıdân-ı mevâlî
Ser ü muktedâ-yı gürûh-ı efâzıl

(Ey ilim admı olmayı isteyen ,faziletler takımının baş önderi)

Gül-i bûtsân-ı fünûn-ı mekârim
Meh-i âsmân-ı şü'ûn-ı fezâ'il
(Güzel ahlak ilminin bahçesinin gülü,fazilet işlerinin gökyüzünün ayı)

Rikâb-ı semendün basupdur hilâli
Emâsil kalursa n'ola pây-der-gil

(Semen atının makamı hilalden üstündür.İtibarlı kişiler sıkıntıda kalsa ne olur?)

Tarîkat- güzâr-ı reh-i 'fe's-takim''sin
Ricâli bu yolda kodun süst ü râcil

(İki yüzlülerin yolunun tarikat ehlisin,mevki sahibi kimseleri bu yolda yaya ve değersiz koydum.)

---

47 Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız s.43

Hatı ʿarızun hayt-ı subh-ı saʿâdet
Elif kâmetün resm-i hatt-ı muʿaddil

(Yanağının çizgisi saadet sabahının tan yeridir,elif boyun ise düzeltilen hattın resmidir.)

Senün nûr-ı fazlundur ecle'n-netâyic
Bilür anı her şahs-ı nâdân u ʿâkil

(Neticelerin sonu senin faziletinin nurudur. Akıllı ve akılsız her kişi onu bilir.)

Meh ü mihr sugrâ vü kübrâ-yı hüccet
Yeter lâzım ise kıyâs ü delâ'il

(Ay ve güneş küçük ve büyük delildir.deliller ve kıyas lazımsa yeter.)

Güneş gibi şeklünde yaʿnî ʿıyândur
Rüsûm-ı fezâ'il hudûd-ı şemâ'il

(Faziletin resmi ve şeklin sınırı güneş gibi şeklinde açıktır.)

Nihâdunda muzmer yenâbîʿ-i hikmet
Lisânunda zâhir ʿuyûn-ı mesâ'il

(Hikmetin kaynakları huyunda gizli.Meselelerin gözü dilinde görünür.)

Mebâdî müheyyâ metâlib müsahhar
Mübeyyen mesâ'il sana bî-vesâ'il

(Prensipler tavsiye edilmiş istekler büyülenmiş. Açıklanmış meseleler sana sebep değil)

Sana müddeʿî n’eylesün kim yanunda
Metâlib mebâdî evâhir evâ’il

(Sana iddiacı neylesin ki yanında istekler açıklanmış başlangıçlar son.)

ʿÂvâtıfda çün bahr-i sâʿil vücûdun
Cenâbunda hâşâ ola behr-i sâ’il

(Hediyeler için kibir denizi vücudun büyüklüğünde haşa kibir felaketi olmasın)

Getürdi yine tabʿ-ı dür-bâr-ı Nevʿî
Senün cins-i medhünde bir ferd-i kâmil

(Nev’i senin övülmüş cinsinde kamil bir ferd yine güzel sözlerinin parlaklığını getirdi.)

Eger rûzgârum olursa muvâfık
Kılam bahr-i nazma güherden savâhil

(Eğer rüzgarım ulaşırsa şiir denizine inciden köşk yapayım.)

Dönüp sübha-i ʿıkd-ı eyyâm-ı mâzî
Egerçi geçürdi niçe dürr-i fazıl

(Mazi günlerinin mücevheri uykuya dönüp çok fazilet incisi geçirdi.)

Ne memdûha hergiz bulundı mükâfî
Ne meddâha hergiz göründi muʿâdil

(Ne peygamberimizin sevdiği nice harekete eş değer bulundu ne meddaha herkes eşit göründü.)

2.5.2.BOSTANZADE MEHMET EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Kasidemiz 35 beyitten oluşmaktadır. Beyit sonlarında “-r” sesi kullanılarak ahenk sağlanmıştır. Aruzun “*Mefâîlün Mefâîlün Feûlün”* kalıbıyla yazılmıştır. Kaside nesip bölümüyle başlar ve nesip bölümü 18. beyite kadar sürer. 18. Beyit girizgahtır.Son 4 beyit dua ve 30- 31. beyitler ise fahriyedir.

Şikest oldı meger mînâ-yı ahzar
Zemîn pür hurde-i mînâ ser-â-ser

(Meğer endişe şişesi kırıldı ve yer baştan başa şişe parçası oldu.)

Yire hatt-ı çemen yazılmaz oldı
Devât-ı çarh-ı çînî tondı benzer

(Çini yazısına benzer şekilde oldu ,meğer yere çemen çizgileri yazılmaz oldu.)

Sefîd oldı çemen çün çeşm-i Ya’kŭb
Güm oldı Yŭsuf-ı hurşîd-i hâver

(Doğunun güneşi Yusuf’un kayboluşuyla Yakub’un gözü için çemen beyazladı.)

Bürŭdet pîr-i çarhı itdi mezkŭm
Olup âb-ı dimâğından zemîn ter

(Soğukluk dönemin pirini hasta [nezle]etti. Kafasının suyundan yer terledi.)

Konulmış şîşede sanʿatle eşkâl
Degül yah-pârelerde hâr ü hasler

(Şekiller şişede sanatla konulmuş,buz parçalarında diken ve ot yoktur.)

Kebâb-ı sîh olan mürga ider reşk
Ser-i şâh üzre her bir mürg-ı bî-fer

(Dalın başının üstünde her bir süssüz kuş,kebaplık şiş olan kuşu kıskanır.)

Sabâ hallâc oldı berf penbe
Kemân şeklinde her şâh-ı sanevber

(Keman şeklinde her çam fıstığının dalının yaprağı sabah rüzgarıyla pamuk ve pembe oldu.)

Şitâdan derdi yok göñlekçek olmış
Meger nev-res cüvândur nahl-i ʿarʿar

(Kıştan derdi yok,gönlünce olmuş meğer. Boylu poslu hurma ağacı yeni yetişmiş civandır.)

Güneş lerzân iken ʿuryânlıgından
Şitâb ü şiddet eyler bâd-ı sarsar

(Güneş çıplaklığından titriyorken ,şiddetli rüzgar şiddetli bir kış yapar.)

Şitâ iken ʿacebdür kalb-i âteş

Yine kalbi ider germ ü müsahhar

(Ateşten kalp kış olunca şaşılmalıdır,kalbi yine sıcak zaptetmiştir.)

Götürdi kopuzı bezm-i felekten
Kırup târ-ı şuʿâʿın mihr-i Enver

(Güneşin nuru ışık çalgısını kırıp,dünya meclisinden kopuzu götürdü.)

Felekler kimi çengî kimi rakkâs
Zamâne perde-sâz oldı ser-â-ser

(Göklerin kimi çalgıcı kimidansçı oldu,zaman baştan başa örtüyle doldu.)

Misâl-i nakd-i mümsik berf mütlef
Nazîr-i kalb-i bâzil deşt ile der

(Cimrinin parası gibi yaprak telef edildi,bol verenin kalbinin görünüşü ise çölle bir.)

Zemîn mümsik zamân bir gûne bâzil
Ki yanında türâb u sîm yek-ser

(Yer cimri, zaman bir renk verici ki yanında gümüş rengi toprak yerle bir.)

Belî hâl-i zamân ifrât u tefrît
ʿİnâda câhil ü sâʿil hüner-ver

(Evet zamanın durumu aşırı ve tersine de öyle,cahil de hünerli de inat.)

Meger kim ebr-i bahr-i maʿdeletten
İrişe feyz-i ʿadl-i dâd-güster

(Meğer ki adaletin denizinin bulutundan adalet yayıcının adaletinin feyzi erişsin.)

Gül-i bâg-ı hüner Bostân-zâde
Ki ana ʿilm ü hikmet şîr-i mâder

(Bostanzade hüner bağının gülüdür ki ilim ve hikmet ona ana sütü gibidir.)

Hudâvend-i ʿatâ vü cûd u ihsan
Emîr-i sadr-ı fazl üstâd-ı ekber

(Cömertlik ,el açıklığı ve bağışlamanın efendisidir.fazilet kavminin başı ve en büyük ustasıdır.)

Suhan-dân u hüner-mend ü hüner-bîn
Hakîm-i nükte-sâz u nükte-perver

(Söz ustası,hünerli ve marifet ustasıdır. Nükte yapan ve nüktecidir.)

Kerem zâtına ʿârız lîk lâzım
Müfârık şân-ı zâtı lîk cevher

(Bağışlayan zatına hata [olsa bile]ancak lazım,zatının şanı ayrılmış ama cevherdir.)

Eger ʿadl-ile tartılsa fazîlet
Anunla kimseler olmaz berâber

(Eğer fazilet adil şekilde tartılsa onunla kimse beraber olamaz.)

Karîn-i nûr-ı ʿadlün olmayup mâh

Görünür gâh fâzıl gâh ebter

(Adaletinin nuru yakınları aydınlatmayıp,gah fazıl gah sonu devam etmeyen şeklinde görünür.)

Olurdı rûz u şeb dâʿim müsâvî
Olaydı lutf-ile kahruna mahzar

(Gün ve gece kahrının çıktığı yer ile lutuflansaydı daima eşit görünürdü.)

Müşârik yok sana cins-i beşerde
Disem hakkunda lâyık nevʿ-i dîger

(İnsan cinsinde sana eşit yok ve sana diğer türler denktir desem doğrudur.)

Dehânun nokta-i kalb-i rebîʿî
Kelâmundur nesîm-i rûh-perver

(Ağzın kalp baharının noktası,ruh besleyen rüzgar ise sözündür.)

Tenüm hâk olsa hâkümde çemenler
Okıya medhüni su gibi ezber

(Tenim toprak olsa da toprağımda çemenler mehdini su gibi ezber yapsın.)

Cenânum hizmet-i zâtunda mecbûr
Lisânum midhat-i şânunda muztar

(Gönlüm zatının hizmetinde mecbur,dilim şanını medhetmede çaresiz.)

Benüm ʿışkum senün medhün dükenmez
Dükense hazz-ı mevhûm u mukarrer

(Hayallerin ve gerçeklerin hazzı tükense bile;benim aşkım ,senin mehdin tükenmez.)

Suhandur sana lâyık bende tuhfe
Metaʿ-ı cân u dil nakd-i muhakkar

(Bende hakarete uğramış gönül ve can malı tazeyken sana güzel söz layıktır.)

Nisâr itdüm dür-i nazmum yolunda
Eser eyler nisâr-ı sîm ü gevher

(Şiirimin incilerini yoluna saçtım[onlardan]cevher ve gümüş çıkar.)

Beni havlâ-yı vaʿdün itdi gûyâ
Getürür tûtîyi güftâra sükker

(Bana helva vaat edişin güya güzel söz söyleyen papağana şeker getirir.)

Dehânun teng-i şekkerdür şekerden
Sudûr itmez meger şehd-i mükerrer

(Ağzın şekerden daha şekerdir,meğer tekrar bal çıkmaz ortaya.)

Mezâk-ı Nevʿî'yi görme revâ kim
Cevâb-ı ye's ide telh u mükedder

(Nev'i 'nin zevkini çok görme ki cevabının korkusu beni üzer.)

Nite kim ola cârî hükm-i akdem
Olasın kâdî-i hâcât-ı ʿasker

(Önceki hükümlerin aktığı gibi olup,herkesin dileğini [hükümlerini]yerine getiren Allah'ın askeri olasın.)

Tenün cân oldugınca sadra olsun
Lisânun maksad-ı eşrâfa masdar

(Canın olduğu sürece tenin her şeyin başı,dilin ise etrafının maksadına kaynak ol

2.6.ŞEYHÜLİSLAM ES'AD EFENDİNİN KASİDESİ (1707-1762)

70. şeyhülislamdır. Vassaf Abdullah Efendi'nin oğludur.1707 İstanbul doğumludur.1.Abdülhamit zamanında şeyhülislamlık yapmıştır.Toplam meşihat süresi 1 yıl 6 ay 20 gündür.Şeyhülislam Mehmet Es'ad Efendi'ye bir ziyafet sırasında yaptığı nükteden dolayı halk arasında "Hindi Molla" takma adı verilmiştir.[48]

2.6.1 ABDULLAH EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Osmanlı devrinin 70. şeyhülislamıdır.1662 yılında Akhisar'da doğdu.1.Mahmut ve 3. Osman zamanında yaşamıştır.4 ay 27 gün kadar şeyhülislamlık yapmıştır. 82.şeyhülislam Mehmed Es'ad Efendi' nin babasıdır.Şiir yazmakta ve sure okumakta usta idi.Tâlik şeklindeki yazıları birer sanat eseridir.Abdi ve Vessaf ünvânlarını kullanmıştır.1778 tarihinde İstanbul'da ölmüştür.

Hayât-i Behçet-âbâd, İrşad-ı Eşkıya, Ünvânüş-Şeref adlı Arap kasidesine yazdığı naziresi önemli eserleridir.[49]

Kaside 38 beyitten oluşmaktadır ve "-ânı" rediflidir. Aruzun "Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün"kalıbıyla yazılmıştır. İlk 4 beyiti nesip bölümüdür ve 5. beyitten itibaren mehdiye bölümüdür.31. beyitle birlikte mehdiye bölümü bitip fahriye bölümü başlar ve son 3 beyit de dua bölümüdür.

İdüp bâd-ı bahârı reşha-rîzân ebr-i nîsânî

Yem-i der-mevc-i ezhâr eyledi sûy-i gülistânı

(Bahar rüzgarını nisan bulutunun dökülen sızıntısı yapıp gülbahçesinin kurularını çiçek dalgasının denizi eyledi.)

---

[48] Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız s.151

[49] A.g.e.,s.136

Zihî ferruh-terîn evkât-ı feyz-â-feyzi ihyâ kim

Çemân oldı çemen-zâr `âleminiň nahl-i bî-cânı

(Ne güzel mübarek terin ihya bolluğunun zamanlarıdır.Şarap kadehi cihanın cansızları sevmesiyleçemen bahçesi oldu.)

Hoşâ zîbende dem kim itdirüp te'sîr âsârın

Tıbâ`-ı hâk-pâya kıldı isti`dâd erzânî

(Hoş, süslü zaman ki izlerini tesir ettirir.Ayağının toprağının yaradılışına isteğini layık kıldı.)

Seher kim ders-gâh-ı gülşeni ta`mîr ü tezyîne

Olunca pâdişâh-ı nevbahârıň emr ü fermânı

(Seher ki ilkbahar padişahının emri ve fermanı olunca gülbahçesinin düzelme ve süsleme dersgahıdır.)

Müderris eyledi anda nemâ-yı feyz-bahşı kim

Kıla tullâb-ı ezhâra ifâde fenn-i `irfânı

(Onun kemal ilmini yeni talebelere verişinin çoğalması onları müderris eyledi.)

Hezâra evvelâ elfiyye nazmın itdirüp ezber

Egânîden murahhas kıldı tedrîs itmege anı

(*Öncelikle bin beyitlik kasidesini ezberleterek onu ders etmesi için şarkıları görevlendirdi.)*

Kırâ`at eyleyüp gül Ravzat'ül-ahyârı ser-tâ-ser

Riyâziyyâta bed`itdi küşâyiş buldı vicdânı

(Gül, dost bahçesini baştanbaşa okuyup hesaba başladı vicdanı ferahladı.)

Kitâb-ı İbn-i verdîden sebak-hân eyleyüp evvel

Okutdı sonra ıflı-ı goncaya ders-i Gülistânı

(Önce gül oğlu kitabından ders alıp sonra gonca gülistan dersi okuttu.)

Şürû` idüp mukaddem nüsha-i reyhâneden sünbül

Fevâyih ile nefhü't-tîbe kıldı şimdi im`ânı

(Sümbül reyhane sayfasının başından başlayıp meyve kokuları ile peş peşe iman üfürdü.)

Gehî Târîh-i `Aynî gâh Nûrü'l-`ayn dersiyle

Açıldı nergisiň evvel nazarda çeşm-i iz`ânı

(Kâh aynı tarihi kâh göz nuru dersiyle önce nergisin akıl gözü açıldı.)

`Akâ'idden Celâle bed` idüp ez-cân u dil lâle

Kitâb-ı gülşen-i tevhîdiň oldı hem sebak-hânı

(Lalelerin canı ve dili Allah'a inanmaya başlayıp inanç bahçesinin kitabının dersini okuyan oldu.)

İdince yâsemen itmâm ders-i zû'-i Mişbâhı

Hemân Tefsîr-i Beyzâvîye maşrûf itdi ezmânı

(Yasemin çiçeği kandil sahibinin dersini tamamlayınca Beyzadiye tefsiri hemen çağları atladı.)

Mutavvel nüshasın çün serv-i bâlâ eyleyüp tekmîl

Uşûl ile menâra bed'idüp devşirdi dâmânı

(Mutevvel[50] kitabısın çünkü boyun tamamlanmış usulünle ışık başlayıp etekleri topladı.)

Neşât-âlûd olup zerrîn kadeh ebhâs-ı Câmîden

Kitâb-ı Zer-keşî dersiniň oldı şimdi cûyânı

(Altın kadeh Cami'nin bahsinden neşelenip,Zerkeşi kitabının şimdi arayanı oldu.)

Tasavvuftan görünce nüsha-i Havrâ vü Zevrâ'yı

Benefşe semt-i fakra sarf kıldı nakd-i iz`ânı

(Tasavvufta Havra ve Zevra kitabını görmez menekşe aklını fakirlik semtine harcadı.)

[50] Evvelce medrselerde okutulmuş Arap Edebiyatı'na dair meşhur kitap.

Gelüp `ilm-i cedelden tîg-i tab`-ı sûsene hiddet

Okur şimdi o te'lîfât-ı Haddâdî ve Kirmânî

(Konuşma ilminden susenin parlaklık kılıcına hiddet gelip şimdi o Haddai ve Kirmani kitabını okur.)

Dürer dersin okurken şebnem-i üftâde gülşende

Görüp şemsiye ebhâsın kapıldı oldı hayrânı

(Gül bahçesinde zavallı çığ tanesi mi dersini okurken Güneş kokusunu görünce hayran oldu.)

Kılup İbn-i `Asâkir nüshasın tedrîs ile tefhîm

Okutdı tûg-ı şâhîye fütûhât ile hâkânî

(İbn-i Asakir nüshasını ders edip anladı ve şahın kılıcına hakan iyi iyice okudu.)

İdüp mâ-lâ-yüsag dersin ferâgat deit ü sahrâlar

Edeb tahîl idüp şimdi okur emsâl-i meydânı

(Bozkırklar ve sahralar yüsag dersini bırakıp edep öğrenerek şimdi meydanlar gibi okur.)

Muhît ü bahr-ı râ'ik dersşn idüp su gibi ezber

Kitâb-ı nehri cûlar şerh iderler şimdi pinhânî

(Muhit ve bahri raık dersini su gibi ezberleyip nehir kitabını ırmaklar gibi şimdi gizlice yorulmasılar.)

O deňlü itdi üstâd-ı nemâ neşr-i ma`ârif kim

Pür itdi nev-be-nev erbâb-ı dânişle gülistânı

(Büyük üstad marifeti o derece öğrendi ki gül bahçesini daniş ehliyle sürekli doldurdu.)

Bu hâlet sanmàňız âsâr-ı feyz-i nevbahârîdir

Ki tervî ide mevcûdâta böyle fazl u ` irfânı

(Bu halleri ilkbaharın tezyinin tozu seninki ilim ve bilgiyi duymaya yarar.)

Bu gûne feyz-i `âlem-gîre bâdî var ise oldı

Cenâb-ı hazret-i müftî ’l-enâm-ı mülk-i `Osmânî

(Bu yola bayrak tutan feyzli hava var ise Osmanlı mülkünün koruyucu müftüsünün cenab-ı hazreti oldu.)

Veliyy-i ni`met-i `âlem hümâm ü fâzıl u efham

Le’âlî-i gîrân-mikdâr `ilm ü `iffetin kânı

(*Büyük ilim fazilet ve himmet aleminin velinimetisin ilmin ve kaynağı pahalı la’l[yeşil renkli taş]dir.)*

`İmâd-ı dîn ü devlet zîb-bahş-ı mesned-i rif`at

İmâm-ı rümme-i ümmet sezâ-yı kutf-ı yezdânî

(Din ve devletin direği yüksek rütbeli süs veren, ümmetin eski imamı cenabı hakkın lütfuna layıktır.)

Sa` âdet gülbün-i Gülşen-turâz-ı `izz ü iclâli

`Atûfet bâg-zâr-ı kadrinin serv-i hırâmânı

(Kıymeti ve ikramının gülbahçesi nakışının saadet gül köşkü,şevkat bağı derecesinde yürüyen servisin.)

Merâhim deşt-i ikbâlinde peydâ lâle-i hamrâ

Mekârim gül-rîyâz-ı devletinin verd-i handânı

(*Açan kırmızı lale yönelişinin merhemidir. Açan yaprak büyüklüğünün gül sohbetinin keremidir.)*

Odur ol fail-i müşkil-kuşâ nıhrir-i âlem kim

Sezâdır dergehinin İbn-i hâcib olsa der-bânı

(Alemin bilgelerinin arasında müşkül tamamlayan odur ki İbn-i Hacip dergahının kapıcısı olsa yaraşır.)

Olur manûr-ı vâlâ-rütbegân-ı `âlem-i dünyâ

Olan şâyeste-i kem-ter nigâh-ı ihsânı

(İhsanına layık olan dünyanın yüksek rütbesinin beğenilenidir.)

Cihân-dârâ hıdîvâ ser-firâzâ âsmân-kadrâ

Eyâ gerdûn-ı `izz ü rif`atin hurşîd-i rahşânı

(Cihan tutan, ey hidiv, ey itibarlı, ey gök değerinde, ey yükseklik ve saygı dünyasının parlak güneşisin)

Sen ol mâ`nâ-yı râ`nâ-yı kemâl-i fazl u hikmetsin

Vücûdundur kitâb-ı müstetâb-ı lutfun `ünvânı

(Sen fazilet ve hikmetin kemalinin iyi ve güzel anlamısın, vücudunun iyi ve güzel lütuf kitabı olarak ünlüdür.)

Gül-i zâtın tırâz-ı nahl-i iclâl eyleyen kılmış

Beni ol bâg-ı cûdun `andeîb-i mu`ciz-elhânı

(Gül kişiliğinle ikramı nakışlayan beni o cömertlik bağının mucize besteler söyleyen bülbülü yapmıştır.)

Benim ol ebr-i lû' lû-katra-i nîsân-ı ma`nâ kim

Bulur sâyemde dâim gülşen-i güftâr reyyânî

(Mana nisanının yağmurunun incisinin bulutlu benim ki sayemde daima gülbahçesinin sözleri cennet kapısı olur.)

Ben ol tâbiş-firû-ı rûz-i fîrz-makâlim kim

Cihân-ı nutkuma kilk-i siyehdir şâm-ı nûrânî

(Ben parlak ucu budanmış günün parlamasını parlatanım ki söyleyişim cihanına nur gecesi kara kalemdir.)

Görüp nazm-ı belâgat-tâbımı tahrîr içün her gün

Felek der-pîş ider ser-safha-i mihr-i dırahşânı

(Söyleyişimin düzgün olduğunu görüp kader yazmak içi parlak güneşin sefasını öne çıkarır.)

Yeter tûl-i dırâz Es`ad temeddüh-kârî-i bi-câ

Ser-âgâz-ı du` â kıl kim odur şart-ı sühan-dânî

(Uzun ömür yeter Es'ad mehdin karı yersiz, dua etmeye başla ki güzel söz söyleyiciliğimin şartı odur.)

Ola tâ kim füyûzât-ı zamân-ı nevbahâriden

Ser-â-pâ sebz-i hurrem `âlemin köhne gülistânı

(*Taze sevinçli alemin eski gülbahçesi baştan ayağa ilkbahar zamanının feyzinden ola.)*

Cenâb-ı Kibriyâ tâ-rûz-i mahşer `izz ü rif`atle

Sadâret-zîb-i iftâ ide ol nihrîr-i devrânı

(Yüce Allah ta mahşer gününe kadar kıymetli ve mertebeli o devrin bilgibibi fetva süsünün başı eylesin.)

2.7. ŞEYHÜLİSLAM İSHAK EFENDİ'NİN KASİDESİ(1679-1734)

Osmanlı devrinin 61. şeyhülislamıdır.1679 tarihinde İstanbul'da doğdu. Sultan 1.Mahmut'un sevgisini kazanmış, Sultan ona saray bağışlamıştır.Toplam meşihatı 1 yıl 9 gündür. Paşmakçı-zâde SeyyidAli Efendi'nin damadıdır.(Divanında)Türkçe, Arapça ve Farsça şiirleri vardır.Bisetnâme isimli eseri ve Şilgi Şerif Tercümesi vardır. 1734 yılında İstanbul'da ölmüştür.[51]

2.7.1. SEYYİD ALİ EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Eski Üsküdar Kadılarından Paşmakçı-zâde Mehmet Efendi'nin oğludur.1638 yılında İstanbul'da doğdu. Nakibü'l-Eşraf şanını aldı.Bir süre sonra, Rumeli Kazaskerliğine yükseldi.Çeşitli zamanlarda sürgün yaşamıştır.Sultan 3.Ahmet, 2.Mustafa zamanlarında şeyhülislamlık yapmıştır.Toplam 5 yıllık meşihat süresi vardır.1712 tarihinde 73 yaşında iken İstanbul'da ölmüştür.[52]

Seyyid Ali Efendi'ye atfedilen bu kaside toplam 51 beyittir. "-îd" sesleri kullanılarak ahenk sağlanmaya çalışılmıştır. Aruzun "*Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır.

Kasidenin başında 17 beyit boyunca devam eden bir nesip bölümü vardır ve 18.beyit ise girizgah beyitidir. Aslında mehdiye 19.beyitle başlayıp 47.beyitle biter ama 42, 43 ve 44.beyitler fahriye beyitleri olarak araya girmiştir. 48,49,50,51.beyitler ise dua bölümünü oluşturur.

Zihî zamân-ı bahâr u zihî dem-i câvîd
Ki güldi gül gibi 'âlem açıldı verd-i ümîd
(Ne güzel bahar zamanı ve ne güzel sonsuz zaman ki alem gül gibi güldü ve ümit gülü açıldı)

---

[51] Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız s.123

[52] A.g.e.,s.107

Zihî bahâr-ı neşât-âver-i hayât-efzâ
Ki her dem-i ferahı virdi dehre revnak-ı ‘îd
(*Ne güzel hayat veren neşe bağışlayan bahar ki ferahı zamanı denize göz alıcılık verdi.)*

Virince şâhid-i gülzâra çarh yıllığını
Geyindi câme-i gül-gûn kimi kimisi sefîd
(*Gül bahçesinin şahidine dünya yıllığını verince kimisi gür renkli kimisi beyaz renkli elbise giydi.)*

Kenâr-o levh-i gülistâna çekdi cedvel-i sîm
Çemende sanma ki cûy oldı câ-be-cây bedîd
(*Gül bahçesinin manzarasının kenarına gümüş cetvel çekti çimenlikte çöl ara ara kayboldu sanma.)*

Sarıldı bî-edebâne ayagına serviñ
‘Aceb mi cûlara olursa dâl hançer-i bîd
(*Gecenin hançeri ırmaklara dua etse ne olacak servinin ayağına edepsizce sarıldı.)*

Su kordı bâgıñ ocagına cûylar çokdan
Hemîşe tîgı ile sûsen itmese tehdîd
(*Daima susam kılıcıyla tehdit etmese Bahçenin başına ırmaklar çokta su verirdi.)*

Hezâr o gülşenîdir kim hemîşe vird çeker
Ki itdi jâleleri incü sübha-i tevhîd
(Bülbül o gül bahçesinde daima kur’an cüzleri okuyarak çiğ damlalarını tevhidin yedi incisi etti.)

Nevâ-yı nâle-i bülbül pür itdi âfâkı
Araya gitse revâ nagme-i dem-i nâhîd
(*Bülbülün feryadının makamı gökyüzünü doldurdu, kızlarla geçen zamanın nağmeleri boşa gitse olur.)*

Felekde Zühre bile başladı ser-âgâza
Şadâ-yı nagme-i şâdî olunca çarh-resîd
(*Sevinç namesinin sesi dönmeyi durdurunca Gökyüzünde zühre bile başlamaya başladı.)*

Şarâb-ı neyl-i merâm ile mest-i neşve olup
Humâr kaydını çekmez sebû-keşân-ı ümîd
(*İsteğe ulaşma şarabı ile neşeden kendimden geçince Ümidi çöken testi baş ağrısını çekemez.)*

Kemâl-i zevk ile ratbü'l-lisân olup hâme
Zebân-ı tâzede tarh itdi bir zemîn-i cedîd
(*Kafatası, zevkin kemale ermesiyle yumuşak söz olup Yeni dilde bir yeni dünya düzenledi.)*

Göreydi neşve-i la'l-i lebin şarâb-ı nebîd
Humârdan mül ü mülden humâr olurdı ba'îd
(*Dudağının kırmızılığının neşesini nebi şarabı göreydi Baş ağrısından şarap ve şaraptan baş ağrısı uzak olurdu.)*

Cemâl-i nûrına pür-tâb-ı reşkdir o mehiñ
Çalarsa gendüyi yerden yere n'ola hûrşîd
(*O ahmak nurlu yüzüne çok kıskançlık besler Güneş kendini yerden yere vursa ne olacak.)*

Tavassut eylemese sulh içün ara yire hâb
İderdi leşker-i müjgânı birbirini şehîd
(*Uyku barış için arayı bulmasa, kirpiklerinin askerleri birbirini şehit ederdi.)*

Hemîşe merdüm-i çeşm âdemiyyet eylemese
Görünmez idi bize ol perî zamân-ı medîd
(*Daima göz bebeği insanlık eylemese bize o uzun zamanın perisi görünmezdi.)*

Ne dem ki eyleyem ol gül-‘izâra nezzâre
Gözümden eşk yirine olur gül-âb çekîd
(*Ne zaman o gül zara seyirci olsam, gözümden yaş yerine gül suyu damlar.)*

Nisar-ı gevher-i tahsîn ider bu nazma felek
Semâda sanma görüp kehkeşân oldı bedîd
(*Kader bu şiiri sağlam cevher saçınca bunu gökyüzünde görüp Samanyolu çöl oldu sanma.)*

Nice nisâr-ı güher itmez aña çarh İshâk
Ki oldı midhat-i zât-ı kerem-karini müfid
(*Nice inci saçanlar ona dönmez İshak ki bağışlayıcı kişiliğin öven yakın anlatanı oldu.)*

Ne zât-ı mekrümet-âver hıdîv-i hûb-siyer
Ki bab-ı lutfına yekser harâ’ir oldı ‘abîd
(*Ne saygın kişilik, hoş hayatlı hıdivsini ki lütfünün karşısına tek baş* samimi kul *oldu.)*

Sülâle-i Nebevî âl-i pâk-i Mustafavî
Güzîde vâris-i ‘ilm-i Habîb-i Rabb-i Mecîd
(*Peygamber sülalesi temiz ve yüksek Mustafa’dan gelen Övünmeye layık Rabbin habibinin ilminin özel varisi.)*

‘İmâd-ı dîn-ı mübîn müftî-i kerem-âyîn
Güzîn-i müctehidîn sâlik-i reh-i tesdîd
(*İslam dininin direği bağışlayan bakışlı müftü, seçilmiş, yorumcu, hayırlı yola girmiş olan.)*

Emîn-i devlet-i ‘ulyâ mu’în-i şer’ ü tükâ
Mekîn-i mesned-i fetvâ menât-ı habl-i verîd
(*Şer ve dayanağın yardımcısı çok yüksek devletin emini fetvanı dayandığı yüksek yer şah damarının döneceği yerdir.)*

Cenâb-ı Hazret-i Seyyid ‘Alî Efendi kim
Gubâr-ı dergehi kuhl-i cilâ-yı çeşm-i ümîd
(*Şerefli Seyyid Ali Efendi Hazretleri ki dergahının tozu, ümit gözünün cilasının sürmesidir.)*

Yegâne gevher-i gencîne-i ‘ata vü kerem
Ki kadr-i mekrümeti oldı lahza lahza mezîd
(*Kereminin değeri an an çoğalan, bahşiş ve bağışın hazinesinin tek cevheri.)*

Penâh-ı ‘ilm ü fazîlet medâr-ı necm-i kerem
Esâs-ı dîn ü düvel rükn-i milket-i te’yîd
(*İlim ve faziletin sığınağı, bağışlama yıldızının döneceği yeridir. Din ve dünyanın esası, doğruluk masasının en kuvvetlisisin.)*

Nehâr-ı fazla vücûd-ı şerîfi mihr-i münîr
Bahâr-ı lutfa yed-i cûdıdır sehâb-ı müfid
(*Faziletin gündüzüne şerefli vücudu nurlandıran güneştir. Lütfün baharına anlatan bulut, toplayan eldir.)*

Dü dest-i lutfına bahreyn dinse arzâni
Ki-ider sevâhil-i âfâka nesr-i mervârid
(*Lütfunun iki eline iki deniz layık dense ki ufkun sahillerine mervarid nesri eder.)*

Cihân cevâhir-i lutfıyla oldu mâl-â-mâl
Ki oldı hâme-i cûdı kilîd-i genc-i ümîd
(*Cihan lütfunun cevheriyle varlıklandı. Cömertliğinin kalemi ümit hazinesinin kilidi oldu.)*

Olaydı nazra-i iksîr-eserle manzûrı
O demde tûde-i zerrîn olurdı kûh-ı hadîd
(*Bakışının tesiriyle bakılan olaydı O anda devir dağ, altından yığın olurdu.)*

İdeydi ric'at-i hâsıyyet-i benâtı murâd
'Akîmi nefha-i kâfûr ider idi tevlîd
(*Kızların faydasından vazgeçmeyi Murad etseydi çuvalı kafür kokusu beslerdi.)*

Eger ifâde-i 'illiyyet itmese müştak
Bilâ-irâde murâda irer dinürdi mürîd
(*Eğer sebebinin ifadesi çok istemese Murid iradesizce Murad'a erer denirdi.)*

Bileydi kadr-i bülend-i fezâ'il-i zâtın
Selefde 'ilm ile yektâ geçen fuhûl-i ferîd
(*Önceden bu görevi yapan ilimde eşsiz, alimlerin en ileri olan Yüksek faziletli zatın kadrini keşke bilseydi.)*

Olup menâre-i hayretde reşk ile dem-zen
Nidâ-yı tîzî-i tekbîri zâde-i temcîd
(*Allah 'ın büyüklüğünden doğmuş tedbirin şık sesi Hayret minaresinde kıskanılarak kan atsın.)*

Bilince rütbe-i fazlın 'Aliyy-i 'Üryânî
Vücûdın itdi libâs-ı hayâtdan tecrîd
(*Aliyy-i Üryani faziletinin rütbesini bilince Vücudun hayat efbi sesinden soyundu.)*

Tebâreka'llâh eyâ fâzıl-ı kerem-perver
Edâmeka'llâh eyâ kâmil-i himem-temhîd
(*Ne bereketli ey bağışlayıcı faziletli Allah daim eylesin ey himmet arz eden kâmil.)*

O nûr-ı ‘ayn-ı ‘atâsın ki zât-ı pâkiñ ile
Karîr dîde-i âlem münîr çeşm-i ümîd
(*Bağışlama çeşmesinin nurusun ki temiz zatınla Alemin gözü parlak, ümit çeşmesi parlaktır.)*

‘Aceb mi hurrem olursa cihâniyân ki Hudâ
Vücûduñ eyledi ye’cûc-i hüzne sedd-i sedîd
(Rabbim dünya sevinçli olsa şaşılır mı? Vücudun hüzün (e’cücuna) yıkılmıyacak set yaptı.)

Halîmsin o kadar ki-âb-ı lutfuñ âbîdir

Ne mümkin eyleyeler nâr-ı hışmıñı tevkîd
(*O kadar yumuşaksın ki lütufkârlığın çekingendir Öfkenin ateşini tutuşturmaları mümkün değildir.)*

Degil sehâb-ı felek ebrîdir ki anıñla
Zamâne nüsha-i evşâfıñ eyledi teclîd
(*Gökyüzünün gürültüsü bulut değildir ki Onunla zaman vasıflar kitabını citledi.)*

Sipihr-i dîn-i mübîn oldı kat kat âbâdan
Esâs-ı şer’-ı kavîmi sen eylediñ te’yîd
(*İslamın yıldızı kat kat şenlendi Kavmin şeriat esaslarını sen kuvvetlendirdin.)*

‘İmâd-ı dîn-i mübînâ muhît-i cûd-eserâ
Eyâ cihân-ı keremde olan hemîşe vahîd
(*İslamın direği ,Peygamberimizin rivayetlerini kuşatan Ey lütuf dünyası,* daima tek *olan.)*

Ben ol kadîmî du’â-gûyuñum hulûs ile kim
Berât-ı midhatiñi itmek istesem tecdîd
(Ben sağlam saf dua kuşunum ki övgünün kuşuyla yenilenmek istesem.)

Elimde ruk’am olur reşk-sâz-ı sîm-berân
Şarîr-i hâmeme gayret çeker dem-i Nâhîd
(Elimde mektubun imrendiren gümüş kucak gibi olur. Yontulmuş kalemimin cızırtısına Nahid zamanı gayret eder.)

Nüvişte itmege harf-i medîhiñ itsem kasd
Beyâz-ı levh-i dile kilk-i feyz ider tesvîd
(Mehdinin harfini yazılmamış yapmayı istesem gönlümün beyaz levhasını feyiz kalemi karalar.)

Velî rumûz-ı künûz-ı medîh-i zâtıñı hîç
Olur mı hall ü beyân ile eylemek tahdîd
(Zatının methinin veli sıfatlı hazinesini bildirip halletmek ile sınır koymak hiç olur mu.)

Odur o nükte-i ser-beste kim olunmaz hal
Ne deñlü dikkat-i fikr itse dahî sa’y-i ekîd
(En baş sır odur ki ne denli düşünülse de muhakkak tamamlamaz[veya suretlemez].)

Bedî’-i vasf-ı ma’ânîsini beyân İshâk
Çün oldı mantık-ı vassâfiyândan o ba’îd
(İshak, anlamlarının vasıflarını icat etmek için vasıfların mandığından o derece uzak oldu.)

Kelâm-ı nahv-i du’âyı icâbete sarf it
Yeter ki oldı sühan ma’raz-ı senâya resîd
(Duanın sözlerini icabet için harca yeter ki, söz övmenin çıktığı yere yetişti.)

Hemîşe şevk-ı bahâr-ı neşât-güster ile
Cihâniyân ide her sâl tâ ki ‘îd-i sa’îd
(Cihan daima neşe yayan baharın şevkiyle her yıl bayram etsin.)

Riyâz-ı devlet ü ‘ömri müdâm hurrem olup
Gül-i vücûdını handân ide Hudâ-yı Mecîd
(Devletin bahçesi ve ömrü sürekli mutlu Mecid Allah gül bedenini güldürsün.)

Mekîn-i mesned-i fetvâ olup hemîşe ola
Zamân-ı devlet ü ikbâli ‘izzet ile medîd
(Fetvanın dayanağı temkinli olsun, daima devletin zamanı ve saadeti bollukla uzasın.)

2.8.ŞEYH GALİP' İN KASİDELERİ(1757-1799) [53]

Asıl adı Mehmet olan Şeyh Galib Yenikapı ve Mevlevi hanesi'ne yakın bir evde 1757 yılında doğdu. Doğumuna "eser-i aşk" tarih düşürüldü. Kendisi sonradan bu tarihi şu mısra ile değerlendirecektir. " Kim kadir ila. Eylemeğe hükm-i kaderdir. Tarihi imiş Galib-i zarın eser-i aşk" babası ve dedesi bilgin şair oldukları gibi Mevlevi tarikatına da bağlı kimselerdi.[54]

Divan Edebiyatı'nın son büyük şairi olan Şeyh Galib, keskin şekilde Batı'ya dönüş kararı verdiğimiz bir çağ dönümünde Osmanlı hanedanının son büyük padişahlarından III. Sultan Selim devrinde yetişmiştir.[55]

Önce Esad, sonra da Galib mahlaslarıyla yazdığı şiirleri toplayarak 24 yaşında Divan'ını tertip etti (1780). İki yıl sonra da Hüsn-ü Aşk-ı yazdı (1782). Sütlüce'de aldığı bir evde anne ve babasıyla bir süre inziva hayatı yaşadıktan sonra Galata Mevlevi hanesibe şeyh oldu. Şeyh Galip 1799'da öldü.

Şeyh Galip şiirlerinde halk deyimlerine, İstanbul konuşmasının özelliklerine değer vermiş hatta hece vezniyle şiirler yazmıştır. Şeyh Galip sebk-i hindi akımının Türk Edebiyatındaki önemli temsilcisidir. [56]

Divan, Hüsn-ü Aşk, Şerh-i Cezire-i Mesnevi, Er-Risaletü'l-Behiye fi Tarikati'l-Mevleviyye adlı eserleri vardır.[57]

2.8.1 NEŞ'ET EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

18. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış ünlü Mevlevi şairlerindendir. Koca Ragıp Paşa ile Şeyh Gâlip arasında yaşamıştır. Şeyh Gâlip de Hoca Neş'et Efendi'den ders almıştır. Ayrıca dönemin genç şairlerine mahlas vermekle de

---

[53] Kalkışım, Muhsin, (1994), Şeyh Gâlîp Dîvanı, Ank. Akçağ, s. 91 vd.

[54]Gölpınarlı,Abdülkadir(1979), İslam Ans.,Şeyh Galip mad.C.7,İst, s.36 vd.

[55] Özkırımlı, Atilla(1987)Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 4. b , C.4,İst., s.1075 vd.

[56] Büyük Türk Klasikleri(1987), Şeyh Galip, C.7, İst., s.36

[57] Gölpınarlı, Abdülkadir(1985), Galip Divanından Seçmeler, Ank.

tanınmıştır. Divanı'nda pek çok mahlasname vardır. Şeyh Gâlip önce Esat mahlasını almış, daha sonra Neş'et Efendi tarafından kendisine Gâlip mahlası verilmiştir. Mevlâna'dan etkilenen Neş'et daha çok Nâbi tarzında şiirler yazmıştır. Eserlerinden Divan, Mısır (Bulak)da 1836'da basılmıştır. Ayrıca Tufan-ı Ma'rifet adlı bir mesnevisi ve Terceme-i Şerh-i Dü Beyt-i Molla Cami adlı bir de mensur eseri vardır.[58]

Şeyh Galip'in Neş'et Efendi'ye atfettiği bu kaside toplam 40 beyitten oluşur. "-ândır" rediflidir ve aruzun "*Mef û lü – me fâ î lü – me fâ î lü – fe û lün"* kalıbıyla yazılmıştır.

Kasidenin ilk 17 beyiti nesip bölümüdür. 18.beyit girizgah ve 19.beyitle 36.beyit ve arasındaki beyitler mehdiye bölümüdür. Son 4 beyit ise dua bölümü beyitleridir.

Söz bir güher-i ulvî-i lâhût-mekândır

Mebde'le me'âd ana velî gûş u zebandır

(Söz mekansız yüce bir incidir., ahiret başlangıcından beri kulak dil ona velidir.)

Ol mehveş-i kudsî ki sühanver heme âfâk

Bi'l-cümle anun hüsn-i bedî'ni beyândır

(O kutsal kalabalık düzgün konuşur ve afak hep topluca onun sanatsal güzelliğini anlatır.)

---

[58]Büyük Türk Klasikleri (1987), C.7, s.97 vd.

İlhâmda hâmûş iken gamze-i câdû

Efsûnda reşk-âver-i perî-menişândır

(İlhamda cadının gamzesi susmuşken, sihirde peri huyluyu kıskandırır.)

Girdikde harîm-i harem-i Gülşen-i fikre

Ateş-zen-i havrâ-yı gülistân-ı cinândır

(Fikir gülbahçesinin haremine girildiğind, cennet gülbahçesinin havrasının yakıcı ateşidir.)

Mısra'lar iki şâtır-ı şâhenşeh-i ma'na

Ârâyiş-i elfâz ile pîşinde devândır

(Mısralar anlam şahının iki neşesi ve söz süsüyle önden döner.)

Her beyt ki halvetgeh ola ma'nî-i pâke

Ol kûşe-i mihrâb dil-i nükteverândır

(Temiz anlama görüşme yeri olan her beyit Mihriban köşesi, nükteden anlayan bir dildir.)

Şâyeste tavâf etse sürûşân-ı mazâmîn

Beytü'ş-Şeref-i kişver-i ma'mûre-i cândır

(Zeminin melekleri düzgün tavaf etseler, canın şehrinin ikliminin şeref evridir.)

Şâbâş o nazm-âver-i rengîn-edâya

Çeşmi gehi dür-pâş gehî hûn-feşândır

(O parlak ve sıralı nazma takdir olsun; gözü kah inci, kah kan saçandır.)

Dürdî-keş-i tahkîke verir mestî-i câvid

Her mısra-ı sengîni birer ratl-ı girândır

(Onun parçaları hakikate sarhoşluk verir. Her taşa gibi mısrası dolu bir kadeh gibidir.)

Çok gerçi sühan-gû vü sühan-fehm ü sühan-senc

Kim her birisi sözde Kelîm-i Hemedândır

(Güzel söz söyleyen, güzel söz düşünen söylediği sözün anlamını bilen çoktur ve sözde her birisi hepsidir.)

Ammâ yine bu neş'enin îcâdına kâdir

Ver ise fakat Neş'et-i üstâd-ı cihândır

(Ama yibe bu neşenin çıkmasına sebep olan varsa bu cihanın üstadı Neş'ettir.)

Ol kim eser-i hâmesine nâvek-i müjgân

Saf-ber-saf u hayrân-şüde vü gıbta-keşândır

(Kim ki eserlerim başına [oka benzeyen] kirpiktir, saf saf ve hoşa gitmiş ve gıpta edilendir.)

Her matla-ı sadr-ı sühan-ı gayb şikârı

Şâhîn-i hayâle per ü bâl-i tayerândır

(Her gizli avlanan sözün baş matla'sı, hayalin doğanına uçan bir kanat ve koldur.)

Ger kuvvet-i kudsiyyesi tayy etse zemîni

Mefhûm-ı kirâmîsi zamân içre zamândır

(Eğer kutsal kuvveti zemini sarsa, soydan gelenlerin anlamı zamanın içinde zamandır.)

Geh hâmil-i sırr-ı dü cihân refref-i tab'ı

Perhâşına ma'nâda gehî şîr-i jiyândır

(Bazen parlam kumaşı, savaşına iki cihanın sırrını yüklenmiştir, bazen kükremiş aslandır.)

Tefsîr edip i'câzını keşşâf-ı hıred der

Gûya dem-i cân-bahş-ı Mesîhâ-yı zamândır

(Akıllı kaşif kitabını tefsir ederken, güya senin zamanın Mesih [İsa]'in can bağışlaması gibi zamandır.)

Gör rûşenî-i tab'ı sevâd-ı sühanında

Hûrşîd-i sabâh-ı şeb-i îd-i Ramazândır

(Güzel konuşmanın karanlığında parlaklığın aydınlığı gör, Razaman bayramı gecesinin sabah güneşidir.)

Kilk-i hünerinden dökülen pîçiş-i elfâz

Revnak-şiken-i tura-i müşgîn-i bütândır

(Hünerinin kaleminden sözlerin kıvrımları putların mis kokulu saçlarının güzel kakuülleridir.)

Ta'bîri arûs-ı tutuk-ârâ-yı mazâmîn

Takrîri yed-i nâtıkaya tîğ-ı zabândır

(Manaların süslü ğeçeli gelini gibi azarlaması söz sahibine dilin kılıcıdır.)

Hep kan tamardı reg-i yâkût kalemden

Ger ma'nî-i rengîni desem la'l-i bütândır

(Anlamının rengini güzellerin kırmızısıdır desem, yakut renkli kaleminden hep kan damlardı.)

Etse nazar-ı mihri eser sîm-berâna

Ayîne-i idrâkine meh âyinedândır

(Gümüş göğsüne güneş baksa, idrak aynana ay ayna mahfazasıdır.)

Hep halka-be-gûş-ı güher-i nutkudur âlem

Hey bu ne aceb debdebe vü şöhret ü şândır

(Alem hep nutkunun inci kulağıdır bu ne şaşılacak gösteriş, şöhret ve şandır.)

Sındırdı verâ-yı felek-i ahdarı sîti

Erbâb-ı hased hiss edemez gûşu girândır

(Şöhreti yeşil gökyüzünün arkasını bastırdı, haset kimse bunu hissedemez, kulağı ağırdır.)

Her-gâh ki şâhâ senin ol gayret-i aşkın

Fahriyede esb-i kalemi cilve-künândır

(Her zaman ay şah senin aşkının hayreti hahriyede kalem atı, cilve yaprağıdır.)

Gülgûnî-i rahş oldum o şîrîn süvâra

Hûn-âbe-i zahm-ı ciğer-i hasm-ı cebândır

(O şirin atlıya gül rengi at odlumu, korkak düşmanın ciğerinin yarası kandır.)

Sâdât-ı makâlindeki ebyât-ı şerîfi

Hadrâ çemen hazretine serv-i çemândır

(Söyleyişinin ulularındaki ebyat-ı şerifi daha yeşil çemen hazretine çemenin servi ağacıdır.)

Ey kıble-i ehl-i hüner ey ârif-i bi'llâh

Hâk-i derin erbâb-ı dile cây-ı emândır

(Ey hüner ehlinin kıblesi; ey arif olan-yemin ederim toprağının içi gönül ahline korkusuzluk yeridir.)

Bin cân ile fermân-ber-i hüsn-i beyândır

Endîşene sultân-ı dil-i âlemiyândır

(Söyleyişinin güzelliğinin ferman göğsü, bin can ile endişene alemin gönlünün sultanıdır.)

Gerçi bilirim nükte-i ser-beste-i nazmın

Ta'bîr edemem hâsılı bir sırr-ı nihândır

(Aslında nazmının başının sözlerinin nüktesini bilirim ama söyleyemem yani gizli bir sırdır.)

Sıdk-ı nefesin sırr-ı füyûzât-ı İlâhî

Vallâh bu ne lâf u ne güzâf u ne yalandır

(Nefesinin doğruluğu gibi feyizlerin sırrıdır. Vallahi bu ne laf laklaka ne yalandır.)

Gülzâr-ı zamirinde senin bülbül-i Şîrâz

Sad reşk ile destân-zen-i feryâd u figândır

(Şahsının gülbahçesinde Şiraz bülbülü kıskançlığının başıyla feryat ve figan destanını okuyandır.)

Olsa ne aceb rahnever-i sadd-i Skender

Eş'âr-ı metînin ki senin âb-ı revândır

(İskenderin Seddi bozuk olsa şaşılır mı, senin sağlam şiirin yürüyen sudur.)

Hâşâ ki kazâ gösteremez rûy-ı tehâlüf

Tağyîr-i kazâ himmetine sehv-i lisândır

(Haşa kader zıtlık tuncunu gösteremez, kaderin azarlaması onun koruyuculuğuna yanlış dildir.)

Sen tab'ımı tahsîn ile kıldın beni ihyâ

Bana bu şeref mâye-i ârâmiş-i cândır

(Sen parmaklığımı güzelleştirmekle beni canlandırdın. Bana bu şeref, canın huzurumun mayasıdır.)

Bu bâr-ı sühanla değilim rîze-be-kirmân

Küstâhî-i tavrım bilirim ayn-ı ziyândır

(Bu güzel söyleyişimle parça ya da kurt değilim. Tavrımın küstahlığı bilirim ziyanlıktır.)

Ammâ ki yine afv-ı kerîmâne-i hulkun

Ma’zur buyurmakda hüveydâ vü ayândır

(Ama yine bağışlayan tabiatının affi özrümü kabul buyurmakta ve belli ve meydandadır.)

Hengâm-ı du’â geldi hamuş ol yeter Es’ad

Tatvîl-i sühan-râst reh-i bî-edebândır

(Dua zamanı geldi yeter Es’ad sus, güzel söz söyleyişini uzatma edepsizliktir.)

Kim nezd-i sa’âdetde senâ-hânî tab’ın

Ma’lum u müstağnî-i takrîr ü beyândır

(Ki saadet nezninde parlaklığını medhedeni, bilinen ve sağlamlaştırılmış lüzumlu bilinendir.)

Azürde-i renc etmeye gül-berg-i vücudun

Ol şeh ki şifâ-bahş-ı dil-i haste-dilândır

(Vücudunun gül yaprağı kırılmışlığımı onarmaya hasta kalbin gönlüne şifa bahşeden şahdır.)

Pür-cüş ede hak âb-ı hayât-ı yem-i fazlın

Zirâ hüner erbâbına hep feyz-resândır

(Hak, faziletinin denizinin hayat suyunu coşku doldursun çünkü, hüner erbabına hep feyz erişir.)

2.8.2. ES'ADZADE ŞERİF EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE

Ebu ishak-zadeler namıyla meşhur bir aileye mensuptur. Babası şeyhülislam Ebu İshak-zade Esad Efendi'dir. Meşhur kadın şairimiz Zübeyde Fıtnat Hanım'ın kardeşidir. I. Abdülhamit ve III. Selim devirlerinde olmak üzere iki defa şeyhülislamlık makamına getirilmiştir. "Şerif" mahlasıyla şiirler yazmış ve mürettep bir divan meydana getirmiştir.[59]

Aşağıda Es'ad-zade Şerif Efendi'ye atfedilen bu kaside toplam 25 beyittir. "-âb olur" rediflidir ve aruzun "*Mef û lü fâ i lâ tü me fâ î lü fâ i lün"*kalıbıyla yazılmıştır. Kasidenin ilk 10 beyiti nesip bölümüdür. 11.beyitle birlikte medhdiye başlar ve son Beyitte dua ile birlktie beyitler son bulur.

Allâh mâh-ı rŭze ne sâhip-nisâb olur

Kim sâyesinde jâle-i ter âfitâp olur

(Allah ay gününe ne asıl sahip olur ki sayesinde çiğ taneleri güneş olur.)

Leb teşnegâna âyet-i rahmet değil midir

Kim râh-ı Hakda pîş-rev-i mâhtâp olur

(Susamış dudağa rahmet ayeti değil midir ki hak yolunda önden giden mehtap olur.)

Bî-aşk olan harâret-i germâ kıyâs eder

Bu mevsime erince ciğerler kebâb olur

(Aşksız olan yazın hararetini kıysaslar, bu mevsime erince ciğerler kebap olur.)

---

[59] Altınsu,Abdulkadir(1972),Osmanlı Şeyhhülislamları(1.basım),Ankara,Ayyıldız

Sŭz-ı derŭn-ı sâ'im-i şŭrîde-hâlden

Bî-reybdir ki bahr-ı ma'âsî sehâb olur

(*Oruçlunun perişan halde içinin yanmasından şüphesiz ki asilikler denizi bulu olur.)*

Bŭy-ı hulŭfu terbiyet-i âfitâb ile

Gîsŭ-yı hŭr-ı îne sezâ müşg-i nâb olur

(Huluf kokusu, güneşin terbiyesi ile hurilerin uzun saçına uygun saf koku olur.)

Budur şebîh âteş-i fâkayla yanmağa

Halk-ı revîye işte bu yüzden azâb olur

(Fakirlik ateşiyle yanmaya benzeyen budur. Revi halkına işte bu yüzden azap olur.)

İtfâ-yı nâr-ı Dŭzah eder âh-ı serd ile

Ol kim telâş-ı savm ile pür-pîç ü tâb olur

(Kişi oruç telaşı ile kıvrımla dolup parlayan soğuk bir ahla cehennem ateşini söndürür.)

Tesbîh eder günâhı için dâne-i arak

Anun ki desti rŭy-ı hicâba nikâb olur

(Günahı için rakı tohumunu tesbih eder. Onun eli utanma perdesine örtü olur.)

Nŭsîn-lebân figân edicek sŭz u tâbdan

Buzlanma belki lâzime-i la'l-i nâb olur

(Tatlı göğsü ateş ve parlaklıktan figan edecek. Buzlanma yaşlı devenin kırmızılığı için lazım olur.)

Mihr-i sıyâm gevher eder hŭn-ı hasreti

Guya tılısm-ı dahme-i Efrâsiyâb olur

(Oruç güneşi hasret ölümünü akla döndürür. Güya Efrasyab'ın mezarının tılsımı olur.)

Her-geh bu mâh-pâre ki germ-i itâp ola

Ateş-ruhâna lerze-dih-i ıztırâb olur

(Bazen bu ay parçası-azarıyla yakan-ateş ruhlara ızdırap köyü olur.)

Silker biraz günâhını ol şŭh-ı işvenin

Sŭretde gerçi âfet-i tebden harâb olur

(O şen işvenin günahını biraz silker, resimde ise sıcaklık afetinden harap olur.)

Geldi o şŭhu yâd edicek akla bu gazel

Kim her sühanda ol tarafa feth-i bâolur

(O güzeli hatırlatmak için akla bu gazel geldi ki her sözde o tarafa bir kapı fethedilir.

Rŭyun ki tâb-ı rŭze ile şu’le-tab olur

Mazlŭm-ı aşka müjde-i rŭz-ı hisâb olur

(Gününün tabiatı ile alev parlaklığı olan tuncun aşk mazlumuna hesap gününün müjdesi olur.)

Keffâre-i zünŭb ola ey mâh-ı savm-ı aşk

İftâr-ı vasla muntazır ol kim savâb olur

(Ey aşk orucunun ayı, günahlarımın kefareti olsun. Vuslat iftarına hazır ol. Çünkü sevap olur.)

Reng-i ruhu gözümde uçar ol peri-veşin

Kim tâb-ı rŭzeden yıkılıp mest-i hâb olur

(O peri gibibin ki oruç parlaklığından yıkılıp uyku mesti olur rugunun rengi gözümde uçar.)

Savm-ı firâkın îd-i visâli yakındır

Bir gün olur du’âlarımız müstecâb olur

(Ayrılık orucunun vuslat bayramı yakındır. Bir gün olur, dualarımız kabul olur.)

Farz et bu nazmı hŭşe-i rŭy-ı nigârdır

Bir berg-i sebz Gâlib-i şîrîn-cevâb olur

(Farz et bu şiir tunçtan resim salkımıdır. Bir yeşil sebze gibi şirin cevaplı Galip olur.)

Çıkdı saded ne fâ'ide savb-ı merâmdan

Çok söz kişiye bâ'is-i neng ü hicâb olur

(Konunun maksadı meamımızdan çıktı ne fayda, çok göz kişiye utanma verir.)

Mahdŭm-ı kâmkârı senâ idi maksadım

Tâ söleyem ki zâtı ne âlî-cenâb olur

(Onun şahsının ne kadar cömert olduğunu söyleyene kadar, isteklilerin oğlunu övmekti maksadım.)

Nahl-i şerîf-i hazret-i müftî-i dindir

Kim vasf-ı hulk u hilkati yüz bin kitâb olur

(Dinin müftüsü hazret-i şeriflerinin hurma ağacıdır ki tabiatının vasfı ve yaradılışı yüz bin kitap olur.)

Yâd eylesem letâfetini tab'-ı sâfının

Bahr-ı Sefid dîde-i teng-i habâb olur

(Saflığının parlaklığının letafetini hatırlasam Akdeniz, damlanın sıkıntılı gözü olur.)

Kılsam şümâr mertebe-i fikr-i rŭşenin

Hŭrşîd ü mâh nokta-i sıfr-ı hisâb olur

(Parlak fikirlerin mertebesini hesaplasam, güneş ve ay sıfır noktası hesabında olur.)

Feyz-i riyâz-ı mekremetin eylesem hisâb

Dürr-i hoş-âb girye-i reşk-i sehâb olur

(Şerefinin sözlerinin feyzini hesaplasam inci parlaklığı, kıskançlık bulutunun gözyaşı olur.)

Ömrün tavîl devletin efzŭn ede Hudâ

Tâ kim fuzŭl-i rŭze ile hisse-yâb olur

(Allah ömrünü uzun, devletini çok eylesin ki oruç, faziletiyle hisselen.)

2.9.SUBHİ-ZADE AZİZ EFENDİ'NİN KASİDESİ (1735-1785)[60]

Asıl adı Abdüllaziz'dir. İstanbul'da doğmuştur. Vakanüvıs Mehmet Suphi Efendinin oğludur. Klasik medrese öğreniminin yanı sıra biyoloji ve tıp öğrenimi gördü, Latince, Fransızca öğrendi. Bu nedenle 1765 yılında saray hekimliğine getirilerek müderrislik rütbesi de verildi. I. Abdülhamit'in hekimbaşı olduysa (1755) da bir yıl sonra azledildi. Daha sonra getirildiği Üsküdar kadılığından (1782) ise boşboğazlılığı yüzünden alındı.

Suphizade, yaşadığı dönemin ikinci sınıf şairlerindendir. Divan'ı basılmadı.[61]

2.9.1 ES'ADZADE ŞERİF EFENDİ HAKKINDA YAZDIĞI KASİDE [62]

Es'ad-zade Şerif Efendi'ye atfedilen bu kaside toplam 50 beyittir ve "-az" rediflidir. Aruzun "*Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün*" kalıbıyla yazılmıştır.30. beyite kadar olan kısım nesip bölümüdür. 30.beyitle 44.beyit ve arasındaki beyitler fahriye ve son 6 beyit ise dua bölümüdür.

Gel ey gönül bana olmaz senün gibi hem-raz

Senünle bahs idelüm hasb-i halden de biraz

(Gel ey gönül bana senin gibi sırdaş olmazi seninle biraz da halimizden bahsedelim.)

Esenleşüp der-i güft ü şenidi baz idelüm

Be-şart-ı an k'ola makbül-i ehl-i naz u niyaz

(Naz ve niyaz ehli olmak şartıyla hoşça vakit geçirip sözü tekrarlıyalım.

---

[60] Erdem, Sadık,(2001), Sebhizâde Aziz ve Dîvânı, Isparta, Fakülte Kitabevi, s.31 vd.

[61] Özkırımlı,Atilla(1987),Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,İst,C.4,s.92

[62] Bkz.Altınsu,Abdulkadir a.g.e.

Bu fürkatün sebebi ihtilaf-ı meşrebdür

Bakılsa her birümüz eyler ittifak biraz

(Bu ayrılığın sebebi meşrep farklılığıdır, bakılsa her birimiz birlik gösteririz.)

Eğerçi'aşk bitakrir nist fehmide

Çenenge şevk bigüftar nist hem avaz

(Eğer aşk kararsızlığı anlayışta yoksa çenengin hevesi sössüzdür, sözden anlayan yoktur.)

Hele bu rütbe perişanlığa nedür ba'is

Niçün bu yar-i kadimünle böyle ceng ü biraz

(Hele bu perişan rütbelikten hasetmek nedir, eski yerinle böyle savaş ve dövüş için.)

Feza-yı pehn-i hevada nedür tek püyun

Gehi mey ile leb-alüduna yine dem saz

(Kah kadehle dudağıma yine dost, arzunun geniş göğünde koşma nedir.)

Şabi-veş itmedesin tarh-bazi-i ülfet

Nezarene düşe her kanda küdek-i tannaz

(Çocuk gibi, kaynaşmayı geri armaktasın. Her zaman herkesle eğlenen seni seyreder.)

Görince tıynet-i dil-berde şühi[-i] meşreb

Neler tahayyül idersin misal-i şu'bede-baz

(Dilberin yaradılışında hoş tabiatı görünce doğan kuşu gibi neler hayal edersin.)

Güzellerün ise 'adetleri teğafüldür

Nigah-ı beste-inaza müfid olur mı niyaz

(Güzellerin adetleri farkında olmamaktır, naz şarkısının bakışını söz ifade eder mi?)

Müfid imiş tutalum yara dil-nevaz eyler

Husül-i kama müsa'id mi tali'i na-saz

(Farz edelim anlatanmış, yara gönül okşayıcılık yapar, sassız bir şans zevki anlatmaya uygun mudur?)

Müsaid olsa dahi ma-cera-yı sabıkdan

Şikayetiyle ider murg-ı vasl da pervaz

(Önceki macerasından müsait olsa da vuslat kuşu da şikayetiyle uçar.)

Şeb-i firakdaki nale-i ciger-süza

Müanasib olsa seza resm-i 'arz-ı süz u güdaz

(Ayrılık gecesindeki acı veren inlemesine akan ve eriten sunuşunun resmi yazmaya uygun olsa.)

Giren ele has ü başak-i na-ümididir

Çü mevce-i yem idersen de dest-i azı diraz

(Yem dalgası gibi azı çok edersen, ele gelen ümitsizliğimin çöpü ve saflığıdır.)

Veli çi süd ki yokdur kitab-ı 'ışkda hiç

Kenar u büseye bir vech ile mesag u cevaz

(Veli gibi aşk kitabında yüz ile izin verilmiş köşe ve öpücükten hiç kazanç yoktur.)

Muhali farz idelüm ey enis-ican söyle

Bu yolda haylice demlerdür eyledün tek ü taz

(Ey canın sevgilisi imkansız farzedelim, bu yolda uzun zamandır koştun.)

Ne zevk virdi sana yar-ı bi-vefa aya

Ne 'ahde itdi vefa ya ne va'deyi incaz

(Vefasızlığın çaresi olmayan yar sana ne zevk verdi? Ne sözünü tuttu, ne de vadini yerine getirdi.)

'İtab-ı zehri ile telh-kam idüp her-dem

Nigahun itmedi şayan-ı şehd-i hande-i naz

(Bakışının zehrinin yarmasıyla her zaman üzüp, gülme nazının balına layık etmedi.)

İderse ebr-i hatıab-ı vasl eger işrab

İder serab o çin-i cebin berk-güdaz

(Vuslat suyu eğer hattının erbini içirirse, o alnı kırışık şimşek serap güldürür.)

Ümid-i rahm bu haliyle ihtimal midür

Ki çeşmi hışm-ı nigeh-fitne gamze hem gammaz

(Gözü öfkeli, fitneli, yan bakışlı ve münafık. Bu haliyle şefkat ümit etme ihtimali var mıdır?)

Ana da ka'il olur idün olmasaydı ah

Taraf taraf rukaba bari tir-i ta'n-endaz

(Ah taraf taraf kılıçları söven rakipler bari olmasaydı ona da razı olurdun.)

'Ale'l -husus yanında yine rakib 'Aziz

Budur efendi nihad-ı sipihr-i sifle-nevaz

(Hele yanında yine rakib Aziz, terbiyesizce gönül okşayan gökyüzünün huyu budur efendi.)

Beli cihanda hemişe keder görür sadık

Bu kıssada olur encam tabi'-i ağaz

(Evet sadıki cihanda keder görür. Bu kıssada yıldızlar başlangıçta tabi olandır.)

Olur neticete gül-gonca şahidi bazar

kılanda bülbüle gülşende bir kuru avaz

(Sonuçta gül goncası, gül bahçesinde kuru bir ses verdiğinde alışverişin şahidi olur.)

Medar-ı şöhret-i hüsn ü bahası pervane

İken anı ince yakdı o şem'-i bezm-i tıraz

(Kıymetinin ve güzelliğinin şöhret konusu, pervane iken onu tarikat meclisinin mumunun ne kadar yaktığıdır.)

'Urük-ı rühdan itmişti cüy-ı şir icra

Ne hasıl itdi 'aced küh-ken gibi ser-baz

(Irmağın arslanı ruhun ırklarından icra etmişti, dağ kopancı [gibi olan] acaba geriye ne elde etti.)

Ta'alluk itmişiken can ile dil-i Mahmüd

Ana ne bend-i bela geçdi ca'd-i zülf-i Ayaz

(Mahmud'un gönlü canla ilgilenmiş iken ona ne bela engeli Ayaz'ın saçının kıvrımı oldu.)

Nihayeti çü nedamet ile te'essüftür

Hakikate geçelüm nice bir bu 'ışk-ı mecaz

(Hakikate geçelim nice bir mecazi aşk, sonu gibi pişman olunup beğenilmemiştir.)

Me'al-i hikmet-i işrakiyandur anla sözüm

Bu pülde olma hele herze-gerd-i germ-i niyaz

(Sözümü anla ki şir koşanların hikmetinin mealidir. Yalvarmanın sıcaklığının boş sözlerinde dolaşan bu köprüde olma.)

Şu hüsn-ihulka esir ol ki [sen de] bende bilüp

Kusurun ola huzurunda mucib-i i'zaz

(Şu huyunun güzelliğine esir ol ki ben de kusurumu bilip huzurunda saygı göstereyim.)

Sütüde-menkabe fahr-i meşayihu'l-islam

Ki zatıdır 'ulema zümresine çehre-tıraz

(Menkıbelerin övülmeye değeri, İslam şeyhlerinin başısın ki şahsın alimler zümresinde ipek yüzlüdür.)

Yegane sahib-i himmet veliyy-i her-ni'met

Zahir-i yaver-i devlet halim-i hışm-güdaz

(Himmetin tek sahibi, her nimetin velisi, devletin bilinen yardımcısı, hışmı eriten yumuşak huylu.)

Cihan-ı fazl-ı Muhammed Şerif Efendi kim

Vücudı şahid-i şer'-i mübine maye-i naz

(Vücudu inananların şeriatının şahidi, nazın mayası olan Muhammed Şerif Efendi faziletin dünyasıdır.)

Gına-yı tab'ı şu rütbe kulubuna sarı kim

Gelürse hatıra ger kafiye içün gelür az

(Şu rütbenin tabiatının zenginliği kalplere yön verendir ki hatıra eğer kafiye için gelirse az olur.)

Seza 'alamet-i hazra ile olup rengin

İderse ferve-i beyzası subh-ı sadıka naz

(Yemyeşilin alamet rengini beyaz kürk edip, sadıkların sabahına naz ederse yakışır.)

Me'al-i lutf-ı sühanla kelamı zibende

Kemal-i hüsn ile tab'ı çü şahid-i tannaz

(Güzel konuşmasının lutfunun anlamıyla sözü yakışıklıdır. Güzelliğinin olgunluğuyla tatiatı herkesle eğlenir gibidir.)

Dakika-dan-ı mürüvvet kerim-i bi-minnet

Ki himmeti ile ref oldışimdi dest-i niyaz

(Sevincin hikmetini anlayan, minnetsiz verendir ki yardımı ile yalvarmış şimdi hükümsüz oldu.)

Meger ki der-geh-i Hakdan niyazmend olalar

Beka-yı devlet-i müfti-i 'aşrı dür u diraz

(Asrın müftüsünün hükümünün sonu uzun ve uzak olsun. Meğer hakkın dergahında yalvaran olsunlar.)

'Atasını tuyamaz dest ü astinün ceyb

Şarir-i hamesidür hande-i güle hem-raz

(Gömleğin yırtmacı el ve esvap kolunun bağışını duyamaz, başının kapısı gülün gülüşüne sırdaş olandır.)

Güşad-ı gonce-i maksüd dühn-i ebrüsı

İşaretine bakar 'ukde-i derün k'ola baz

(Maksadın tohumunun açılışı kaşının yağıdır içimdeki düğümi açılmak için işaretine bakar.)

Yeter 'Aziz meramun ne ise 'arz eyle

Du'a-yı devletine eyle ba'd ezin agaz

(Yeter Aziz isteğin neyse sus. Devletinin duasına düzgarı kefil et artık.)

Sen anun eski kulı eski bende-zandesi[si]n

Var ez-derün-ı dil ü can heman senasını yaz

(Sen onun eski kulu eski yandaşısın var gönül ve canla derininden hemen övgüsünü yaz.)

Dil öyle valih-i hüsn-i hayal-i vaşfıdur

Ki kilki itmez idi mümkin olsa mahrem-i raz

(Gönül vasfının hayalinin güzelliğine öyle şaşkın ki sırrın olsaydı [bunu] kaleme almazdı.)

Felek de dide-i bahtun da şimdi gün gördi

'Aceb mi eyler isen şahid-i meramuna naz

(Kaderde bahtın da şimdi gün gördü, isteğim için nazlansa şaşılır mı?)

Egerçi himmetinün hamise degül humsı

Hayal-i hamise misliyyle bari eyle niyaz

(Eğer yardımının beşte biri hamise değilse, bari hamisin hayalinin değerinde söz söyle.)

Vire sana çü efendin bu vech ile per ü bal

'Urüc idersin eger asümana dür olmaz

(Sana efendin gibi bu yüzle kol ve kanat versin, eğer göklere yükselirsen uzak olmaz.)

Zamir-i pakinün evvelde niyyetibu idi

Ki eyleye seni emsale fa'ik u mümtaz

(Temiz şahsının öncelikle niyeti bu idi ki seni benzerlerine üstün maneviyatlı ve ayrıcalıklı eylensin.)

Muşaddi' ise kelamun efendim 'afv eyle

Degül menakıb-ı 'ulyan kabil-i icaz

(Eğer sözüm rahatsız ettiyse efendim affet. En yüce menkıbeyi yazmak mümkün değil.)

Şafa-yı hatır ile 'ömr ü devletün efzün

İde Cenab-ı Huda-yı ganiyy-i bi-enbaz

(Ortağı olmayan, kimseye ihtiyacı olmayan Cenab-ı Allah ömrün ve mertebeni gönül sefası ile çok etsin.)

Kasideden dahi tenşitdür murad el-hak

Nevazişün bana besdür be-cay-ı ni'met ü saz

(Gerçek muradım kasideden daha keyiflidir. Okşaman bana nimet ve kuvvet makamı için yeter.)

Muradun üzre ide devr her dakika felek

Budur hulasa-i hacat hem ehemm-i niyaz

(Dünya her dakika muradın için dönsün isteklerimin geneli ve sözümün mühimi budur.

SONUÇ

Osmanlı Devleti döneminde adaleti sağlamak ve şer'i hükümleri uygulamak şeyh'ül-islamın göreviydi. Şeyh'ül-islam aynı zamanda padişahın çıkacağı seferi onaylayıp onaylamamak, alınacak bir kararın şer'i hükümlere uygun olup olmadığını belirlemek görevini de üstlenmiştir. Protokolde sadraazamdan sonra gelmekteydi. Devlet erkanında bu kadar önemli bir yerde olması şeyh'ül-islamın övülmesini ve ondan yardım beklenmesini , dua istenmesini kaçınılmaz kılıyordu.

Şairler bilindiği üzre kasideyi bir konunun övgüsü için yazarlar ki kaside amacına ulaşsın. Şair Nabi'nin din büyüklerine yazdığı kasideler dışında, diğer şairlerimizin kasidelerini atfettikleri kişilerle ya aynı dönemde yaşadıklarını, ya akrabalık ilişkileri(Seyyid Ali Efendi'nin İshak Efendi'nin kayınpederi olması gibi) olduğunu ya da kendisinden önceki dönemlerde çalışıp tanıdıkları şeyh'ül-islamlara hayranlıklarını belirtmek için kaside yazdıklarını gördük.

Kaside yazan şairelerimizin bazıları aynı zamanda şeyh'ül-islamdır. (Şeyh'ül-islam Es'ad, Şeyh'ül-islam İshak Efendi vb.)

Tezimizin oluşum aşamasında gördük ki şeh'ül-islamlara kaside yazan bazı şairlerimiz kasidelerine redif olarak "sadef, Mevlana, Muhyid-din" gibi kelimeleri seçerken bazıları da "-ân, -îd"gibi ekleri veya aynı kalıptan bazı Arapça sözcükleri alt alta getirme yolunu seçmişlerdir (hurşîd, bedîd, sefîd…).

Kasidelerin çoğunun klasik kasidede bulunan "nesip, girizgah, fahriye, tegazzül ve dua" bölümlerinin hepsini aynı adda içermediklerini gördük ;ancak kasidelerimizin bazılarında fahriye,bazılarında girizgah ve diğer bölümler bir düzen içinde tekrarlanmadığı halde ; söz konusu şeyh'ül-islam olunca onun himmetinden faydalanmak için kasidenin sonuna duaya yer verdiklerini gördük.

Ayrıca bütün bunlara ek olarak kendisine kaside yazılan şeyh'ül-islam ya da din büyüğünün (Mevlana, Ebu Bekir Razi…) yazdığı eserlerin , döneminde yaşadığı siyasi olayların, bazı gelişmelerin kasidelerin beyitlerinde yer bulduğunu gördük.

KAYNAKÇA

Akkuş, Metin(1993), Nef'i Divânı, Ank. Akçağ

Altunsu, Abdulkadir(1972), Osmalı Şeyhülislâmları, Ank.,Ayyıldız Maatbaası

Aşıkpaşazade,(1332), Tevârih-i Âl-i Osman, İst., Ali Bey Neşri

Avcı,Seyit, Sufilerin Hadis Anlayışı, (Bursevi Örneği)(2004), Konya, Ensar Yay.s.

Banarlı,Nihad Sami(1987),Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,C.2,İst.

Bilkan, Ali Fuat, 1997, Nâbi Divânı, İst., M.E.B

Büyük Türk Klasikleri(1987),Nabi,C.5

Cengiz, Halil Erdoğan, 1983, Divan Şiiri Antolojisi, İst., Bilgi Yayınevi

Çakmakoğlu,M.Mustafa(2005),Muhyiddüin İbnü'l Arabi'ye Göre Dil Hakikat

İlişkisi Marifetin İfadesi Sorunu ,Ank.Üniv.Yay.

Devellioğlu, Ferit, 2001, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ank., Aydın Kitabevi

Dilçin,Cem(1999),Örneklerle,Türk Şiir Bilgisi,Ank.,Ank.Üniv.Bas. 5. b.

Doğan, Muhammet Nur , 1997, Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Divanın Tenkitli Metni, İst., M.E.B.

Doğan, Muhammet Nur, 1997, Şeyhülislâm İshak Efendi Hayatı Eserleri ve Divanının Edisyon Kritiği, İst., M.E.B.

El-Cili Abdülkerim(çev.Tolun, Abdülaziz Mecdi)(1998), İstanbul, İz Yay.

Erdem, Sadık, 2001, Sebhizâde Aziz ve Dîvânı, Isparta, Fakülte Kitabevi

Gölpınarlı, Abdülkadir(1985), Galip Divanından Seçmeler, Ank.

Gölpınarlı,Abdülkadir(1979), İslam Ans.,Şeyh Galip mad.C.7,İst.

Hoca Saadettin Efendi, 1279, Tâcü't Tevarih, İst., 1. C.

İpekten, Haluk, 1990, Nâ'ilî Divânı, Ank., Akçağ Yayınları

İpekten,Haluk(1986),Na'ili, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler,KTB Yay.,Ank.

İpekten,Haluk(1991),Na'ili Hayatı,Sanatı ve Eserleri,Ank.,Akçağ Yay.

İz,Fahir ve Kut,Günay(1985),Büyük Türk Klasikleri,Aşık Paşa,C.1,İst.

Kabaklı,Ahmet, Türk Edebiyatı (1997) C.2. Türk Edebiyatı Vakf.Yay.

Kalkışım, Muhsin, 1994, Şeyh Gâlîp Dîvanı, Ank. Akçağ, s.

Kaplan, Mahmut, 1996, Neşâtî Divânı, İzmir, Akademi, s.

Karahan, Abdülkâdir, 1986, Nef'i Divanı'ndan Seçmeler, İst., Edebiyat Fakültesi Basımevi

Karahan, Abdülkadir(1988),İslam Ans., Nev'i mad.,C. 9, İst.

Kayaalp, İsa, 1999, Sultan Ahmet Divanı'nın Tahlili, İst., Kitabevi

Köprülü,Fuat(1981),Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,Ank.

Mengi,Mine(1987),Divan Şiirinde Hikemi Tarzın Büyük Temsilcisi

Nabi,Ank.,AKM,

Mengi,Mine(1997),Eski Türk Edebiyatı Tarihi,Ankara, Akçağ

Özkırımlı, Atilla(1987)Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 4. b , C.4,İst.

Özkırımlı,Atilla(1987),Türk Edebiyatı Ansiklopedisi , sa.3

Pala, İskender, 2005, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, İst., Kapı Yayınları

Rehber Ansiklopedisi(1984) C.13

Rehber Ansiklopedisi(1984),C.4

Timurtaş,Faruk ve Kut,Günay(1985),İslam Ans.Şeyhi mad.C.2

Tulum, Mertol ve Tanyeri, M.Ali, Nev'î Divânı, İst. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:2160

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, C.8, Anadolu Yay.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi(1982),Dergah yay.C.5

Türk Edebiyatı Ansiklopedisi Atilla Özkırımlı,C.3, Can Yay.

Şahinoğlu,Nazif(1986),Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,Mevlana Celaleddin mad.Dergah Yay.,C.6,İst.

Ünver,İsmail(1988),Büyük Türk Klasikleri,Enderunlu Vasıf,C.8,İst.

Yeni Rehber Ansiklopedisi,C.6

SONUÇ

Osmanlı Devleti döneminde adaleti sağlamak ve şer'i hükümleri uygulamak şeyh'ül-islamın göreviydi. Şeyh'ül-islam aynı zamanda padişahın çıkacağı seferi onaylayıp onaylamamak, alınacak bir kararın şer'i hükümlere uygun olup olmadığını belirlemek görevini de üstlenmiştir. Protokolde sadraazamdan sonra gelmekteydi. Devlet erkanında bu kadar önemli bir yerde olması şeyh'ül-islamın övülmesini ve ondan yardım beklenmesini , dua istenmesini kaçınılmaz kılıyordu.

Şairler bilindiği üzre kasideyi bir konunun övgüsü için yazarlar ki kaside amacına ulaşsın. Şair Nabi'nin din büyüklerine yazdığı kasideler dışında, diğer şairlerimizin kasidelerini atfettikleri kişilerle ya aynı dönemde yaşadıklarını, ya akrabalık ilişkileri(Seyyid Ali Efendi'nin İshak Efendi'nin kayınpederi olması gibi) olduğunu ya da kendisinden önceki dönemlerde çalışıp tanıdıkları şeyh'ül-islamlara hayranlıklarını belirtmek için kaside yazdıklarını gördük.

Kaside yazan şairelerimizin bazıları aynı zamanda şeyh'ül-islamdır. (Şeyh'ül-islam Es'ad, Şeyh'ül-islam İshak Efendi vb.)

Tezimizin oluşum aşamasında gördük ki şeh'ül-islamlara kaside yazan bazı şairlerimiz kasidelerine redif olarak "sadef, Mevlana, Muhyid-din" gibi kelimeleri seçerken bazıları da "-ân, -îd"gibi ekleri veya aynı kalıptan bazı Arapça sözcükleri alt alta getirme yolunu seçmişlerdir (hurşîd, bedîd, sefîd…).

Kasidelerin çoğunun klasik kasidede bulunan "nesip, girizgah, fahriye, tegazzül ve dua" bölümlerinin hepsini aynı adda içermediklerini gördük ;ancak kasidelerimizin bazılarında fahriye,bazılarında girizgah ve diğer bölümler bir düzen içinde tekrarlanmadığı halde ; söz konusu şeyh'ül-islam olunca onun himmetinden faydalanmak için kasidenin sonuna duaya yer verdiklerini gördük.

Ayrıca bütün bunlara ek olarak kendisine kaside yazılan şeyh'ül-islam ya da din büyüğünün (Mevlana, Ebu Bekir Razi…) yazdığı eserlerin , döneminde yaşadığı siyasi olayların, bazı gelişmelerin kasidelerin beyitlerinde yer bulduğunu gördük.

KAYNAKÇA

Akkuş, Metin(1993), Nef'i Divânı, Ank. Akçağ

Altunsu, Abdulkadir(1972), Osmalı Şeyhülislâmları, Ank.,Ayyıldız Maatbaası

Aşıkpaşazade,(1332), Tevârih-i Âl-i Osman, İst., Ali Bey Neşri

Avcı,Seyit, Sufilerin Hadis Anlayışı, (Bursevi Örneği)(2004), Konya, Ensar Yay.s.

Banarlı,Nihad Sami(1987),Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,C.2,İst.

Bilkan, Ali Fuat, 1997, Nâbi Divânı, İst., M.E.B

Büyük Türk Klasikleri(1987),Nabi,C.5

Cengiz, Halil Erdoğan, 1983, Divan Şiiri Antolojisi, İst., Bilgi Yayınevi

Çakmakoğlu,M.Mustafa(2005),Muhyiddüin İbnü'l Arabi'ye Göre Dil Hakikat

İlişkisi Marifetin İfadesi Sorunu ,Ank.Üniv.Yay.

Devellioğlu, Ferit, 2001, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ank., Aydın Kitabevi

Dilçin,Cem(1999),Örneklerle,Türk Şiir Bilgisi,Ank.,Ank.Üniv.Bas. 5. b.

Doğan, Muhammet Nur , 1997, Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Divanın Tenkitli Metni, İst., M.E.B.

Doğan, Muhammet Nur, 1997, Şeyhülislâm İshak Efendi Hayatı Eserleri ve Divanının Edisyon Kritiği, İst., M.E.B.

El-Cili Abdülkerim(çev.Tolun, Abdülaziz Mecdi)(1998), İstanbul, İz Yay.

Erdem, Sadık, 2001, Sebhizâde Aziz ve Dîvânı, Isparta, Fakülte Kitabevi

Gölpınarlı, Abdülkadir(1985), Galip Divanından Seçmeler, Ank.

Gölpınarlı,Abdülkadir(1979), İslam Ans.,Şeyh Galip mad.C.7,İst.

Hoca Saadettin Efendi, 1279, Tâcü't Tevarih, İst., 1. C.

İpekten, Haluk, 1990, Nâ'ilî Divânı, Ank., Akçağ Yayınları

İpekten,Haluk(1986),Na'ili, Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler,KTB Yay.,Ank.

İpekten,Haluk(1991),Na'ili Hayatı,Sanatı ve Eserleri,Ank.,Akçağ Yay.

İz,Fahir ve Kut,Günay(1985),Büyük Türk Klasikleri,Aşık Paşa,C.1,İst.

Kabaklı,Ahmet, Türk Edebiyatı (1997) C.2. Türk Edebiyatı Vakf.Yay.

Kalkışım, Muhsin, 1994, Şeyh Gâlîp Dîvanı, Ank. Akçağ, s.

Kaplan, Mahmut, 1996, Neşâtî Divânı, İzmir, Akademi, s.

Karahan, Abdülkâdir, 1986, Nef'i Divanı'ndan Seçmeler, İst., Edebiyat Fakültesi Basımevi

Karahan, Abdülkadir(1988),İslam Ans., Nev'i mad.,C. 9, İst.

Kayaalp, İsa, 1999, Sultan Ahmet Divanı'nın Tahlili, İst., Kitabevi

Köprülü,Fuat(1981),Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,Ank.

Mengi,Mine(1987),Divan Şiirinde Hikemi Tarzın Büyük Temsilcisi

Nabi,Ank.,AKM,

Mengi,Mine(1997),Eski Türk Edebiyatı Tarihi,Ankara, Akçağ

Özkırımlı, Atilla(1987)Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 4. b , C.4,İst.

Özkırımlı,Atilla(1987),Türk Edebiyatı Ansiklopedisi , sa.3

Pala, İskender, 2005, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, İst., Kapı Yayınları

Rehber Ansiklopedisi(1984) C.13

Rehber Ansiklopedisi(1984),C.4

Timurtaş,Faruk ve Kut,Günay(1985),İslam Ans.Şeyhi mad.C.2

Tulum, Mertol ve Tanyeri, M.Ali, Nev'î Divânı, İst. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Yayınları No:2160

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, C.8, Anadolu Yay.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi(1982),Dergah yay.C.5

Türk Edebiyatı Ansiklopedisi Atilla Özkırımlı,C.3, Can Yay.

Şahinoğlu,Nazif(1986),Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,Mevlana Celaleddin mad.Dergah Yay.,C.6,İst.

Ünver,İsmail(1988),Büyük Türk Klasikleri,Enderunlu Vasıf,C.8,İst.

Yeni Rehber Ansiklopedisi,C.6